

הבושלה

עמוס שוקן על חקירת נמרודי:
התוצאה הרצויה - ניתוק מ"מעריב"

בעלי הדעה מול בעלי המאה:
עיתונאי "מעריב", "ידיעות אחרונות"
ו"הארץ" מול המו"לים

בעלי המאה

וילסון

קשה לבלוע

לא מיותר, אולי, לנסות להסביר לעופר נמרודי מה חשים עיתונאים, בוודאי עיתונאי "מעריב", למראה המו"ל של עיתונם הנכנס לכלא לאחר שהורשע בהזמנת האוננות סתר ובשיבוש מהלכי משפט; עד כמה הם מתמלאים מבוכה כשהם קוראים בגזר-הדין שהמו"ל שלהם עיכב את החקירה נגדו בפרשת האוננות הסתר בעזרת כסף ששילם לעדים וקנה בכך את שתיקתם; עד כמה הם מתמלאים בושה למראה המו"ל שלהם, בחדר החקירות, כשהוא תולש דף ובוולע אותו בהיחבא מחשש שיויק לו בחקירה; עד כמה הם נרעשים לדעת שהמו"ל נחשד בקשירת קשר לביצוע רצח ובשיבוש החקירה החדשה המתנהלת נגדו.

עיתון אינו רק נייר מודפס שיוצר בתהליך תעשייתי; לעיתון תפקיד ציבורי ממדרגה ראשונה: הוא המדווה והוא מספק לחברה את הבימה שעליה היא מנהלת את דיוניה. יתרה מכך, במידה רבה קובעת העיתונות את סדר היום של הדיון הציבורי.

על העיתונות להיות נקיית כפיים בבואה למלא את התפקיד שהטילה עליה החברה. היא אינה יכולה לשאת בתוכה אנשים, בוודאי לא בתפקידי עורכים ומו"לים של חשוכי עיתונות, שהורשעו בעבירות פליליות. נמרודי כבר נמצא אשם בשורה של מעשים חמורים מכדי שהקהילה העיתונאית תוכל להשלים עם נוכחותו בתוכה.

לכן, גם אם החקירה המתנהלת עתה נגד נמרודי תסתיים בהוכחת חפותו (וכך יש לאחל לו), עליו להינתק לחלוטין ממעורבות כלשהי ב"מעריב". המסקנה הזו מחויבת המציאות ויש לה תוקף חרף תרומתו של נמרודי לעיתון, לאישו הכלכלי ולביסוס מעמדו כעיתון השני בגודלו במדינה. מול חופש הקניין של נמרודי די וזכותו החוקית לחופש העיסוק עומדות זכותם של עיתונאי "מעריב" לפעול בסביבה נקיית כפיים וחובתם הציבורית למלא את תפקידם כראוי. השידוך בין עופר נמרודי לעולם המו"לות העיתונאית אינו מאפשר זאת, לאור מה שידוע עליו עד כה וגם בהנחה שהחקירה הנוכחית נגדו תסתיים בלא כלום.

מדי יום מקבלת מערכת של כל עיתון עשרות החלטות המעדיפות את האמת על פני שיקולים ואינטרסים אחרים. עיתונאים תוקפים אנשי ציבור, מבקרים את רשויות השלטון, חושפים שחיתויות ומאירים פינות אפלות של המציאות בשמה של שליחותם החברתית. מאז הרשעתו של נמרודי, כבולים ידיהם של עיתונאי "מעריב" בבואם למלא את תפקידם.

לכאורה, המידה שבה נרעשים עיתונאים ממעשיו של עופר נמרודי די ומהחשדות המיוחסים לו עתה אינה גענית כהלכה על-ידי הציבור; נמרודי זכה ללגיטימציה חברתית מלאה לאחר שחרורו מהכלא, והציבור הרחב גילה אדישות להתנהגותו העבריינית. התופעה הזו אינה מפריכה את צדקת הדרישה לטוהר כפיים בענף המו"לות של העיתונות; לעיתונאים תפקיד של מוכיחים בשער, גם כשמושאי ביקורתם הם מו"לים שסורחים. כדי שעיתונאי "מעריב" יוכלו ליהנות מהמעמד המוסרי שבלעדיו אין תוקף לעבודתם, כדי שכלל עיתונאי ישראלי יוכלו להמשיך לתפקד ללא הרגשת בושה, על עופר נמרודי להסתלק לחלוטין ולצמיתות מ"מעריב". ■

עוזי בנימין

עיתון של כולם - ענת באלינט, אבנר הופשטיין, ברוך קרא 4

בנידת המו"לים - עוזי בנימין 6

עמוס שוקן על עופר נמרודי - שיחה עם מערכת "העין השביעית" 8

נמרים של נייר - כרמית גיא 12

העיתון של המשפחה: מדוע הוחזר משה ורדי ל"דיעות אחרונות" - ענת באלינט וברוך קרא 15

מחלק המוסר - נחום ברנע 19

פרנסות אוויר: עתידו של ערוץ הלווין - אבנר הופשטיין 20

טלמלח נפש: משפט חברים בהנהלת "הארץ" - יהודה ליטני 24

הפושע הוא הקורבן: כתבי הסינווריה של יגאל סרוה - רון נשיאל 26

איפה טעינו: המרואיינת הרגילה אותי - תמר אבידן 27

ברכת הקללה: התועלת שבהדלפות מתוך המשטרה - מרדכי קרמניצר 28

מגרש ביתי: מדורי הספורט וכוכביהם - רן איציק 30

מסתונים: מניפולציות תקשורתיות על המגזר הערבי - יוסף אלגזי 33

עין בינלאומית: מחפשים את ג'יפר מורגן - רפי מן 34

קורא מן השורה: ציטוט מתוך ציחות - עמוס נוי 37

לשון הרע: פרסום מדלתיים טגרות - איתן להמן 38

מסיבת עיתונאים: מדור תגובות - אפרים סטן, צבי גיל 39

אירועי תקשורת 41

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAEL DEMOCRACY INSTITUTE
An Israel-Diaspora Enterprise

מזכיר המערכת: ארנון לוי

השער: ארנון אבני

דפוס: דפוס העיר העתיקה

כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il

דואר אלקטרוני: arnon@idi.org.il

ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימין

מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן

יועץ: פרופ' ירון אזרחי, פרופ'

מרדכי קרמניצר

עריכה גראפית: ANONYMOUSDESIGN

עריכה לשונית: רחול פרץ

"העין השביעית"

בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה

ת.ד. 4702 ירושלים 91040

טלפון: מערכת 02-5300866

מנויים ומנהלה 02-5300841

פקס: 03-5300880

בית מעבדה

בעלי המאה

ענת באלנט, אבנר הופשטיין, ברוך קרא

עיתון של כולם

פרישתו הזמנית של עופר נמרודי הקלה על אנשי "מעריב" לחוש צודקים ונפגעים מיחס המבקרים את התנהגותם

"כרגע אין שום טעם לנקוט עמדה", הסביר אחד העיתונאים למחרת ההשעיה. "זה נכון שבעבר הדפים של העיתון לא היו נקיים, אבל העיתון התבגר מאז".

אמנון דנקנר מדבר על התהליך הקשה שעברו אנשי העיתון בימים שעד התפטרותו של נמרודי ופרסום הפרשה. "זה לא היה פשוט להיות במצב שבו היינו ביום שישי בבוקר. היו הרבה בעיות אישיות וחששות. התהליך הנפשי שאנשים עברו עד שעופר נמרודי החליט לפרוש ועד שהעיתון יצא בצורה הגונה היה מאוד לא קל. ראיתי אנשים מתלבטים וכואבים ומעוררים כבוד בדרך שבה הם התמודדו עם המצב".

בדיוק בגלל זה כועס דנקנר על הביקורת שספג "מעריב" בכל זאת על דרך הסיקור של הפרשה מיד עם הסרת צו איסור הפרסום. "יש אנשים שעבורם, גם כשאנחנו בסדר, אנחנו לא בסדר. הביקורת שהטיח בנו עווי בניזמן ב'תיק תקשורת' היא דוחה בעיני. ראיתי אנשים עוברים התלבטות אמיתית. 'מעריב' יצא עם סיקור הגון ומקצועי, אז לפגוע באנשי שם שעבדו כך ולטעון שאנחנו בכל זאת לא בסדר? בעיני זה דוחה".

בינתיים, בשלב שבו עדיין מדובר בחשדות מעורפלים ובחקירה הנמצאת בשלב מוקדם

בינם לבין ראש מערכת החדשות. על התנאי השני הם עמדו באופן פעיל. אחדים מהם הסבירו לעורך (לא בנימה אולטימטיבית) שלא יוכלו להשלים עם כך שדפי העיתון ייפכו פעם נוספת לנשק של המו"ל נגד אויביו. הם לא רצו להיחשף שוב למצב שבו חצי הביקורת מוססים מהמו"ל אליהם. עם הקבוצה הקטנה הזו נמנו עיתונאים בכירים העוסקים בכתיבת חזרות ובעריכתן, וכן פובליציסטים מרכזיים בעיתון. לגבי התנאי הראשון לא היו צריכים, לשמחתם, לנקוט פעולה כלשהי. "לא היה שום צורך להתעמת עם נמרודי, כיוון שהוא פרש עוד לפני שמישהו ביקש את זה ממנו. הוא הקדים את כולנו והוציא את הערמונים מהאש, ולכן עד להודעה חדשה זה עניינו הפרטי של נמרודי", אומר אחד הבכירים. ההערכה הרווחת היא שסיקוריו של נמרודי היו בראש ובראשונה עסקיים, כלומר חששו מהמשך נפילת מניות הכשרת-היישוב "מעריב". עם זאת, עיתונאים בכירים בעיתון טענו שבצד השיקולים המעשיים שהניעו אותו להשעות את עצמו, הוא לקח בחשבון גם אפשרות של תגובה חריפה מצדם אם יישאר בתפקידו. אם הוא לא היה משעה עצמו, מעריכים בעיתון, סביר להניח שהיתה התארגנות שקוראת לו לעשות זאת.

עברנו את שלב א' בפרשה", אמר בהקלה כתב ב"מעריב" ביום שבו הותר לפרסם את החשדות נגד המו"ל עופר נמרודי. "בשבועות האחרונים התחושות היו קשות. היתה חרדה רבה לשמו של מקום העבודה שלנו. הרגשנו שהנה, בקושי הרמנו ראש מהפרשה הקודמת והתחלנו לתפקד כרגיל, וכבר נוחתת לה פרשה אחרת. בהחלט לא נעים". עכשיו, אחרי שתופי הפרסום הראשונים הלמו בעוז, מבקרים שים הכתבים להסתכל על חצי הכוס המלא: הדיווח הרגוע להפליא ב"ידיעות אחרונות", ההנחה שניתנה ב"מעריב" לסקר את הפרשה כמו כל פרשה אחרת, וההחלטה המיידית של נמרודי להשעות את עצמו מניהול העיתון.

הדיווח הכולל והמפתיע ב"מעריב" על פרשת נמרודי המתחדשת איננו מקרי, אמרו עובדים בכירים ב"מעריב". הם סיפרו כי בשבוע שלפני הסרת הצו התעקשו בכירי העיתונאים ב"מעריב" על שני תנאים: שנמרודי יתרחק מניהול העיתון, ושהדיווח יהיה ענייני ונקי. הם גאים בכך ששני התנאים התקיימו. זאת, בניגוד לאופן שבו סיקר העיתון את פרשת האונות הסתר. לא היה מדובר בהתארגנות מסודרת, אלא בשיחות בכירים במסדרון; בינם לבין עצמם, בינם לבין העורך,

יחסית, לעיתונאי "מעריב" אין כוונות לפרוש מהעיתון או להתארגן נגד נמרודי. דנקנר: "היו לי הרבה מחשבות, אבל הן ענייני ואין טעם לדבר על מחשבות כל עוד אינן מיתרג-מות למעשים. המצב הוא כזה שנכון לעכשיו הכל בסדר, כי עופר נמרודי התפטר וכי הסי-קור ש'מעריב' הוציא היה הוגן".

יואב יצחק סירב להתייחס לאפשרות של עזיבת העיתון: "אני לא מאמין שהוא הוזמן רצת. אני רק מקווה שהוא לא אמר דברים מיותרים בטלפון שעלולים ליצור בסיס לחשד כזה".

אבל העתיד בכל זאת מנקר במוחם של עיתונאי "מעריב". השאלה הקשה, כמוכח, היא מה יהיה אם החשדות הקשים הללו ית-רגמו למעצר, לכתב-אישום ואפילו להרשעה. גם במקרה כזה, אומרים בכירים ב"מעריב", אין מקום לפרישה המונית מהעיתון. הם יסתפקו בכך שנמרודי יפרוש מראשות הדי-קטוריון. "מה אתה רוצה, שנדרוש שימכור את 'מעריב'?", שואל אחד העיתונאים. "מב-חינת, בעלים של עיתון הוא דבר רחוק. לא דבר שבאמת יכול להשפיע עלי".

דנקנר: "אף עיתונאי, אף עורך ואף משכתב לא נחשד בכלום, לא נחקר במשטרה ולא פורסם שום דבר שמעיב על תדמיתו, או אין מה לחשוש מהתמוטטות העיתון. בעתיד אולי יהיה יותר טוב או יותר רע, אבל נכון לעכ-שיו, הכל בסדר".

העיתונאים הבכירים עומדים על כך שכל עוד נמרודי לא מכוון את תוכני הכתיבה

שלהם, אין להם מה להלין עליו. תגובתם מתגוננת, אפילו מתריסה: "אם בעל רשת מזון היה מואשם באישום כזה, היית מצפה שכל העובדים ברשת יתפטרו?".

הדברים הללו מהולים בתפיסה, שנשמעת בימים אלה גם מעיתונאים מכילי תקשורת מתחרים. "זאת תהיה טעות לדחוף לכיוון שהמדינה תישאר עם עיתון פופולרי אחד במדינה", הם אומרים.

העיתונאים גם כועסים על ההתחסדות. "מה מטיפים לנו מוסר?", שואל אחד מהם, "הרי עמוס שוקן, בנו של האפיפיור, ניהל עם נמרודי משא-ומתן ממושך בזמן האחרון, כשהוא יודע על כל הפרשה הזאת. אז לשוקן מותר לנהל עם החשוד משא-ומתן ואנחנו, העיתונאים הקטנים, צריכים לפרוש מהעיתון. למה? יש עיתונאים שהבעיה שלהם היא עם 'מעריב', לא עם עופר נמרודי. הם פשוט רוצים שהעיתון הזה ייסגר". הם גם מציינים שהמו"לים, בסופו של דבר, משתפים פעולה בכבלים ובערוץ 2, לכן גם אם תוכח אשמתו של נמרודי, יהיה טיפשי לדבר על החרמת עסקיו. לצפות בתוכנית של טלעד, אומרים העיתונאים, לא יהיה יותר מוסרי מלעבוד ב"מעריב" או בהכשרת-היישוב.

בקלטת שבה נראה נמרודי לועס ראיות היה קשה לעיתונאים לצפות. "זה מביך ומביש", אומר יואב יצחק. "אמנם ההתנהגות שלו בחדר החקירות אינה שונה משל אנשים אחרים שנחקרים, אבל זה מביך כי אנחנו רואים בעיני רוחנו מו"ל שהוא דמות בכירה

ומצפים ממנו לא להתלכלך. אבל נמרודי לא קם ונופל על הקלטת ששודרה ביום שישי. באופן אישי, אני חושב שזו נורמה לא ראויה, יש בעייתיות בלהיות עורך ומו"ל עם התנה-גות כזו. עופר הבין זאת בעצמו ולכן התפטר, אבל אסור לשכוח שבתוך עמנו אנחנו יושבים. ארנון מוזס לא יותר טוב ממנו בשום דבר". דנקנר: "התחושה שלי, כשצפיתי בקל-טת, הייתה שמישהו החליט להכריז מלחמה אישית על נמרודי ולהדליף סצנות מתדר החקירות. עלי זה לא מקובל".

עיתונאי "מעריב" לא מאמינים שכתוצאה מההתפתחויות האחרונות תיפגע התפוצה של העיתון. יצחק: "מעריב" היה ויישאר העיתון השני בגודלו במדינה. זה לא כמו 'חדשות', שהיה ברור שהוא לא סוחב. 'מעריב' לא עומד בפני סכנה כזו. הדבר הכי גרוע שיקרה ל'מעריב' זה שהוא יימכר, אם וכאשר תחפוץ בכך משפחת נמרודי, וגם אז הוא יימכר עם האנשים שלו, שהם הנכס הכי חשוב של העיתון".

"הבוס האמיתי שלי זה הציבור", אומר עיתונאי אחר, "הוא, בסופו של דבר, זה שיפוט אותי. העובדה שבמצע עומד נמרודי לא מעניינת, לא אותי ולא את הציבור". עיתונאי אחר אומר: "אני לא רואה יוקרה גדולה לחסות תחת כנפיו של המו"ל שלי, אבל למען האמת, אין שום מו"ל בארץ שהי-י תי גאה לחסות תחת כנפיו".

אבל מתחת לפני השטח רוחשת בעייתם הקשה ביותר של העיתונאים ב"מעריב": תדמיתם השברירית. "ברור לנו שכוחנו המוסרי נפגע מכל פרשייה כזאת, גם אם לא במישרין", אומר כתב. ■

קיצור תולדות נמרודי:

(16.8.1995): מוגש כתב-אישום כנגד עופר נמרודי ודוד רונן בכית-המשפט המחוזי בתל-אביב, ובו 14 סעיפי אישום בהזמנת האזנות סתר, וכן אישומים בשיבוש מהלכי משפט ובמתן שוחד.

(16.6.1998): לאחר שמוגש כתב-אישום מתוקן ובו תשעה סעיפי אישום, ואשר ממנו נמחק האישום במתן שוחד וכמה מן האישומים בהאזנות סתר, מודה נמרודי בעבירות המיוחסות לו, ובכית-המשפט מתקבלת עסקת הטיעון שנחתמה בינו ובין פרקליטות המדינה.

(יולי 1999): לאחר נסיונות ופניות שונות של רפי פרידן לפרקלי-טות המדינה ולמשטרה, נפתחת חקירה חשאית נגד עופר נמרודי בחשד לקשירת קשר לרציחתו של יעקב צור. בראשית אוקטובר מוטל על קיום החקירה ופרישה צו איסור פרסום, אשר מוסר, בשל-בים, בשבוע האחרון של החודש. בתמורה למידע ולעדויות שמוסר פרידן למשטרה מובטח לו שהם לא ישמשו להפללתו, וכן שרשויות המשטרה יימנעו מהגשת תביעה פלילית נגדו. כן מבטיחה לו המשטרה (בעל-פה) כי תתמוך בבקשת החנינה שלו, לכשתוגש.

(21.10.1999): עופר נמרודי משעה את עצמו זמנית מתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של "מעריב" ושל הכשרת-היישוב וממנה את אבי, יעקב נמרודי, לתפקיד יו"ר מועצת המנהלים של "מעריב".

(פברואר 1992): חברת הכשרת-היישוב, הנשלטת בידי משפחת נמרודי, רוכשת את עיתון "מעריב" מידי תאגיד מקסוול. עופר נמרודי מתמנה למו"ל ולעורך הראשי.

(ראשית 1993): עופר נמרודי מתקשר עם חברת אג"ם-חקירות, שבעליה הם רפי פרידן ויעקב צור, ושעימם נפגש כבר בשלהי '92. השניים מבצעים עבורו, בעיקר במחצית הראשונה של 1993, האז-נות סתר לעובדים ב"מעריב", לבכירים ב"דיעות אחרונות" ולאנ-שים נוספים. האחראי על הקשר בין נמרודי לפרידן וצור הוא דוד רונן, הממונה על האבטחה בחברת הכשרת-היישוב.

(12.4.1994): רפי פרידן ויעקב צור נעצרים ונחקרים על-ידי המשטרה. על-פי כתב-האישום המוגש נגד נמרודי כעבור למעלה משנה, משלם בזמן זה עופר נמרודי כסף למשפחותיהם של פרידן וצור, באמצעות עורך-דינם מרדכי כץ, על מנת שלא יעידו נגדו בפני המשטרה, וכן מממן את עלות הוצאותיהם המשפטיות הנוגעות לפרשה.

(2.2.1995): נחתם הסכם עד-מדינה בין הפרקליטות, משטרת ישראל ויעקב צור, במסגרתו מעיד צור נגד נמרודי (ואף מסייע לגבש עדויות נגד מורשעים נוספים בפרשה), ובתמורה נמחקים האישומים נגדו.

ורא העיתון, כל עיתון, אינו יודע בדרך-כלל מה שם המו"ל העומד מאחוריו. הוא מתוודע אל העיתון באמצעות העיתונאים העושים אותו. העיתון הוא תבנית נוף כותביו ועורכיו. במובן זה, העיתון הוא של העיתונאים השכירים יותר מאשר של בעליו. זו אחת הסיבות שהם זכאים להביע דעה, למחות ולהתקומם נגד החלטות המו"ל המא-יימות לשנות את צביונו של העיתון, או משנות אותו בפועל.

הזכות הזו אינה פורמלית; היא מטבע מהותו של העיסוק העיתונאי. עיתונאים ממלאים תפקיד של מוכיחים בשער. מי שמטיף מוסר לכל גורם בחברה, אינו יכול לעצור את ביקור-תו על סף חדרו של המו"ל שלו. עיתון אינו בית חרושת למלים; עיתון הוא מוסד שממלא תפקיד חברתי חשוב. החברה ייעדה לעיתונים את תפקיד המשקיף על הליכותיה. מי שבחר בעיסוק העיתונאי נכנס לנעליו של שליח הציבור שתפקידו להביא מידע, להאיר את המתרחש ולשפר את יכולתן של הבריות לשפוט את המאורעות. מי שקיבל על עצמו את התפקיד הזה העמיס על עצמו מניה וביה כללי התנהגות מוגדרים: עליו לעשות את מלאכתו בידיים נקיות, עליו לפעול בתום לב וללא משוא פנים, עליו לכתוב אמת, כמיטב יכולתו.

התנהגותם של שלושת המו"לים העיקריים בשוק העיתונות הפרטי פוגעת ביכולתם של עיתונאיהם להמשיך למלא את תפקידם כראוי וקולעת אותם למצוקה מקצועית קשה: בדרגות שונות של חומרה, מערערים המו"לים את מעמדם המוסרי של עיתונאיהם. עופר נמרודי, שהורשע באוגוסט '98 בהזמנת האזנות סתר ובשיבוש הליכי משפט פליליים ושנגדו מתנהלת באחרונה חקירה בחשד של קשירת קשר לביצוע רצח ובחשד של שיבוש מהלכי משפט, שומט את השטיח מתחת לרגליהם של עיתונאיו כל עוד הוא ממשיך להיות המו"ל של "מעריב". ארנון מוזס הטיל צל על המוניטין של "ידיעות אחרונות" כאשר החליט להדיח, ללא סיבה סבירה נראית לעין, את העורך אלון שליו ולהחזיר לתפקיד את משה ורדי, שהיה היחיד (יחד עם זוגתו) בבית "ידיעות אחרונות" ששילם את המחיר על חלקן של העיתון בפרשת האזנות הסתר. עמוס שוקן מביך את עיתונאי "הארץ" כשהוא מנהל מו"מ עסקי עם עופר נמרודי כדי לשפר את תפוצתם של מקומוני הרשת שלו.

לא הוגן לגזור גזירה שווה בין שלושת המו"לים, אבל מהצד האחר לא נכון להתעלם מהמכ-נה המשותף להם: שלושתם מצמצמים את שיקוליהם לנקודת המבט העסקית בלבד, כשהם מתעלמים מההשלכות שיש להחלטותיהם על תחושת החופש, העצמאות והגאווה המקצועית של עיתונאיהם. נמרודי מצפצף על מצוקתם המוסרית של עיתונאי "מעריב" כשהוא מתעקש להו-סיף להיות מו"ל העיתון, גם לאחר שהשעה את עצמו באופן זמני מניהולו הפעיל; מוזס מתעלם מהדמורליזציה שפשתה בבית "ידיעות אחרונות" משהוטל לתוכו החשד שחילופי הגברי בתדר העורך אינם תמימים ושהם סגירת מעגל של פרשת האזנות הסתר; עמוס שוקן אינו מאזין דיו לקובלנת עיתונאיו שמעורבות של נמרודי בקבוצת "הארץ" מכתימה את שמה ומטילה מום ביכולתם למלא את תפקידם.

חרף ההבדלים ביניהם, מובילה התנהגות המו"לים לאותה תוצאה: תחושה של מחנק אצל מאות עיתונאים. ריכוז הבעלויות בשוק העיתונות ומעורבותם העסקית של בעלי העיתונים (פרט לשוק) בערוצי התקשורת האלקטרונית מחריפים את התסכול. התנהגותם של המו"לים מובילה עיתונאים למסקנה מייאשת שאין בעיתונות הישראלית חלקה טובה, שאין לאן לפנות, ש"כולם אותו דבר".

הלך-הרוח הזה, שניכר בשבועות האחרונים במסדרונות העיתונים, הוא הרה סכנות. הוא משקף היוואשות מיכולתם של עיתונאים לשנות את המצב, הוא מצביע על נטייה לתפוס ראש קטן, הוא מעיד על מגמה שאין המורה ממנה: האטימות המוסרית שמנחה את התנהגותם של המו"לים מחלחלת לתוך חדרי המערכת. בגלל בגידת המו"לים בתפקידם החברתי, עומדים העיתונאים ללכת בדרכם וכך לאבד את צדקת קיומו של עיסוקם. הזירה תיוותר לתוכניות אירוה ולשעשועוני מתיחות.

•••

עד כמה כבר פשה הנגע במערכות העיתונים הפרטיים ניתן ללמוד מהאופן שבו סיקרו "מע-ריב" ו"ידיעות אחרונות" את ההתרחשויות הנוגעות להקירתו הנוכחית של נמרודי. הפרק הראשון היה הדיווח על מצבן של מניות הכשרת-היישוב.

ב-13 באוקטובר דיווח "הארץ" בעמודו הראשון על צניחת מניות החברה ב-7.4%. הידיעה, שהתפרשה על פני 22 שורות, הסבירה את פשר ירידת המניות ב"שמועות שלא ניתן להן אישור ושנפוצו בשוק ההון", והפנתה את הקורא למדור שוק ההון במוסף הכלכלי, שם דווח על כך

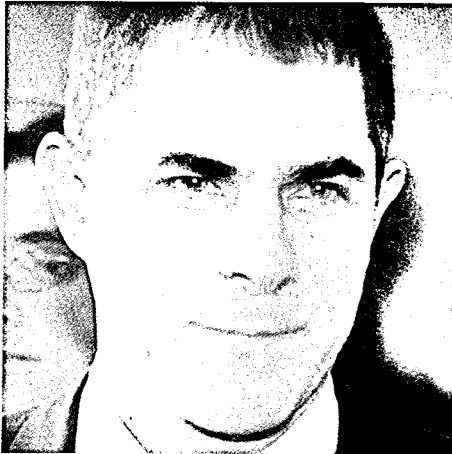
עוזי בנוזים

בגידת המו"לים

האטימות המוסרית שמנחה את התנהגותם של בעלי העיתונים מאיימת לחלחל לתוך חדרי המערכת ולגרום לעיתונאים ללכת בדרכם ובכך לאבד את צדקת קיומו של עיסוקם

עופר נמרודי < שומט את השטיח מתחת לעיתונאי

ארנון מוזס < מטיל צל על המוניטין של עיתונו

עמסו שוקן < מביך את עיתונאיו

תצלום: אלכס ליבק

בהבלטה. כך נהגו גם "גלובס", קול-ישראל ומהדורות החדשות של ערוץ 1 וערוץ 2: הם סיפרו בהרחבה על צלילת המניה. "ידיעות אחרונות", לעומת זאת, הבליע את הידיעה בפסקה קטנה של ארבע שורות וחצי, בתוך סקירתו על המסחר בבורסה ביום הקודם (כותרתה היתה: "עליות במניות הבנקים הגדולים"). ואילו "מעריב" הסתפק בשורה וחצי: "מניית הכשרת-היישוב ירדה אתמול ב-7.4% במחזור של כ-26 מיליון שקל". בהמשך סופר, בנשימה אחת, שמניית בנק הפגינה חולשה ואיבדה כמחצית האחוז.

למחרת הפסיקה הנהלת הבורסה את המסחר במניית הכשרת-היישוב - התפתחות הריגה שמצדיקה, לכאורה, הבלטה בדיווח. לא בהכרח: במדור שוק ההון של "ידיעות אחרונות" נכתבו על כך עשר שורות בלבד, בתוך הסיקור - רה היומית על המסחר בבורסה. כותרת הסיקור היתה: "ירידת שערים בעקבות המגמה השלילית בארה"ב". בונב כותרת המשנה הוזכר מצבן של מניות הכשרת-היישוב. ב"מעריב" לא היה כל זכר בכותרות העיתון להפסקת המסחר במניה: הכותרת לידיעה על המסחר בבורסה עסקה בהשפעת ירידות השערים בוול-סטריט על הבורסה בתל-אביב. בגוף הסיקור, לקראת סופה, הוקדשו תשע שורות לדיווח על הפסקת המסחר במניות הכשרת-היישוב; רובן הוקצו לציטוט של תגובת החברה. לא כך נהגו כלי התקשורת האחרים: הם הקדישו לעניין את הכבוד העיתונאי הראוי לו ודיווחו עליו בהבלטה (ב"ג'רוזלם פוסט" היתה זו הכותרת הראשית).

עורכי "מעריב" ו"ידיעות אחרונות" נהגו במקרה זה לא כמו עיתונאים מקצועיים, אלא כמו בעלי עסקים מחושבים: היו להם סיבות, זרות לשיקול העיתונאי המקובל, לדחוק את הדיווחים על מניות הכשרת-היישוב לשולי העמודים הכלכליים. אנשי "מעריב" נהגו כך משום שהכשרת-היישוב היא חברת-האם שלהם, ועורכי "ידיעות אחרונות" הצניעו את הידיעה מתוך שיקול הנוגע למערכת היחסים הנוכחית שלהם עם העיתון המתחרה. הפרק השני היה אופן הסיקור של החקירה, לאחר שהוסר צו איסור הפרסום. "ידיעות אחרונות" הקדיש לכך כותרת בתחתית עמודו הראשון, שהפנתה את הקורא לדיווח שתפס כשליש מעמוד 4 של העיתון. "מעריב" נהג, לכאורה, בהגינות רבה והקצה לסוגיה את המקום הראוי לה בעמודו הראשון ובכל עמודו השני. אלא שניכר היה ששני העיתונים פעלו מתוך שיקולים מו"ליים יותר מאשר משיקולים עיתונאיים: האחד בהחלטתו להצניע את הפרשה והשני בהחלטתו לרווח עליה בהרחבה.

כך היה גם עם הדחת אלון שלי מ"ידיעות אחרונות": ידיעה עיתונאית לגיטימית בעניין זה, שהופיעה במרבית כלי התקשורת, נעדרה מעל דפי "מעריב". לעורכי העיתון הזה היו שיקולים משלהם להימנע מלדווח על כך. הדוגמאות האמורות ממחישות את מצבה הפתטי של העיתונות הכתובה. העיתונאים ב"מעריב" וב"ידיעות אחרונות" לא היו עצמאים בהחלטותיהם כיצד לרווח על חקירת נמרודי, על מניות הכשרת-היישוב ועל ההתפתחויות בבית "ידיעות אחרונות": הם תיפקדו כמוציאים לפועל של הוראות המו"לים. זה אינו חדש: גם בגלגול הקודם של פרשת האונות הסתר נראו עמודי שני העיתונים, ולפרקים גם "הארץ", כשדות קרב שעליהם מנהלים המו"לים שלהם את מלחמותיהם זה בזה.

•••

אין לעיתונאי אלא אמינותו ושמו הטוב. כאשר הוא נאלץ לפעול כזרוע הארוכה של בעלי העיתון, הוא מאבד את כלי מלאכתו וממילא את יכולתו למלא את תפקידו. ההתרחשויות בענף המו"לות של העיתונים בשבועות האחרונים כמו על עיתונאים התנהגות שמנוגדת למצפונם. בעימות עם המו"לים הם נכנעו והוכיחו פעם נוספת מי הוא בעל הדעה. המו"לים, לעומת זאת, הוכיחו, בדרגות שונות של חומרה, שאין הם מתחשבים בתפקידם הציבורי כשישקוליהם העסקיים מנחים אותם. קל למו"ל כוחני לדרוס את גאוותם המקצועית של העיתונאים המשתכרים אצלו; קשה יהיה לעיתונאים לשקם את מעמדם המוסרי בעיני קוראיהם. יום יבוא וגם המו"ל ישלם את המחיר על כך. ■

עמוס שוקן: התוצאה הרצויה -

ניתוק נמרודי מ"מעריב"

בעלי המאה

מו"ל "הארץ" על חקירת נמרודי ועל מגעיו איתו

אחר-כך הלך שוקן אל נמרודי. נמרודי ידע על התצהיר של פרידן, ואולי משום כך גילה נכונות להתפייס. לכאורה, ההתקרבות בין השניים פתחה חזית נגד מוסס. אבל בעולם המניפולטיבי של בעלי העיתונים קשה לדעת. "מעריב" ו"ידיעות אחרונות", שהשמיצו זה את זה בפראות לפני ארבע שנים, נאלמו דום. התפנית בגישת שוקן עוררה שאלות עקרוניות. שעניין חורג מהפרשה הנוכחית. האם התנהגותו העסקית של מו"ל מתקיימת ללא שום קשר להתנהגות ולנורמות שדורש עיתונו מאחרים? האם מו"ל חייב להתחשב בדעתם של עיתונאים. דעה שקוראי העיתון אמורים להעריך ולכבד? לבקשת מערכת "העין השביעית" נפגש עמוס שוקן עם חבריה והסביר את מניעיו. הפגישה התקיימה ימים אחדים לפני שפרצה בכל עונה פרשת נמרודי החדשה. על החקירה היה שוקן מוכן לומר רק זאת: "אם כתוצאה מהמהלך הזה יקרה מה שהיה צריך לקרות - שמועצת המנהלים של הכשרת-היישוב חבהיר שנמרודי לא יכול להיות ב"מעריב" - זה יהיה לברכה. זאת התוצאה הנכונה".

אנחנו מביאים כאן קטעים משיחת מערכת "העין השביעית" עם שוקן. השתתפו: ד"ר אריק כרמון, פרופ' מרדכי קרמיניצר, עוזי בוימן, כרמית גיא, נחום ברנע, רפי מן וארון לוי.

"הארץ" תהו רבים איך ולמה קרה המהפך. ריצרד לב-הארי יוצא למסע צלב, ובאמצע הדרך מחליט פתאום להתאסלם. הם דימו לשמוע מפי שוקן שדעתו על נמרודי לא השתנתה, אבל דעה לחוד ועסקים לחוד. הקשר החדש לא מסתיים בסגירת חשבונות העבר. פניו לעתיד. לשיחוף פעולה בעיווק המקומונים. הכעס ב"הארץ" היה גדול. גדולה ממנו הייתה התדהמה.

בניגוד למורלים אחרים, שוקן לא מנע את פתיחת דפי עיתונו לזיכוח. ב"הארץ" פורסמו מאמרי מחאה. פורסמה גם פטיציה בחתימת 16 עיתונאים.

בין לבין צצה פרשת נמרודי החדשה. התברר שרפי פרידן, החוקר הפרטי שעבד עבור נמרודי, הסתובב בחחילת השנה בין המורלים והציע להם את מרכולתו: האשמות פליליות לכאורה נגד נמרודי ונגד אחרים. לפי מקורות בפרקליט-טות, שוקן הגיע להסכם עם פרידן. פרידן מסר לו תצהיר חדש, ובו האשמות נגד נמרודי. שוקן התחייב גם לשכנע את פרקליטת מחוז תל-אביב, מרים רוזנטל, להציע לפרידן עסקת-טיעון. רוזנטל סירבה. היא האשימה את שוקן על שהוא קונה תצהירים בכסף. שוקן האשים אותה בהתחמקות ממיצוי הדין. הוא ביקש למשוך תלונה פלילית נגד נמרודי. הפרקליטות סירבה.

רבה דברי ביקורת אפשר לומר על העיתונות בישראל, אבל דבר אחד טוב חייבים לומר עליה: היא הרבה יותר סולידית מהגזלמנים ששולטים בה. שלושה הם הגזלמנים: ארון מוסס מ"ידיעות אחרונות", עופר נמרודי מ"מעריב" ועמוס שוקן מ"הארץ". סיפור הקרבות והבריתות ביניהם, החככים והבגידות, די בו לאכלס אופרת-סבון סדרתית ב-250 המשכים. זהו עולם חשאי, עתיר מיזמות. שפועלים בו בסביבה אחת עורר-כים ועיתונאים, בלשים פרטיים ועבריינים פליליים. השלושה הם מוציאים-לאור עושים את מעשיהם בחושך.

שוקן היה המנהיג הבלתי-מעורער של מסע הצלב נגד נמרודי. משרד החקירות שעבד מילא תפקיד מפתח בחשיפת העובדות שהביאו להרשעת נמרודי בהאזנות סתר. שוקן כתב מאמרים קשים ביותר נגד נמרודי ועיתונו. "הארץ", פירסם אותם. לקמפיין התניסו טובי הכותרים ב"הארץ", ביניהם אורית שוחט ויואל מרקוס, ואיתם צבא המקומונים של דעת שוקן. זאת הייתה מלחמת עולם.

ואז, לאחר משא-ומתן חשאי, הגיעו השניים להסכם ביניהם. התביעות המשפטיות ההדדיות בוטלו, ושוקן הסכים לבקש מהפרקליטות לבטל תלונה שהגיש נגד נמרודי. במערכת זאת הייתה מלחמת עולם.

ואז, לאחר משא-ומתן חשאי, הגיעו השניים להסכם ביניהם. התביעות המשפטיות ההדדיות בוטלו, ושוקן הסכים לבקש מהפרקליטות לבטל תלונה שהגיש נגד נמרודי. במערכת זאת הייתה מלחמת עולם.

לו את הבדיקה, הוא אמר לי, דוד ספקטור. עשיתי איזו בדיקה על הספקטור הנה והזמנתי אותו לבדוק, הוא לא מצא האזנות ב"הארץ". אחרי זה שמנו שומר בכניסה ל"הארץ". זה לא מי יודע מה אפקטיבי, אבל קצת יותר.

שוקן: פרשת האזנות נחשפה באמצע אפריל '94. משהו על כך שיש האזנות בעיתונות ידעתי כבר ב-'93. בשיחה טלפונית שהיתה לי עם נוגי מוסס, פתאום הרגשתי שהוא לא מדבר איתי. אני מדבר והוא לא עונה. אני אומר לו,

"העין השביעית": נוצר הרושם שהמאבק שלך בעופר נמרודי התחיל בקשר עסקי ביניכם שלא עלה יפה. אתה אמרת שלאיש הזה אין מקום בעיתונות.

שוקן: זה ממש לא נכון. אני חושב שהעיתונות צריכה להיות פתוחה לכל אחד. אין פה שום חזקת: יכול כל אדם לקום בבוקר ולומר, אני מוציא לאור עיתון. השותפות שלי עם נמרודי ב"מעריב" נפסקה לאחר שהשותף שלי, צדיק בינו, החליט לצאת מהעסק. אמרתי לו, בוא נחכה עוד קצת. הוא סירב. אז אמרתי, אם אתה מנהל משא-ומתן לצאת, תנהל גם בשמי, אני לא רוצה להישאר לבד.

"העין השביעית": מסע הצלב שלך נגד נמרודי נפתח במאמר שלך ב"הארץ", בחודש מאי '94.

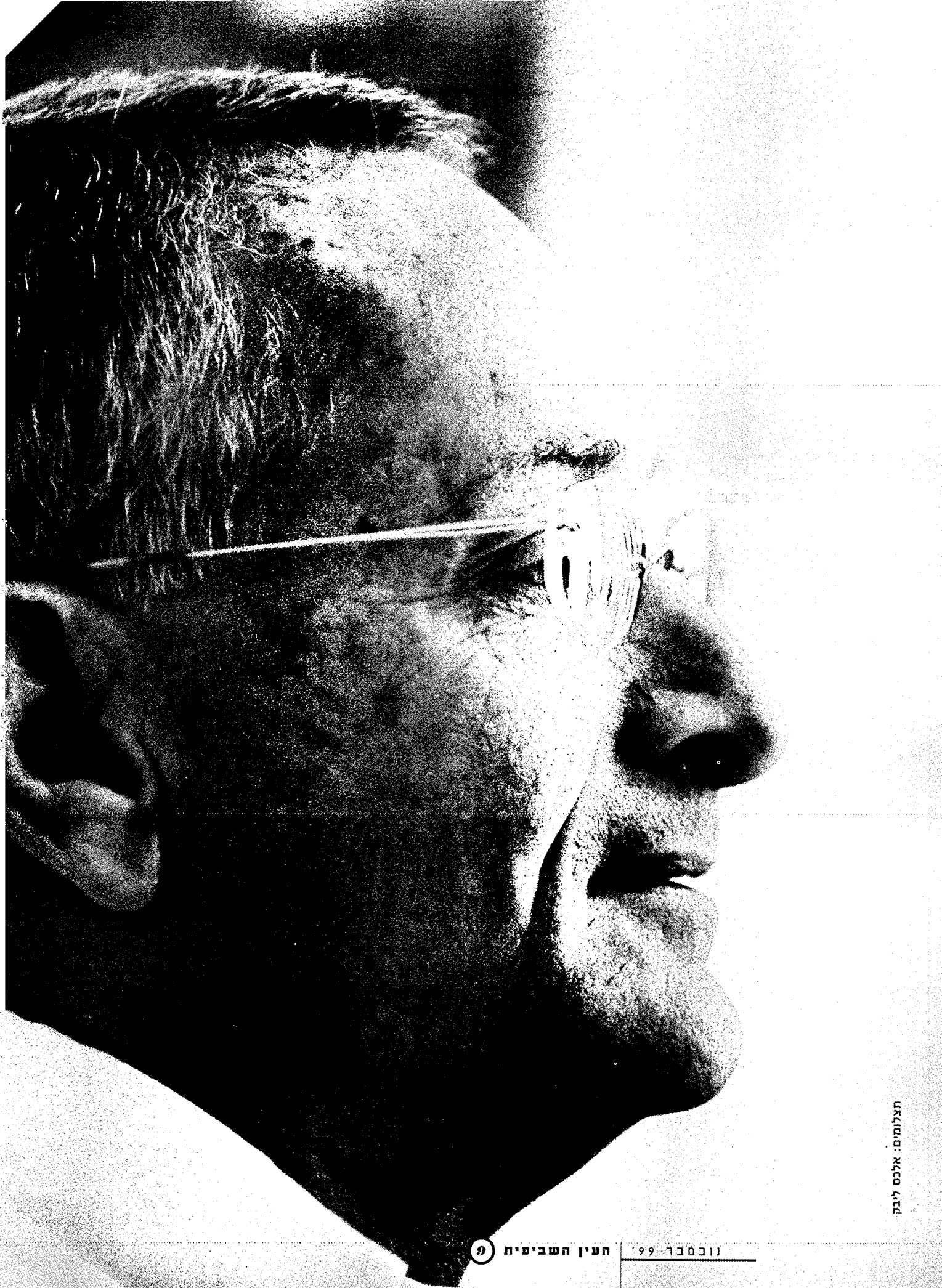
ל"הארץ" מעמד מקביל לבית-המשפט העליון,

אבל אני מנהל ארגון עסקי שקיומו הכלכלי לא מובטח

כמו קיומו הכלכלי של בית-המשפט העליון

כשפרצה פרשת האזנות הסתר, קראתי לספקטור שוב. שאלתי אותו מה לפי דעתו הסיפור. הוא אמר, הסיפור מאוד פשוט. המא-זינים עבדו בשביל עופר נמרודי. שאלתי, איך אתה יודע? הוא אמר, אני יודע ואני יכול

תגיד, אתה לא יכול לדבר? אז הוא אומר, אני אדבר איתך כשניפגש. כשנפגשנו אמר לי, הזמינו האזנות, ואנחנו חושבים שזה "מעריב". עשינו בדיקה ומצאנו כל מיני דברים, אני מציע שגם אתה תבדוק. שאלתי אותו מי עשה

תצלומים: אלכס ליבק

להוכיח לך. תן לי תקציב למעקבים, אני אראה לך מי נפגש עם מי ואז תראה. נתתי לו. ואז הוא הביא את הפגישות של נמרודי שבהן קנה את שתיקת המאזינים. זה היה מאוד ברור. "הארץ" פירסם ידיעה על הפגישות ואני כתבתי מאמר. ניתחתי את האינפורמציה שהייתה והעליתי שאלה, האם המסקנה מזה היא לא שעופר נמרודי הוא המזמין של האזנות הסתר. זה פתח את הקרב.

"העין השביעית": בנושא הזה אתה היית הכותב המרכזי ב"הארץ". מדוע, בעצם? האם התקנאת בעיתונאים שלך? האם לא עירבבת כאן את העסקים הפרטיים שלך עם מעמדך ככותב בעיתון?

שוקן: במשך השנים שאני עובד ב"הארץ" אני חושב שכתבתי מאמר או שניים בשנה על

"העין השביעית": האם לדעתך האיש שילם את חובו וזכה זה נגמר? שוקן: ודאי שיש פה כתם. מה זאת אומרת? "העין השביעית": איך אתה מסביר את הקפיצה הזאת? פתאום האיש עם הכתם הוא שותף עסקי שלך. השאלה היא האם אתה לא נושא עכשיו חלק מהכתם? שוקן: קל להשיב על זה ולומר שהכתם על נמרודי פחות מהכתם על ערפאת. בשני המקרים האופציות הן מאוד מוגבלות.

"העין השביעית": הדוגמה של ערפאת בעייתית. המטרה של המשא-ומתן איתו היא להקים גדר בינו לבינינו. אתה מכניס את נמרודי הביתה.

שוקן: מה זה גדר? יעברו את הגדר. השאלה היא אם נשחרר מחבלים עם דם על הידיים,

קיבלתי הצעות לכסף מגורמים יותר מכובדים ויותר סימפטיים מאשר נמרודי או מוזס, אבל הם לא היו מסוגלים לתת לי שותפות אסטרטגית

ועם הפנים לצד העסקי, אני חושב שאני צריך להיות משוחרר מן העמדות של העיתון, כולל העמדות שלי ככותב.

אני לא חייב לעשות עסקות עם עופר נמרודי די או עם נוני מוזס. בשנים האחרונות קיבלתי הצעות לכסף מכל מיני גורמים, יותר מכובדים ויותר סימפטיים. אבל יש בכל זאת דבר אחד שכל אלה לא יכולים לתת לי, והדבר הזה הוא שותפות אסטרטגית שתאפשר לי להתחרות יותר טוב בשוק. אני אתן דוגמה פשוטה. מחלק עיתונים של "הארץ" הולך ומחלק בזמן נתון מאה עיתונים, מחלק עיתונים של "מעריב" הולך ומחלק בזמן נתון מאה עיתונים, מחלק עיתונים של "ידיעות אחרונות" הולך ומחלק באותו זמן מאתיים עיתונים. כתוצאה מזה החלוקה של "ידיעות אחרונות" היא יותר זולה. עכשיו אני צריך להחליט אם אני הולך ל"מעריב" ואומר, בוא נחלק ביחד ונתחלק במחיר. אפשר, כמובן, ללכת לבנק לאומי, ליונתן קולבר או לסטף ורטהיימר. כשהאנשים האלה יישבו בדירקטוריון הם יחזרו לאותה בעיה: איך מוזילים את חלוקת העיתונים. ואז הם יאמרו: צריך להתחבר אל "מעריב".

אחרי שאבי נפטר, מאיר שניצר כתב ב"חדשות" שגרשום שוקן השכיל להעמיד את "הארץ" במקום מקביל לבית-המשפט העליון. אני חושב שהוא צדק ואני חושב שזה נכון גם היום. אבל בסך-הכל אני מנהל ארגון עסקי שקיומו הכלכלי לא מובטח כמו קיומו הכלכלי לי של בית-המשפט העליון.

היה לי יותר קל אילו נתחנן שי היה מציע לתת לקבוצה של "הארץ" את הזיכיון בערוץ השני או שמאיר טוברניק היה אומר שאת המכרז של הכבלים בנתניה תתנו לקבוצה של "הארץ" ולא למת"ב. אין לי תלונות, הכל בסדר, אבל אני חייב להסתכל גם על הדברים האלה.

"העין השביעית": לא כל-כך פשוט להפריד בין העסק לבין העיתון. אורית שוחט כתבה בתום לב מאמר במוסף "הארץ" ששאל, מדוע לא מעמידים גם את נוני מוזס לדין. היום מרחף סימן שאלה מעל האמי-

נשכה ממה שהיה ונחשוב איך למנוע מצב שיקומו מחבלים חדשים עם דם על הידיים.

"העין השביעית": מקריאת "הארץ" בשנים האחרונות עולה הרושם שהיתה בו יותר סלחנות לערפאת מאשר לנמרודי.

שוקן: "הארץ" לא היה סלחן לקשיים שערפאת עשה, לא לטרור ולא לרצח.

"העין השביעית": איך עשית את המעבר מהכתם אל הביזנס?

שוקן: כמוציא-לאור, אני מקפיד על כך שהעיתון יתעלם לחלוטין מהיבטים עסקיים שקשורים לחייה של החברה שאני עומד בראשה. ממש לא מטריד אותי שהעיתון יכתוב דברים שיוזקו כלכלית לחברה. אני חושב שהדבר הכי מזעזע שכתבו עלי בפרשה הזאת נכתב על-ידי יוסף כהן ב"כל העיר". לא דיברתי איתו על זה לפני או אחרי. אני יכול לכעוס על זה כמו כל אחד אחר שכועס כשכותבים עליו דבר שלדעתו הוא שקר.

בקיצור, כשפני למערכת אני אומר, הצד

כל מיני נושאים, קצת גם על תקשורת, אבל לא הרבה. בגלל שבנושא הזה אני טיפילתי, אף כתב לא טיפל, אולי רק, פה ושם, שפירא (ראובן, כתב "הארץ" לענייני משטרה. היום ב"מעריב"; המערכת). חשבתי שזה עומד בכל הקריטריונים. יש בזה עניין לציבור, ואני יכול לעשות את זה יותר טוב מאחרים. אין לי נגישות לעמוד המאמרים ב"הארץ" יותר משיש למישהו אחר.

"העין השביעית": אתה באמת חושב כך? שוקן: כן, היו גם מאמרים שלי שלא התפרסמו, על כל מיני דברים. אני כפוף לעורך כמו כל אחד אחר. נכון שאני יושב בישיבות הנהלת המערכת שמדברות על המאמר הראשי של מזר, ואני גם חוצה את החדר של המזכ"ר והיושב עם חנוך (מרמרי, עורך "הארץ"; המערכת) בחדרו. אז יש לי נגישות לעורך, אבל אין לי נגישות לעיתון.

"העין השביעית": במשפט של קוזו אוקר-מוטו העיד האלוף דאז רחבעם זאבי. בהפסקה נכנס זאבי אל לשכת השופטים. כשיצא שאלו אותו העיתונאים אם זה בסדר שעד מדבר עם שופטים באמצע עדותו. לא דיברתי איתם על המשפט, אמר. דיברתי איתם רק על קידומם בדרגה. האם כך זה עובד ב"הארץ"?

שוקן: זה לא עובד ככה ב"הארץ". אני מחשיב את שיקול דעתו של מרמרי. אם אני סומך על החלטתו שלו לפסול מאמר של מישהו אחר, אני סומך גם על החלטתו שלו לפסול מאמר שלי. אני ניהלתי קמפיין נגד נמרודי, ולפי דעתי הוא הגיע למיצוי המוצלח בתחום העובדתי והמשפטי. הוא לא הגיע למיצוי המוצלח בתחום הציבורי. זאת עובדה. מה לעשות, החיים נמשכים.

כשפני למערכת "הארץ" אני אומר, הצד העסקי – לא קיים. כשאני מסתובב ומפנה את פני לצד העסקי, אני לא כבול לעמדות המערכתיות

נות שלה. אנשים מרכלים ואומרים שהיא היתה זרועו הארוכה של עמוס, תראו כמה העניין מתוחכם, בסופו של דבר לקח עמוס את נמרודי. כאשר כל אחד מהכותבים ב"הארץ" מטיף מוסר למי שלא יהיה, אומרים לו, מה אתה מדבר? המו"ל שלך כרת ברית עם עברייני.

שוקן: ראשית, לא מדובר על זה שנמרודי שם רגל בקבוצה הזאת. זה מופרך. העיתונאים

העסקי – לא קיים. כשאני מסתובב ומפנה את פני לצד העסקי, אני לא כבול לעמדות המערכתיות. נניח למשל שממשלת ישראל היתה אומרת שמי שיקים בית דפוס בברק, בשטחים, יקבל את הקרקע חנינם ותמישים אחוז מההשקעה במענק. אני אצטרך לשקול, ואני לא בטוח שאחליט, ברוח מאמרי המערכת של "הארץ", לפסול את ברקן. במילים אחרות: כשאני מסתובב עם הגב אל המערכת

נותנים לכל העניין הזה משקל הרבה יותר גדול מהמציאות. אורית שוחט משוכנעת שיש פה עסקה סגורה. אין עסקה, לא בטוח שתהיה עסקה, ואת השיחות שהתקיימו אפשר לספור על אצבעות יד אחת.

"העין השביעית": אמרת מה לדעתך מותר לך. האם תוכל לומר לנו מה אסור, מהם הגבולות?

שוקן: לפני כחודש הייתי באזכרה לגיסי שקבור בחלקה בסביון, שם קבורה גם אמא שלי, ובמרחק שלושה צעדים משם קבורה אחותו של נמרודי. אמרתי לעצמי, טוב, עוד כמה שנים אני אשכב שם, ואני מקווה שאלה שנקראים "הארץ", "מעריב" ו"ידיעות אחרות" נות" יישארו אחרינו. באמת איפה הגבולות? אילו כל הסיפור הזה של שותפות אפשרית בין "הארץ" ו"מעריב" היה עולה בעוד חמש שנים ולא עכשיו, העיתונאים היו מתרגשים פחות. "העין השביעית": האם יש לך בכלל גבולות?

שוקן: יש לי. אני לא יכול להתעלם מזה שלפעולות שאני עושה יש השפעה על העיתונאים. זאת אומרת, אם אני מדבר עם נמרודי, או אולי גם העיתונאים צריכים להק" הות את החוד של הסכין. אני אף פעם לא ביקשתי את זה ותמיד אמרתי שיעשו ההפך ויהיו חופשיים, אבל אני לא בטוח תמיד שהעיתונאים מרגישים אותו חופש.

"העין השביעית": נניח שעיתונאי בכיר ב"הארץ", מישחו שאתה מעריך אותו, אורית שוחט למשל. ירצה לעבור ל"מעריב". האם תנסה לשכנע אותו שיש כאן בעיה מוסרית? שוקן: אין היום עיתון בישראל שבו אפשר לעשות עבודה עיתונאית ראוייה וזולת "הארץ". "העין השביעית": נניח שאורית שוחט מתלבטת בין "מעריב" ל"ידיעות אחרונות". האם תאמר לה שיש הבדל?

שוקן: יש הבדל. בראש "מעריב" עומד אדם שהורשע בעבירה לא פשוטה, ובראש "ידיעות" לא עומד אדם עם רקורד כזה. ההבדל גדול. "העין השביעית": אם כך, פסול לדעתך לעבוד אצלו, אבל לא פסול לעבוד איתו. שוקן: אני לא קיבלתי טלפון אחד מעיתונאי אי מ"מעריב" שאמר לי, עמוס, תשמע, אני חייב לפרנס את המשפחה שלי, אבל אם אתה יכול לעזור לי לצאת משם, אני רוצה לצאת. אף אחד. אחד בא ורצה לדבר איתי על עבירה, וחשבתי שאולי זה האיש שיגיד לי את זה, אבל טעיתי. איזה עורך מחק לו, הדיח אותו קצת, קידם מישוהו אחר. זה אחרי ההרשעה.

"העין השביעית": יש שאלה גדולה אם איש עסקים הגון כמוך צריך לעשות עסקים עם אדם כמו נמרודי, בהתחשב בעבירות שלו, המשמעות של העבירות שלו ומאידה מקום הוא עבר את העבירות שלו. כשאתה עושה עסקה מהסוג הזה אתה תורם משהו לנורמות הציבוריות. אתה מוריד את

קשה, מכל מיני כיוונים ולא דווקא מהעיתונאים. כדי להבטיח את הטווח הארוך, אני צריך לעשות כל מיני פעולות. "העין השביעית": הבעיה שלך היא ברשת המקומונים.

שוקן: הרשת סובלת מהמנויים של "מעריב" ו"ידיעות אחרונות". איקס אנשים מקבלים עיתון ביום שישי בבית, ולא מגיעים לקיוסק. אנחנו נפגענו מזה.

"העין השביעית": האם אתה מוטרד ממצב המור"לות? מה האני-מאמין שלך בעניין הזה? שוקן: אני מוטרד, אבל אני חושב שאתם נתפסים לפאניקה מיותרת. אחרי שהתפרסמה ההתקפה של כרמית גיא על "הארץ" בגיליון הקודם של "העין השביעית", דיברתי עם דורון רוזנבלום. הוא אמר, עם כל הקשקושים שאומרים עכשיו על המור"לים, אתה המור"ל הכי טוב של "הארץ". אני לא צנוע. כל עוד אני פה, זה כך. אחרי, אני לא יודע. אני לא יודע אם יהיה עוד שוקן אחרי ב"הארץ". כל עוד אני ב"הארץ" - "הארץ" מוגן. ■

הסטנדרט. נכון שאתה לא היחיד פה ויש אנשים שהשפיעו יותר ממך על הנורמות הציבוריות - ראש הממשלה, אחרים - אבל אתה נותן את חלקך.

הדבר השני הוא המוניטין של העיתון שלך. אתה יכול להגיד שמהות יותר חשובה מדימוי, אבל אין ספק שהמוניטין של "הארץ" חשובים לך. "הארץ" גורע ממעמדו כשהמור"ל שלו שותף עסקי של נמרודי. זה נכון גם אם לנמרודי לא יהיה say כלום.

הדבר השלישי זה כלפי פנים. אני בטוח שחשוב לך מה העיתונאים של "הארץ" חושבים עליך. גם אם אתה רוצה וגם אם אתה לא רוצה, אתה מקרין כלפיהם משהו. השאלה היא אם המצב הכלכלי של "הארץ" מצדיק את הנזקים האלה.

שוקן: שום סכין לא מונחת על הצוואר שלי. "הארץ" יתקיים אם נעשה איתו עסק ואם לא נעשה. בכל זאת, אני מסתכל לטווחים קצת יותר ארוכים ואני אומר לעצמי שהתחרות לא נעשית יותר פשוטה אלא יותר מורכבת, יותר

ין מה לקנא בעיתונאים של העיתונות הכתובה. עובדי "מעריב" מגלים שהבוס שלהם חשוד בהוצאת חוזים לחיסול יריבים, לא סתם בנוסח "הלוואי שמישהו היה מסלק את האיש הזה מהחיים שלי ומשחרר אותי ממנו", אלא משהו יותר ממשי, כנראה. אחר-כך הם צופים בבוס שלהם לא רק אוכל אותה, אלא אוכל גם חומר מזיק לחקירתו, ושותה מים כדי להקל על הבליעה, ואינם יודעים איפה לשים את עצמם מרוב בושה. כבר בסיבוב הראשון של ההסתבכות, שבו טען נמרודי כי עשה את מה שעשה מתוך רצון להוסיף לקיים את העיתון – ואת מקום עבודתם – בשוק הפרוע מסביב, לא היה קל לעיתונאים הטובים ואנשי המצפון שם. רק מעטים העזו לצאת מהארון ולהביע את מצוקתם בפומבי, אחרים יצאו בגלוי למלחמה בשירות הבוס בנימוק, שקשה כל-כך לגנות, שזה מקום העבודה שלהם, ואין להם מקום אחר. הפעם, בסיבוב השני, לפחות הופקו הלקחים, וסיקור הפרשה, לפחות בשלביה הראשוניים מאוד, נעשה במקצועיות ובהגינות. כמה זיעה נשפכה שם על כל מלה אנחנו יכולים רק לנחש, וכמה חיבוטי נפש הם עוברים מאז התפוצצה הפרשה אנחנו יכולים לשמוע מהם ולהשלים את החסר בדמיון.

הודעתו של נמרודי על השעיית עצמו מניהול "מעריב" הוציאה לעיתונאים את הערמונים מהאש. אבל גם כך, כשהם מביטים ימינה ושמאלה, הם יודעים היטב שדרכי המחאה העומדות לרשותם מוגבלות מאוד. הם יכולים להתכנס, לדבר, לצעוק, להביע גועל נפש, וזהו. אם יבקשו להתפטר, הם יודעים שאין להם לאן ללכת. בשום מקום לא מחכים להם. ובכלל, גם במקומות האחרים המצב לא מעורר קנאה.

הנה למשל, "הארץ". העיתונאים שם קראו את דברי ההתקפה החריפים של המו"ל שלהם, עמוס שוקן, על המו"ל של "מעריב", עופר נמרודי, בפרשת האונות הסתר, והשתבחו בעמדה המוסרית, העקרונית והמצפונית שלו אל מול השיקולים המסחריים הבוטים, ונדו בראשם לעמיתיהם ב"מעריב" בחמלה מהולה במשהו נוסח "אצלנו זה לא יכול לקרות". עד שהם גילו שזה יכול גם יכול לקרות גם אצלם. הם שמעו על החלטתו של שוקן להניח בצד את דעותיו האישיות והעקרוניות על נמרודי ולהסתפק בכך שהאיש בא על עונשו ופרע את חובו שהוא לחברה, במידה רבה הודות למאבק הציבורי שהוא, שוקן, הוביל, ועכשיו שוב אין לפסול אפילו כניסה לשותפות עסקית איתו – והודעו. היו בהם גם כאלה שגויסו בשעתו למערכה של שוקן נגד נמרודי והיו מוכנים להרחיק לכת בהתגייסות הזאת. עכשיו הם חשים עצמם מרוי מים, נבגדים. זה לא מה שהם חשבו על מקום העבודה שלהם.

הזעזוע אמיתי, ואין סיבה לפקפק בו. וגם הם שאלו, מה עושים. הם, שכל ימיהם חושפים עוולות, מתריעים על דא ועל הא, אינם יכולים לעשות דבר כאשר מדובר בביתם פנימה. לכל היותר הם יכולים להתכנס, לדבר, להביע זעם, לחתום על עצומה – וזהו. הבוס הבהיר להם בצורה חד-משמעית שהוא מוכן להקשיב, כי הרי הוא איש של כבוד, אבל הוא לא חייב להם דבר, וכאשר מדובר בביזנס ובהשרדות, כל האמצעים כשרים, במסגרת החוק כמובן.

על כל אלה השקיפו עיתונאי "ידיעות אחרונות" ודיברו בזכות סגנון הניהול של המו"ל שלהם, ארנון מוזס. הם אמנם קראו בעיתונים (האחרים) על המלחמות נוסח "דאלאס" במשפחת הבעלים שלהם, אבל אלה לא הגיעו אל שולחנם. הם יכלו להמשיך לעבוד, וכל עוד שכתך, חשו בנות. עד שגם הם גילו יום אחד שזה לא בדיוק כך. המו"ל החליט להחליף את העורך, אלון שלי, בעורך הקודם, משה ורדי, שהורשע גם הוא, אם כי בעבירה פחותה מזו של נמרודי, ולא הוטל בו קלון, ואין סיבה שלא יחזור למקומו. על נסיבות ההחלטה נכתב כבר הרבה, אבל גם כאן מצאו עצמם העיתונאים בבעיה. הם לא עירערו על סמכות הבעלים לעשות ברכושם כאוות נפשם, אך שאלו, מה קרה? למה? איך עושים דבר כזה? למישהו אכפת בכלל מה אנחנו, העובדים תחת העורך, חושבים או מרגישים? הם, שרגילים לשאול שאלות ולדרוש – ולקבל – תשובות, גילו שבבית זה לא עובד. הם יכולים לצעוק עד לב השמים, להתכנס, לקטר, וזהו. מי שניסה להגיב גילה שהכלבים יכולים לנבוח, והרכבת ממשיכה לדהור. אפילו התפוצה לא נגרעה בגלל המהומה הפנימית. הרי בכלל, לקוראי "ידיעות אחרונות" לא חשוב מי עורך מה ולמה.

המצוקות הללו של עיתונאי העיתונים הפרטיים שונות באופיין ובסגנונן. לא הרי החלפת עורך לא אלגנטית כהרי מו"ל שנשלח לכלא פעם אחת ועלול לחזור אליו, או מו"ל שמוכן לעשות עסקים עם מו"ל שנשלח לכלא ועלול לחזור לשם. אבל בכל זאת יש קו משותף לכו-לם, והוא נוגע למעמדם של העיתונאים, גם החשובים שבהם. אולי יש ביניהם מי שנוצר

נרמית גיא

נמרים של נייר

כשעיתונאי "מעריב" מביטים ימינה ושמאלה, הם יודעים היטב שדרכי המחאה העומדות לרשותם מוגבלות מאוד. כך גם בשאר העיתונים

בימים הטובים ההם, של החווים הקיבוציים, הוועדים החזקים והיכולת להתארגן יחד ולהגיב. אבל היום איש איש לנפשו, וזה לא ממש הרבה.

את השורה התחתונה הם יכלו לנחש מראש, כבר לאחר מלחמתם האבודה של עיתונאי ה"ג'רוזלם פוסט". כאשר העיתון נמכר למו"ל פרטי, יהודה לוי, הם התלוננו שהוא מכתוב להם מה לכתוב ומה לא. בצר להם פנו לבית-הדין האזורי לעבודה בירושלים, שפסק בזכות חופש הביטוי של העיתונאים ונגד הצנזורה של המו"ל - כמו כל צנזורה אחרת - אבל קבע גם את החופש של המו"ל לבחור לפטר עורך ועיתונאים כרצונו. אלה יהיו זכאים לפיצויי פיטורים. המו"ל של ה"פוסט" עירער לבית-המשפט הארצי, שהפך את הפסיקה וקבע שהבעלים של העיתון הם הבעלים של העיתונאים, והם רשאים להכתיב להם לא רק איך לכתוב, אלא גם מה. סירוב של עיתון לפרסם מאמר של עובד אינו מהווה פגיעה בחופש הדיבור של העיתונאי. הפסיקה הזאת קיימת ועומדת עד היום.

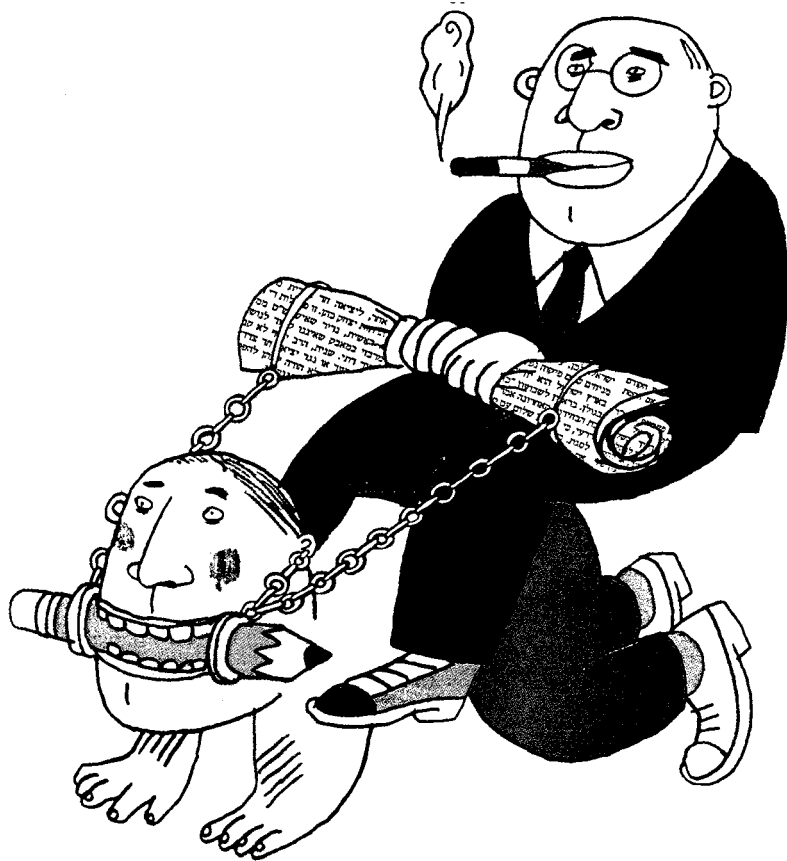
מילא, חשבו החברים העיתונאים, זה ה"ג'רוזלם פוסט", עיתון לא ממש במרכז הזירה. אנחנו, בעלי המעמד הלאומי, החשובים, מעל לכל אלה. לנו יש דיבור עם ראש הממשלה ועם העורך שלנו. בנו נועצים, מבקרים שים לשמוע את דעתנו, מתחשבים בנו. אצלנו זה לא יכול לקרות.

האירועים האחרונים בשלושת העיתונים הגדולים הנחיתו מכה קשה על מעמדם של

העיתונאים בעיתונות. גם מושאי הכתיבה שלהם וקהל הקוראים לומדים עכשיו שיעור חדש בכוחם. "אתם יכולים להשיף לנו מוסר", הם אומרים, "אבל כשאתם חיים בעולם של מאפיה, דיבורים על חיסולים, האונות סתר, השמדת ראיות, שקרים, אלימות וכל השאר, ואתם ממשיכים להיות בו גם לאחר שאתם יודעים מה קורה, מי אתם שתטיפו לנו מוסר?". ובאמת, הממשל במישוריו השונים יכול להירגע. כשהעיתונות מסובכת כל-כך בעצמה, והדימוי הציבורי שלה נמוך מאי-פעם, היא תחשוב פעמיים לפני שתיטפל אליו.

העיתונאים, שמתקשים כל-כך להכיר בחוסר האונים שלהם, מחפשים סעד במקומות אחרים. הם מבקשים להזכיר שאמנם העיתונים הם עסקים פרטיים לכל דבר, אבל חלק נכבד של כוחם הכלכלי בא מן הממשל, וביחוד מן הנתחים שהעניק להם - כמעט לכולם - במכונות להדפסת כסף הנמצאות בערוץ 2 ובכבלים. לא מעטים בתקשורת מזכירים את ערבוב התחומים הזה ואומרים שמן הראוי שהעיתונים יפעלו על-פי כללי התנהגות של גופים ציבוריים. אלא שפגעייה לציבור ולבניגיו שיעשו את העבודה היא מסוכנת וחסרת שחר. מי נשאר? אולי המשטרה ובית-המשפט יאמרו את דברם? אולי הממונה על ההגבלים העסקיים יאסור את ההסדר המדורג בר בין עמוס שוקן לעופר נמרודי? קשה להניח שהם יתגייסו להוציא למישהו את הערמונים האלה מהאש. גם הציפייה שהקוראים יגיבו ויימנעו, למשל, מלקרוא עיתון השייך לגורם מפוקפק, היא בטולת סיכוי ונטולת טעם. בעיניהם, אלה סתם שערוריות ברנזאיות פנימיות, שלא משפיעות על המוצר שהם מקבלים.

מה שלא משאיר הרבה לעיתונאים המבקשים תשובה אמיתית וכנה למצוקתם. הם מסתכלים

אורים: רותו מורן

**המו"לים הפרטיים
בונים על כך שבסופו
של דבר היצר העיתונאי
והמצפון המקצועי גוברים,
והעיתונאים הופגעים
חוזרים לשחק ראש גדול**

סביב, והתמונה מוכרת. מספר העיתונים זעום, ואולי גם בתהליך הזה של צמצום מספרם לא נאמרה עדיין המלה האחרונה. הסיכויים להרחבת התקשורת האלקטרונית רחוקים, וככל שאפשר ללמוד מהרעיונות הפורחים באוויר, לא נראה שגם הערוצים הייעודיים החדשים יהיו כר פעולה נרחב מדי לעיתונאים המתייחסים לעבודתם ברצינות.

מה לעשות? לבלוע וללמוד להסתדר עם מה שיש. הרי גם אנחנו בעלי משפחות, ולא היינו שמחים להצטרף לסטטיסטיקות האבטלה שאנחנו נוהגים לפרסם מדי חודש. נעשה את העבודה ונחזור הביתה בשלום. נקטין את הראש, ונחכה לטוב. זה נכון. זה אנושי מאוד. בל יגונה.

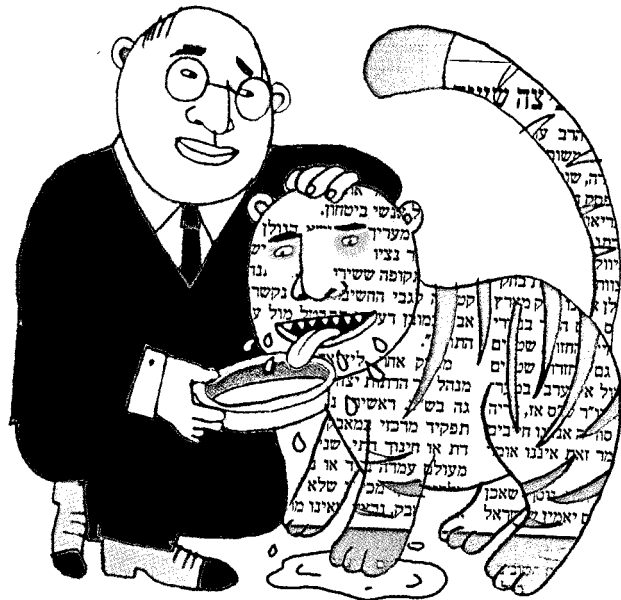
אך אם חושבים המו"לים של העיתונים שהעמדת הכוכב בים במקומם והקטנת מידת המעורבות שלהם במתרחש בעיתון היא בבחינת ניצחון עבורם, הם עלולים לחטוף את הבומרנג בראש, ומהר יותר מכפי שהם חושבים. לנהל מערכת של "ראשים קטנים" זה אולי מחמיא לשעה-שעתיים, אבל לאורך זמן זה לא עובד. אלא אם הם סומכים על המצפון המקצועי ועל היצרים המוכרים כל-כך של העיתונאים, שלא יהיו מוכנים להפקיר את הזירה לעמיתיהם מהעיתון המתחרה - שגם הוא בצרות, כידוע - ואחרי זמן-מה ישובו לעבוד במלוא הקיטור והאחריות, פשוט משום שהם לא יכולים אחרת.

על כל אלה משקיפים העיתונאים בשידור הציבורי, ומגלים להפתעתם שהתהפכו היוצרות. שנים ארוכות אנחנו סופגים התקפות, ושולחים מבטי עצב וקנאה בעמיתינו בעיתונות הפרטית הכתובה. כמה טוב להם, אנחנו חושבים, הם לא תלויים בממשלה זו או אחרת, או בהרכב מודמן של ועדת כספים. הם יכולים לומר את כל מה שהם יודעים וחושבים בלא להתחשב בכללי מסמך נקדי. כל מה שראש הממשלה יכול לעשות זה לזעוק חמס, אבל גם לזעקות הללו איש כבר לא מתייחס.

ברצינות. הם האדונים האמיתיים בשטח. הם ממליכים מלכים ומדיחים אותם. בעוד שאנחנו העיתונאים בעיתונות הממלכתית, מחויבים במיני מגבלות, איננו יכולים להביע את דעתנו, ואנחנו נדרשים למיני התפתלויות וקולרים כדי לטפל בנושאים ראויים, לדעתנו. אנחנו יכור לים לדבר גבוהה-גבוהה על העצמאות המקצועית שלנו, על כושר העמידה בלחצים, אבל בסתר לבנו אנחנו יודעים היטב שטלפונים חוזרים ונשנים של צעקות מהנציג התורן של לשכת ראש הממשלה או מנהיג האופוזיציה התורן שוחקים בעקביות את יכולתנו להמשיך להיצמד לאמות המידה המקצועיות הטהורות. מעמד הקורבן חביב מאוד, אבל גם הקסם שלו מוגבל. בסופו של דבר נחשוב פעמיים - גם אם חלילה לא נודה בכך בפומבי - לפני שנסתבך בדיו"ח לא סימפטי ולא פופולרי, יהיה צודק וחשוב ככל שיהיה. ועדיין לא אמרנו כלום על תנאי העבודה, הדד-ליין פעם אחת ביום בלבד, וכמובן, המשכורות, ההטבות והתגמולים למיניהם.

כמה טוב להם, בעיתונות הכתובה, הפרטית. עכשיו אנחנו יכולים ללמד את חברינו שיעור. ובכן, כבעלי ניסיון ביציאה לגלות נפשית פנימית, בהתחפרות ובהמתנה לימים טובים יותר, אנחנו יכולים לספר למצטרפים החדשים לגלות שזה מאוד לא נחמד. ההחלטות הגדולות "לעשות את העבודה ולברוח הביתה ולשכוח מכל הבלגן" לא מחזיקות מעמד לאורך זמן. בסופו של דבר המצפון המקצועי והבושה גוברים על כל הצפרדעים. כמעט.

ואולי בכלל מצבנו לא כל-כך רע. אמנם אנחנו בתחתית סולם ההכנסות, אנחנו טרף לכל מי שאין לו משהו טוב יותר לעשות. אבל לפחות אנחנו יודעים היכן אנחנו עומדים. איש לא רשאי לכנות אותנו עבדים נרצעים, שמצפים שיאמרו "אהבתי את אדוני". לנו מותר לא לאהוב את אדונינו. זאת אפילו חובתנו. כללי המשחק מוכרים לנו. אנחנו יודעים מי הטובים ומי הרעים, ואיך להתמודד איתם. וזה לא כל-כך רע. ומעל לכל, הסיפור העגום הזה יכול ללמד את כולנו שיעור במגבלות הכוח של כו-לם. גם שלנו. ■

**עיתונאי רשות-השידור
רשאים להגיע למסקנה
שמצבם לא כל-כך רע;
איש אינו רשאי לכנות
אותם עבדים נרצעים**

קק דעת
ענת בנת

קק דעת
ענת בנת

העיתון של המפכה

בכירי העיתונאים ב"ידיעות אחרונות" מסוגלים, לעתים, להשפיע על החלטות הממשלה, אבל לא על החלטות הבוס שלהם. המרד שניסו לארגן נגד הדחתו של אלון שליו גזוע מיד.

ברקע מרחפת פרשת האזנות הסתר

להפך. הוא חזר ואמר כי אין לו שום מחויבות כלפי ורדי, וכי הסיבה לחילופי העורכים היא חוסר שביעות הרצון שלו מתפקודו של שליו. בתחילה ניסה מוזס לנמק את חוסר שביעות רצונו בפני שליו עצמו, בשיחה הראשונה שהתקיימה ביניהם ביום שלישי, ה-21 בספטמבר, ואחר-כך חזר על נימוקים כאלו ואחרים בפני בכירי העיתון שהתקוממו נגד ההחלטה. בשיחה עם שליו אמר מוזס כי "היחסיים בינינו זה כבר לא מה שהיה פעם" ודיבר על כך שהעיתון "ישן", שאין רעב לסקופים ושההוצאות גדולות מדי. "צריך", אמר מוזס, "למצוא דרך לסיים את זה בצורה מכובדת". "הוא לא העלה שום טענה קונקרטית", אומר עיתונאי מקורב לשליו, "ושפת הגוף שלו במהלך השיחה היתה מאוד לא נוחה. התחושה היתה שהוא לא ממוקד בשום טענה, ובסוף גם אמר, 'אני עייף, תבל שאנחנו מדברים היום'."

האיש הקדיש את כל חייו לעיתון, ולכן הוא צריך לחזור". אמירה כזו היתה, אולי, בגדר חצי נחמה לכל אלה מבין עיתונאי "ידיעות אחרונות" שהגיבו באופן מידי ודרמטי להודעה על חילופי העורכים: נחום ברנע, מבכירי העיתון, שטען כי הנימוקים לפיטוריו של שליו נראים לו בלתי משכנעים וכי היה מוכן להצדיע להחלטה של מוזס להחזיר את ורדי בשל היותו איש מקצוע מעולה ומשום שעורכו נוצרה, מיקי רוזנטל, ראש מערכת החדשות ולאחרונה גם סגן עורך העיתון, שאמר בשיחה כי פיטוריו שליו נראים לו שרירותיים וחסרי סיבה וכי הוא מוטרד מהערפל שאופף אותם, ואפילו שליו עצמו, שחש כי הדברים היו יכולים להיות פשוטים הרבה יותר לו היה מתקיים עימו דיאלוג שבו היה נאמר כי ורדי יחזור לתפקידו בשל מחויבות העיתון כלפיו. אלא שמוזס לא מסר שום הצהרה כזו. בדיוק

ענת באלינט ובונו קוא

משבר שפקד את מערכת "ידיעות אחרונות" בעקבות ההחלטה להדיח את העורך אלון שליו ולהחזיר לתפקיד את משה ורדי, העורך שנאלץ להתפטר לפני למעלה משלוש שנים וחצי, קרה דבר מוזר: ככל שקיבלו הנוגעים בדבר, עורכים ועיתונאים בכירים, הסברים מהמו"ל ארגון מוזס למהלך, כך הרגישו שהם פחות מבינים מה היו באמת המניעים שעמדו מאחוריו. הכל היה נראה אחרת, כך טענו בשיחות הרבות שקיימו ביניהם באותם שבועיים סועים, אילו היה מוכן המו"ל ארגון מוזס לומר רק דבר אחד: "החלטתי להחזיר את משה ורדי לתפקיד העורך משום שאני חש כלפיו מחויבות: מחויבות מקצועית, מחויבות חברית.

שלין אסף את הפציו, מסר את ערימת הניירות שעל שולחנו לסגנו, מיקי רוזנטל, ואמר שניתן למצוא אותו בבית אם רוצים להגיד לו משהו. למחרת הודיע למוזס כי אינו מעוניין להמשיך בתפקיד עד ינואר 2000, כפי שהציע מוזס, והוא מתפטר מיד מתפקידו.

פורום התשעה מתארן

לאחר שנודע לנחום ברנע על ההתפתחות, ניהל שיחה עם נוגי מוזס. כעבור יומיים, ביום ראשון, ה-26 בספטמבר, הפקיד ברנע מכתב בידי מוזס שהסתיים בהודעה שאם שליין יודע, הוא מבקש לראות בכך גם הדחה שלו. ללא תיאום ביניהם, נקט מיקי רוזנטל צעד דומה ומסר למוזס מכתב שבו הודיע כי הוא עשוי להסיק מסקנות אם לא תשובה ההחלטה להדיח את שליין. המכתבים לא הצליחו לעצור את גלגל ההדחה: למחרת התכנסה מועצת המנהלים של "ידיעות אחרונות" והחליטה על סיום תפקידו של שליין ועל מינויו של ורדי לעורך העיתון. הידיעה נפוצה בבית "ידיעות אחרונות" ועוררה, מטבע הדברים, התרגשות רבה. ביום חמישי התכנסה קבוצה של עיתונאים בכירים של העיתון בביתו של מיקי רוזנטל ודנה בהתרחשויות. בסוף הפגישה, שלא נעדרו ממנה חילוקי דעות, החליטו משתתפיה לתבוע הסברים ממוזס, להביע בפניו מחאה על הדחת שליין ולדרוש את השבת המצב לקדמותו. רק באותה פגישה נודע להם על מכתביהם של ברנע ורוזנטל.

לפני המפגש ואחריו ניהל מוזס שיחות בארבע עיניים עם כל אחד ממשתתפיו ובהן הסביר את הסיבות לפיטורים. "התחושה היתה", אומר עיתונאי, "שכל אחד מהם קיבל הסבר אחר, חלקי. נוגי דיבר על הוצאות גדולות מדי, על מערכת יחסים לא טובה בין השניים, על התנגשות עם עורכים אחרים בעיתון (הכוונה לדורון גלעזר, עורך '7 ימים'; ע"ב) ועל כך שבאופן כללי העיתון לא יותר מבסדר". מיקי רוזנטל התבטא מאוחר יותר בגלוי נגד הנימוק הכלכלי שבו נאחו מוזס כדי להסביר את הדחת שליין: "אלון (שליין; ע"ב) היה שמח לקצץ ולהגדיר תקציב למחלקות, אלא שזה מעולם לא הוצב כמשימה, ונוגי לא העלה את זה כביקורת לפני כן", הוא אמר. בפגישה שנערכה במוצאי שבת בין ארנון מוזס ושותפתו לניהול העיתון מרים נופך-מוזס לבין "פורום התשעה" שמחה על הפיטורים (רון בן-ישי, נחום ברנע, שילה דה-בר, מישאל ועקנין, ענת טל-שיר, רם לנדס, סבר פלוצקר, מיקי רוזנטל ושמעון שיפר), נשאלו השאלות באופן גלוי: האם קיימת מחויבות כלשהי כלפי משה ורדי להחזירו לתפקיד עורך העיתון? האם זו הסיבה שבגללה פוטר שליין? האווירה בפגישה, סיפר אחד הנוכחים, היתה מתוחה. מוזס היה כעוס. הוא לא מבין למה היה צריך לכנס פגישה כזאת, אמר, למה

עיתונאים מנסים להכתיב לו מהלכים. שלוש שעות נמשכה הפגישה, שהתקיימה בביתה של נופך-מוזס בהרצליה-פיתוח. העיתונאים העלו טענות, שאלו שאלות, ומוזס הדף אותן בהסברים שכבר השמיע. נופך-מוזס ביטאה תמיכה מוחלטת בצעד של מוזס. "יש משהו נסתר מן העין בהדחת שליין", חזרו ואמרו שם, ונענו בכך שהמהלך הוא בלתי הפיך וכי האופן החפז שבו הוא נעשה הוא באשמת שליין, שהחליט להתפטר מיד.

מיקי רוזנטל העלה הצעה שהרכב מסוים של עיתונאים יוכל להשפיע על החלטות מכריעות של הדיקטטוריון, והביא לדוגמה את המודל של "לה-פיגארו" הצרפתי, שבו מינוי של עורך חדש צריך לזכות ברוב של 51% מציבור העיתונאים. מוזס דחה את ההצעה על הסף. גם ההצעה על פרסום מכתב שבו יביע הדיקטטוריון הערכה לפועלו של שליין לא התקבלה. העיתונאים עזבו את הפגישה מאו-כזבים, וחדלו לפעול כקבוצה. גם בשיחות שהתקיימו אחר-כך עם רוזנטל ועם ברנע לא הסכים מוזס לשנות במשהו את החלטתו או לתת הבטחה לעתיד ששליין יוכל לחזור לאחר שוורדי יגיע לגיל פרישה (בעוד שלוש שנים). הדברים שהשמיע מוזס בפורום זה, וגם בשיחות פרטיות עם עורכים בכירים בעיתון, יצרו מצב אבסורדי שבו ככל שטרח מוזס להסביר את מניעי הפיטורים ולהכחיש כי היה הסכם בינו ובין ורדי, כך הרגישו העיתונאים המוחים כי הם מבינים פחות את פשר ההדחה. מסיבה זו המשיכו לפרוח שמועות במסדרונות העיתון בדבר הסכם מוקדם, חשאי, להחזרת ורדי. המחלוקת על נסיבות שובו של ורדי לשולחן העורך המשיכה לרחף בבית "ידיעות אחרונות" ולהעכיר את האווירה בו. ימים ספורים לאחר הפגישה בביתה של נופך-מוזס הודיע רוזנטל שהוא יוצא לחופשה ארוכה ועוזב את תפקידו.

הפרשה הזו, אומר אחד העיתונאים שהיה בפורום, משאירה במערכת "ידיעות אחרונות" צלקת שזמן רב יעבור עד שתגליד. היא הותירה אצל רבים מהעיתונאים תחושה של חוסר בהירות סביב נסיבות הפיטורים של שליין, ומצד שני, חשפה כמה אמיתות על מעמדם ויכולת ההשפעה של עיתונאים, בכירים ככל שיהיו, על מה שמתרחש בביתם פנימה. שבועיים עברו מאז החלה הפרשה ועד להופעת שמו של משה ורדי מעל דפי העיתון במשבצת העורך. כל נסיונות המחאה של העיתונאים לא הועילו ובסופו של דבר דעכו. ההחלטה של מוזס על החילופין עמדה בעינה: לא מוסברת עד תומה, אך בלתי הפיכה. רוזנטל אמנם עזב את התפקיד, אך התבקש להישאר חבר מערכת ולא פסל, בביקור פרידה של עובדי הדסק בביתו, את האפשרות שבעתיד יחזור ל"ידיעות אחרונות", לתפקיד בכיר יותר. לקראת סוף אוקטובר חזר ברנע

לכתיבה. הנסיונות להשפיע על החלטת המו"ל נכשלו, בסופו של דבר. "המפגש הבוטה בין הכוח האולטימטיבי והאוטומטי שיש לנוני מול הערכים שיש לנו כעיתונאים היה מאוד קשה", אומר אחד ממשותפי הפורום. "העיתונאים למדו שהם עובדים בעסק שהוא בעייתי מבחינת אינטגריטי ושקיפות, אחרת לא יכול להיות שיש להם עורך ששומר על עיתון יציב, ומודח לאור היום ללא סיבה מוצדקת. הם הבינו מהפרשה עד כמה המו"ל שלהם רואה בהם בעצם כלי משחק, ולא אנשים עם עקרונות וערכים".

בחזרה להאזנות הסתר

אז מדוע באמת פוטר אלון שליין? מוזס סירב לענות על השאלה הזאת כשהופנתה אליו מ"העין השביעית". אולי השאלה שהיתה צריכה להישאל היא אחרת: מדוע החליט מוזס

ארנון מוזס < היה כעוס

להחזיר לתפקיד את משה ורדי? אין ספק, וכך גם ציינו העיתונאים שהתנגדו להדחה, כי מדובר בהחלטה סבירה מבחינה מקצועית. איש לא חולק על היותו של ורדי "מר ידיעות אחרונות", בנו של העורך הרצל רוזנבלום, האיש שצמח בעיתון מהיותו ילד ועד התמנותו לעורך העיתון בגיל 52. האיש שהכניס את נוגי, בנו של המו"ל נח מוזס, לעבודה בדסק החדשות כשדוב יודקובסקי, אז רכז המערכת, הטיל על כך וטו. האיש שבשנות כהונתו נודע כעורך ריכוזי מתערב ומשפיע, שעיצב את המתכונת הפופולרית והמוכרת של "ידיעות אחרונות".

עם זאת, כדי לקבל את התמונה המלאה על נסיבות חזרתו של ורדי, צריך גם לחזור לימים שקדמו להתפטרותו המאולצת, ימי פרשת האזנות הסתר, שהצללים שלה עדיין מרחפים ומסרבים להיעלם.

לכאורה, כך לפחות בעיני הציבור, פרשת האזנות הסתר הסתיימה והאחראים בעיתונות שילמו את המחיר. עופר נמרודי, מו"ל "מעריב", הורשע בהזמנת האזנות סתר ושיבוש הליכי משפט, נידון לשמונה חודשי מאסר בפועל ושילם קנס של מיליון ומאה אלף ש"ח.

משרד המשפטים: לא היה ניתן להסתמך על זאב לאופר

דובר משרד המשפטים העביר את התגובה הבאה על חלקה של פרקליטת מחוז תל-אביב, מרים רוזנטל, בהחלטה שלא להסתמך על עדותו של זאב לאופר ולא להעמיד לדין את נוני מוזס:

"לא נחתם הסכם עד מדינה עם זאב לאופר למרות פניית בא-כוחו ליועץ המשפטי לממשלה דאז, בין היתר כי לאופר לא הסכים לעמוד בתנאים שהוצבו לו. בין השאר נדרש לאופר מלכתחילה שלא לקבל תשלום על עדותו מההוצאה-לאור של 'מעריב', וכמו כן התבקש למסור את מלוא האינפורמציה שנמסרה לו. משקיבל תשלום מ'מעריב', מבחינת הפרקליטות לא ניתן היה לחתום עימו על הסכם כלשהו.

"זאת ועוד, בעקבות חקירתו של לאופר הוחלט כי לא ניתן לבסס כתב-אישום על עדותו. עדות זו היא עדות בעייתית בשל הנסיבות שהביאו למסירת עדותו ובשל מהות העדות שנמסרה. חשובה במיוחד העובדה כי מדובר בעד המתוגמל בעד

עבודתו בסכומי כסף גדולים מאוד, ששול-מו לו בידי גורם בעל אינטרס - ההוצאה-לאור של 'מעריב'. עדותו של לאופר היתה בעייתית גם משום שהודעותיו היו חלקיות וסלקטיביות ולא חשפו את מלוא התמונה.

על השפעת ידידותה של רוזנטל עם מוטי גילת על החלטותיה בפרשת האזנות הסתר אומר דובר המשרד: "מרים רוזנטל וגילת אכן מיוודים, ולכן תיק חקירה שבו אחד הנחקרים היה מר גילת לא טופל על-ידיה. באותו מקרה הורתה גב' רוזנטל למטרה כי התיק לא יגיע לשולחנה ולא יטופל על-ידיה. גב' רוזנטל טיפלה בתיק האזנות הסתר שנפתח נגד מר ארנון מוזס ומר חיים רוזנברג בהיותה פרקליטת מחוז תל-אביב (פלילי). אין כל סיבה שגב' רוזנטל לא תטפל בתיק, מאחר שאין כל היכרות או נגיעה בינה לבין ה'יה מוזס ורוזנברג. יודגש כי גב' רוזנטל מעולם לא שוחחה עם מר גילת בעניין התיקים כנגד מר מוזס ומרמרודי".

זאב לאופר היה העד המרכזי בתיק החקירה של מוזס ורוזנברג. הוא האיש שעמד כל הזמן בקשר עם רוזנברג והוא האיש שהומין את האזנות הסתר למען העיתון. בהחלטת של הפרקליטות לסגור את התיק הוגדרה עדותו של לאופר "בעייתית, חלקית וסלקטיבית", שנהו צה לה "תוספת ראייתית חזקה ומשכנעת", זאת בשל "הנסיבות שהביאו למסירת העדות".

אלא שהגלגולים שעברה עדותו של לאופר עד שהוכרז כעד לא מהימן על-ידי הפרקליטות טות ראויים לבחינה. לאופר, כך העיד בעצמו, החל לבצע עבודות עבור "ידיעות אחרונות" מסוף 1993. לפי עדותו, לכל אורך עבודתו היה רוזנברג אחראי על הקשר איתו, והוא העביר לו אינפורמציה על "מעריב" ועל בעלי מניות ב"ידיעות אחרונות", שאותה השיג באמצעות האזנות סתר. לאופר גם הכין תמצית כתובה של ההקלטות והשמיע לרוזנברג רג קלטות ברכבו. הוא שכר חדר במגדלי-דוד בתל-אביב ושם האזין עם רוזנברג להקלטות הבלתי-חוקיות. היו מקרים, מספר לאופר בעדות, שרוזנברג לקח ממנו קלטות ודו"חות כדי להעבירם באותו לילה, כך אמר, ישירות למוזס. לאופר נעצר ונחקר באפריל '95, בגלל המעצרים השני של פרשת האזנות הסתר. בתחילה שמר על זכות השתיקה, אך מאוחר יותר החל לשתף פעולה עם החוקרים. המשטרה הבינה כי בידיה עד מרכזי להפללתם של מוזס ורוזנברג והחלה לנהל עימו משא-ומתן כדי להופכו לעד מדינה.

העד נשמת מהידיים

אלא שהמשא-ומתן עם לאופר הסתיים בלא כלום. גורם שהיה מקורב לחקירה תולה את הסיבה לכך בעמדה הנוקשה שנקטה פרקליטות המדינה במשא-ומתן עם לאופר. "פרקליטת מחוז תל-אביב (מרים רוזנטל; ע"ב) שגתה כשהחליטה שלא להעמיד לדין את מוזס", הוא אומר. אותו גורם מסביר כי הפרקליטות נקטה עמדה של הכל או לא כלום, לפיה אם לא יסכים לאופר להעיד על כל האזנות הסתר שבהן הוא קשור, לא רק זו של כלי התקשורת, לא ייהתם עימו הסכם עד מדינה. עוד דרשה הפרקליטות שלאופר לא יהיה זכאי לקבל תשלום בעבור פרסום ספר וזכרונות בעתיד. לאופר הסכים למסור מידע רק על מעורבותו בהאזנות הסתר בעיתונים, והסכים להעיד ואף לסייע באיסוף ראיות בפרשה זו. הפרקליטות נותרה בעמדתה. בשלב מאוחר יותר, כך אומר אותו גורם שהיה מעורב בחקירה, הסכים לאופר להתגמש ולמסור למטרה את מסגרת העובדות גם בפרשות אחרות, אך ללא ציון שמות המעורבים ומבלי לסייע למטרה לאסוף ראיות. גם אז סירבה הפרקליטות לוותר על דרישתה, ובכך הסתיים המשא-ומתן עם לאופר ועדותו נותרה בגדר חומר חסוי שלא ניתן לעשות בו שימוש בבית-המשפט. החוקרים, כך

זאת ממתנה לדין בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב תביעה שהגיש חבר דירקטוריון "ידיעות אחרונות", דב יודקובסקי, נגד החלטת הדירקטוריון לממן בסכום של כחצי מיליון דולר את שכר טרחת עורכי-הדין של מוזס ורוזנברג בפרשת האזנות הסתר.

העתירות לבג"ץ פורשות את הדרך המפותלת ומעוררת סימני-השאלה שעבר תיק החקירה של מוזס ורוזנברג עד שהוחלט על סגירתו. הדמות המרכזית המופיעה בשתי העתירות היא

משה ורדי > היה החוליה האחרונה בשרשרת

זאב לאופר, חוקר פרטי, בעל חברת זאבי-חקירות, שהועסק גם על-ידי "ידיעות אחרונות" ו"הורשע בסוף '97 בהזמנת האזנות סתר רבות שבגינן נשלח לשנתיים וחצי מאסר.

דוד רונן, האחראי על האבטחה ב"מעריב", הורשע באותם סעיפים ונדון לשישה חודשי עבודות שירות וקנס של מאה אלף ש"ח. משה ורדי הורשע בשימוש שלא כדין בשתי קלטות שהושגו בהאזנת סתר ונגזרו עליו שני חודשי מאסר על-תנאי וקנס של 4,000 ש"ח. רות בן-ארי, חברתו לחיים ורכות הכתבים באותה תקופה, הורשעה בתחילה בעבירה של האזנת סתר. לאחר ערעור וזכותה בחלק מסעיפי האי-שום, ושלושת חודשי עבודות השירות שהוטו לו עליה הומרו בחצי שנה מאסר על-תנאי. העיתונות הפסיקה לסקר את העניין כמעט לגמרי, והנושא ירד מסדר-היום הציבורי.

כפי שאנו יודעים היום, הוא ירד רק באופן זמני. בין השאר, בבית-המשפט העליון מונחת שתי עתירות המבקשות מבג"ץ לבטל את החלטת הפרקליטות לסגור ללא כתב-אישום את התיק של מו"ל "ידיעות אחרונות" ארנון מוזס ושל האחראי על המשק והאבטחה ב"ידיעות אחרונות", חיים רוזנברג. יותר משנה מונחות העתירות במזכירות בית-המשפט, וטרם נקבע מועד לדין בהן. בקשות להקמת הדיון שהגישו שני העותרים - עיתונאי "מעריב" ו"גלובס" יואב יצחק ועו"ד דן אבי-יצחק בשם הוצאת "מעריב" מו"ל "מעריב" עופר נמרודי והמשנה למנכ"ל "מעריב" עמוס יעקובי - נענו בשלילה משום שלא נמצאה בעתירות כל דחיפות, כפי שנכתב בתשובת רשמת בית-המשפט. מלבד

אומר אותו מקור, הגדירו כאמינה את העדות החסויה שמסר לאופר למשטרה, משום שהם היו יכולים להצליב אותה עם עדותו של עד המדיינה יעקב צור, שביצע האונות יחד עם רפי פרידן למען "מעריב". הם הרגישו שהעד החשוב בחקירת מוזס ורוזנברג נשמט מידיהם. בשלב הבא, בסוף שנת '95, לאחר שנואש מהאפשרות לקבל תמורה לעדותו מהמדינה, פנה לאופר אל נמרודי והציע לו לקנות את עדותו. ההצעה של לאופר התקבלה בסכר פנים יפות. סביר להניח כי עבור נמרודי, המחשבה שיוכל לתרום במשהו להפלתו של מוזס היתה מספקת. אלא שלפני שנחתם עימו הסכם, פנה עו"ד אבי-יצחק אל היועץ המשפטי לממשלה דאז, מיכאל בן-יאיר, כדי לקבל ממנו "הכשר" לעדות הקנויה של לאופר. אבי-יצחק נפגש עם בן-יאיר וזה אישר לו, בעל-פה ובכתב, כי עובדת היותו של לאופר עד קנוי בידי "מעריב" אינה מונעת חקירה והעמדה לדין על סמך עדותו. במכתב ששלח לאבי-יצחק ציין היועץ המשפטי במפורש כי לדעתו שותפה גם פרקליטת מחוז תל-אביב, אותה פרקליטה שבסופו של דבר החליטה לסגור את התיק.

תמורת 600 אלף דולר שקיבל מ"מעריב", פנה לאופר למשטרה והודיע כי הוא מוכן למסור עדות גלויה ומפורטת יותר על האונות הסתר שביצע למען "ידיעות אחרונות", ואף הסכים לסייע באיסוף ראיות. הקשר בינו לבין רוזנברג חודש, והוא ביצע הקלטות של השיחות ביניהם שסייעו לאמת את העדות שמסר למשטרה עוד בטרם נחתם בינו ובין "מעריב" הסכם. הוא נפגש עם רוזנברג במקומות מסתור בשעות לילה מאוחרות, תוך חשש גלוי של רוזנברג ממעקב וציתות של המשטרה, והקליט אותן, בין השאר, כשסיפר כיצד הגיעו לידי מוזס עדויות נחקרים בפרשה. לעתירה לבג"ץ שהגיש אבי-יצחק צורפו תצהירים של שני חוקרי משטרה, אבי כהן, או ראש היחידה הארצית לחקירת פשעים שטיפלה בפרשה, וציון ששון, אחד החוקרים הבכירים בפרשה. ששון נחקר בפרשת נמרודי החדשה. בתצהיר רים נאמר בפירוש כי הם רואים את עדותו של לאופר כאמינה. "הנני אומר ללא היסוס", הצהיר ששון, "שהתרשמתי היתה כי מר זאב לאופר הנו עד אמין והודעותיו במשטרה בחקירה הן אמינות ודבריו אמת".

אלא שלמרות כל העובדות הללו, ולמרות העדות העשירה והמפורטת שמסר לאופר, שאותה חיוק בהקלטות שעשה בשליחות המשטרה, החליטה מרים רוזנטל, באפריל '98, לסגור את התיק נגד מוזס ורוזנברג. רוזנטל נימקה את החלטתה בכך שעדותו של לאופר היא "בעייתית" משום ששולמה על-ידי "מעריב". ההחלטה, שנגדה את המלצת המשטרה, עוררה כעס ומתיחות ביחסיה עם הפרקליטות. "איוה מין טיעון זה שהעד אינו אמין?", אומר הגורם שהיה מקורב לחקירה,

"זה טיעון דחוק. אם רוצים לסגור את התיק, שיטענו טענות אחרות. לאופר מסר עדות לחוקרים עוד לפני שנקנה על-ידי 'מעריב', ואז האמינו לו ורצו להפוך אותו לעד מדינה. אחר-כך הוא חיוק את העדות בראיות. היועץ המשפטי אישר את זה שהעדות שלו תוכל להתקבל, אז איך זה שפתאום העדות שלו בעייתית? יש פה פרדוקס".

מתנים להחלטת בג"ץ

מרים רוזנטל היא ידידה קרובה של תחקירן "ידיעות אחרונות" מוטי גילת כבר שנים ארוכות, עוד מימי פרשת "הפגישה הלילית" שחשף גילת ושבח שימשה רוזנטל כתובעת. היא עצמה אישרה במפורש עובדה זו כאשר פסלה את עצמה מלעסוק בתביעה שהוגשה נגד גילת, מוזס ורוזנברג בחשד ששיחזרו

אלון שליני < היה משהו נסתר בהרחתו

עובד מנהל מקרקעי ישראל כדי ששיג להם מסמכים הקשורים ליעקב נמרודי. מדוע, אם כן, לא פסלה את עצמה גם בפרשה זו, שעוסקת בעיתון של גילת ובמעסיקיו?

החלטתה של רוזנטל שמה קץ, לכאורה, לאפשרות שמוזס ייצא אי-פעם ניוק מפרשת האונות הסתר. ארבעה אנשים (לפחות) היו קרובים למידע שהגיע מלאופר ל"ידיעות אחרונות" בפרשת האונות הסתר: החוקר זאב לאופר, חיים רוזנברג, איש סודו של מוזס, הזרוע המבצעת של האונות ומי שמחזיק בידי את המידע הרב ביותר על חלקו של מוזס בפרשה, רכות הכתבים רות בן-ארי והעורך משה ורדי.

• עדותו של לאופר נדחתה על-ידי הפרקליטות בניסיונות שתוארו לעיל.

• חיים רוזנברג שמר על נאמנות מוחלטת למוזס במהלך כל הפרשה. בתחילה שמר על זכות השתיקה בחקירה וסירב להיבדק בפוליגרף. אחר-כך טען כי לאופר מעולם לא עבד עבור "ידיעות אחרונות", ומאוחר יותר הודה כי גרסה זו כוזבת. הוא גם טען כי מעולם לא ביקר בדירה הסודית, והודה אחר-כך כי שיקר גם בעניין זה. לכל אורך חקירתו, שהיתה זרועה בשקרים, סתירות ושתיקות,

חיפה רוזנברג על המעביד שלו מוזס. כך העיד על רוזנברג זאב מוזס, לשעבר חבר דירקטורי-ון ובן-דודו של ארנון מוזס, בדצמבר '97 במשפטו של נמרודי:

ש: האם התיאור שאני אתן לך, תגיד לי אם זה נכון והוגן, שחיים רוזנברג הוא איש אמור-נו, איש סודו ועושה דברו של נוני ב"ידיעות אחרונות"?

ת: כן, זה תיאור נכון ואולי אפילו ממעיט. ש: ממעיט אתה מתכוון שמתוך נסיוןך...

ת: לא כיסית את רמת הקשר. אני מדבר על התקופות שאני הייתי שם.

ש: רמת הקשר אתה מתכוון לרמת הנאמנות, רמת הציות?

ת: כן, רמת הציות העיוור.

ש: לכל דבר שנוני יבקש?

ת: כן.

ש: לפי המצב שהכרת, הדמויות הפועלות, חיים רוזנברג יכול להורות על מעקבים והאזנות לבעלי מניות ב"ידיעות אחרונות", לך, לבכירים ב"ידיעות אחרונות", ללא הוראה מפורשת של נוני?

ת: לא.

אגב, לפני שבוע סירב זאב מוזס להתייחס לפרשה ורק אמר, בקשר להשבתו של ורדי לתפקיד העורך: "התפלאתי מאוד שלא עשו את ההחלפה הזאת קודם. טיב הקשרים בין השניים היה כזה שזה מעורר פליאה".

• מה עם בני-הזוג ורדי ובן-ארי? ורדי נחקר באופן נפרד בעניין האונה לקלטות שהושגו בהאונות סתר ועמד על כך לדין יחד עם רות בן-ארי. בעדותו התייחס לעצמו כאילו היה החוליה האחרונה בשרשרת, וטען שעשה את הדברים ללא ידיעת מוזס, אלא ביוזמתו האישית. עדותו אינה מוזכרת בשתי העתירות לבג"ץ, משום שלא היתה בה תרומה ממשית לחומר הראיות נגד מוזס. בסופו של דבר נהג ורדי כמו רוזנברג, שמר על נאמנות למוזס, אבל בניגוד לרוזנברג, בסופה של הפרשה הוא מצא את עצמו מחוץ לעיתון.

מה יקרה אם העתירות שהגישו "מעריב" ויואב יצחק ייענו על-ידי בג"ץ? לכאורה, יש בידי הפרקליטות חומר ראיות מספיק להגיש כתב-אישום ללא חקירה נוספת, כפי שהמליצה המשטרה לעשות מלכתחילה. אבל קיימת גם אפשרות שבג"ץ יורה על פתיחת החקירה מחדש. במקרה כזה מהימנות עדותו של לאופר תיבדק שוב, והמעורבים בפרשה עשויים להיות מוזמנים פעם נוספת למסור את גרסתם. אלא שכעת, אם תסריט זה יתממש, יימצא ורדי בעמדה חדשה: לא עוד עורך גולה, הנושא בלבו תרעומת על המחיר ששילם בפרשת האונות הסתר, אלא, שוב, העורך המכהן של "ידיעות אחרונות", אחד האנשים הקרובים ביותר לארנון מוזס. ■

עונח באלג'ים היא סמולדנית לתואר שני בפסיכולוגיה, וברוך קרא הוא עיתונאי ב"הארץ"

מילטון ג'ורדן היה טיפוס חריג בוושנינגטון של שנות השבעים; צעיר בין זקנים. רווק בין נשואים. פרחח בין מרובעים. הנשיא קרטר הביא אותו ממדינתו, ג'ורג'יה, ומינה אותו לראש מטה הבית-הלבן, אחד מתפקידי המפתח בעולם החופשי.

סטודיו-54 הוא מועדון שנוי במחלוקת בניו-יורק. בקיץ 1979 הוגש נגד שניים מבעלי המועדון כתב-אישום חמור בשל העלמות מס. השניים נזקקו נואשות לעסקת טיעון. הם העלו באוויר ני החוקרים הצעה מפתה: אם תימחק אשמתם, יסגירו לידיהם את המילטון ג'ורדן. האשמה: ערב אחד בילה אצלם ג'ורדן, והסניף אל אפו קוקאין.

הסיפור מובא בהרחבה בספרו של העיתונאי-החוקר בוב וודוורד, "Shadow" (צל), שיצא לאור לפני חודשים אחדים. וודוורד, אחד משני חושפי פרשת ווטרגייט, מספר איך מירדו לקחי הפרשה את חייהם של תמישה נשיאים אמריקאים.

על-פי חוק שנתקבל בעקבות ווטרגייט, מונה "חוקר מיוחד" לבדוק את ההאשמות. העובדה שבניו-יורק לא מעמידים לדין על העבירה שבה נחשד ג'ורדן לא עזרה. מהיום הראשון ידעו החוקרים, העיתונאים והפוליטיקאים שההאשמות בדויות. גם זה לא עזר. אף אחד לא ויתר על חלקו בחגיגה.

למולו של ג'ורדן, הוא קיבל "חוקר מיוחד" ענייני, יעיל ונטול אמביציות פוליטיות. הוא חקר נמרצות את בעלי המועדון, והם הודו שלטענותיהם לא היה בסיס. את עבודתו סיים בזמן שיא: חצי שנה. שכרו היה מאתיים אלף דולר, סכום מצחיק בהשוואה לעשרות המיליונים שהוצאו על קנת סטאר, החוקר המיוחד בפרשות קלינטון. חבר-המושבעים הגדול זיכה אותו, פה-אחד. החקירה חיסלה את הקריירה הפוליטית של ג'ורדן, אחת ולתמיד. הוא חזר לג'ורג'יה. יש לו אשה, שלושה ילדים, סרטן הערמונית, וחרטה על הימים ההם. "השתוללתי יותר מדי", הוא אומר. "סמים לא לקחתי, בחיים לא, אבל אסור היה לי להיכנס למועדון ההוא".

יש לסיפור הזה מוסר-השכל, שכוחו יפה לישראל של 1999. החיטוט בהתנהגותם של ראשי השלטון הוא מלאכת קודש. יש בו תועלת עצומה לחברה. אבל אסור לעוסקים במלאכה להתבלבל בין חוטא לפושע, בין בובון למושחת, בין טיפש לנבל. אבותינו ציוו עלינו לרדוף צדק. הם לא ציוו עלינו להפוך את הצדק לנשק השמדה המוני.

אפשר להמחיש את הבעיה בעזרת פרשה שהקירתה טרם נסתיימה: מרדכי גילת, הכתב-החוקר של "ידיעות אחרונות", לקח ידיעה ששודרה בשולי מהדורת החדשות של ערוץ 2, חפר ובדק והרחיב, והוציא מתחת ידי חקירה עיתונאית לתפארת. גיבוריה היו בנימין נתניהו, שרה נתניהו וקבלן הובלות ירושלמי בשם אבנר עמדי.

הכתבה ציירה קווים לא-מחמיאים לדיקונותיהם של השלושה. הקבלן הצטייר כמשרת כפייתי. נתניהו ורעייתו הצטיירו כנצלנים חסרי בושה.

גילת לא הסתפק בהרחבת דעתם של קוראיו. עוד לפני פרסום כתבתו מסר את הממצאים למשטרה. כשגילת מוסר, השוטרים עובדים. במהירות שיא נפתחה חקירה. עמדי געצר. הוזג נתניהו זומן למשטרת בת-ים ונחקר במשך שמונה שעות. אל ביתו של משה ליאון, שהיה מנכ"ל משרד ראש הממשלה, הגיעו החוקרים בשש בבוקר, מצוידים בצווי חיפוש. לשיא הגיעה המשטרה בפשיטה המתוקשרת שאירגנה על דירתו של נתניהו בירושלים. ככה ייעשה לאיש שהמשטרה כבר לא חפצה ביקרו.

יש כנראה אנשים שרואים בגינונים הברוטליים האלה מופת דמוקרטי. לי הם מזכירים דמו-קרטיות לטינו-אמריקאיות, שבהן השוטרים מבזים להנאתם את ראשי השלטון הקודם.

הכותרות סביב הפרשה היו שמנות, אבל העובדות רזות. עלו מהן חשדות למעשים לא-ראויים, לאו דווקא למעשים פליליים. אולי איזה פקיד סרח שם, או התכוון לסרוח, אבל מכאן ועד להכנסת הוזג נתניהו למדור הפלילי הדרך ארוכה.

אפשר להבין את התסכול שהביא את גילת אל המשטרה. אין בארץ גוף שמסוגל לחקור במהירות עבירות מהסוג האתי. קיים משרד מבקר המדינה, אבל שם טחנות הצדק טוחנות לאט, ולמעשה אין עונש.

אפשר להבין, אבל קשה להסכים. שהרי ראיית העולם כולו דרך משקפיים פליליים שוללת מאיתנו את היכולת לבדוק, לבקר ולתקן את מה שבתוך התחום האפור. מי שהופך את הלא-ראוי לפלילי, הופך את הלא-פלילי לראוי. "יצאתי וכאי", מכריזים אישי ציבור שנתפסו בקל-קלתם האתית. את כתב-האישום שלא הוגש הם נושאים בגאווה על חום: הוא הצל"ש שלהם. זה מה שקרה, פחות או יותר, בפרשת בר-און, וזה מה שמסתמן, למרבה הצער, בפרשת עמדי. אולי משום כך איבדה פרשת עמדי גובה מיומה הראשון: אנשים הבינו שלא כצעקתה.

חברה שאין בה עוונות והטאים קלים, רק עבירות ופשעים כבדים, היא חברה שטוחה ומשעממת. חברה שאין בה ראוי ולא-ראוי, רצוי ולא-רצוי, ויש בה רק חוקי ולא-חוקי, היא חברה מעוותת, קיצונית.

הצדק הוא כוח, וכמו כל כוח אחר, הוא משחית. מרדכי גילת הוא צדיק גדול, נקי מרובב, עיתונאי רציני, אמין ואפקטיבי. חבל שהוא לוקח על עצמו, בנוסף, גם את תפקיד המפכ"ל. ■

נחום ברנע

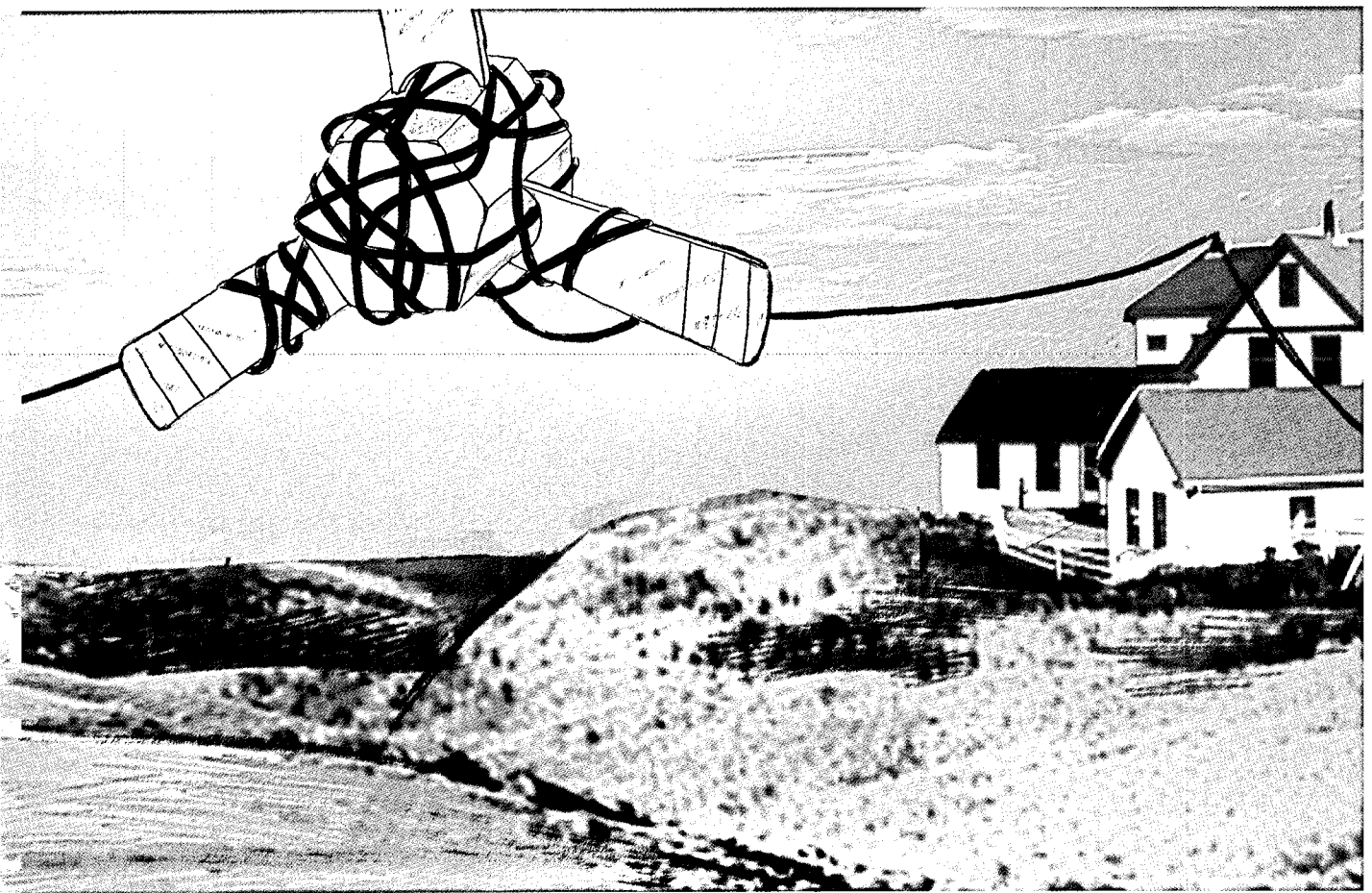
מחלק המוסר

**ככה ייעשה לראש
הממשלה שהעיתונאות
החוקרת והמשטרה לא
חפצות ביקרו**

פרנסות אוויר

התפטרותו של צביקה האוזר מראשות מנהלת התקשורת מאששת את הרושם

שהשר בן-אליעזר נוטה לצד חברות הכבלים במאבקן נגד שידורי הלוויין

אבנר הופשטיין

רשוי חברות הלוויין השנה פתח בסערה את הקרב על שוק הטלוויזיה. בדרך מחכות מהפכות נוספות: ערוץ שלישי מסחרי, ערוצים ייעודיים ככבלים, רפורמה ברשות-השידור (אולי), העברת הערוץ השני לידיו של זכיין אחד ועוד. בינתיים האוויר מלא במלים גבוהות מאוד: פלורליזם, טובת הצרכן, שוק חופשי וביזור במשק. בשטח המצב מורכב הרבה יותר. מאבקם המשולש של הכבלים בדי.בי.אס

(טלוויזיה בלוויין), הדי.בי.אס בכבלים והכבלים במשרד התקשורת יכול לשמש מבחן לקושי בפתירת שוק הטלוויזיה במדינה קטנה ועתירת מונופולים. חודשים ספורים לפני עלייתם המובטחת (והחוזרת ונדחית) של שידורי הלוויין לאוויר, גראים סיכוייהם לשרוד ולפצח את השליטה המוחלטת של הכבלים קטנים מתמיד. מטרות משרד התקשורת היו ברורות, ונכונות באופן עקרוני: לאלץ את הכבלים להשתנות בשלב ראשון, להגדיל ולגוון את המוצר בשלב שני, ולמצב תחרות בשלב שלישי. ואכן, מאז ההצהרה על התחלת התחרות (באופן מעשי היא

תכנס לתוקפה רק באפריל 2000 ואולי אף מאוחר יותר), הופרה שלוותן של חברות הכבלים והן מחזרות במרץ אחרי הצרכנים. חלק מכ-700 יישובי פריפריה בארץ, כולל קיבוצים ומושבים מרוחקים בגליל, בגולן ובנגב, שאופציית שידור הכבלים היתה זרה להם עד כה, מחוברים ממש בימים אלה בקצב מעורר השתאות. שירותים טריוויאליים כמו חשבונות ומס, שהיו בעבר עול על חברות הכבלים, מסופקים כיום בקלות. שלוש חברות הכבלים מפעילות שירות טלפוני ללקוח 24 שעות ביממה, וזמן ההמתנה לטכנאי התקצר לימים ספורים. בעבר נאלצו הצרכנים לוותר על יום

עבודה כדי לשריין לביקור הטכנאי חלון של חמש שעות המתנה. הזמן הזה התקצר לשעה וחצי, גם בשעות הבוקר המוקדמות או שעות הערב המאוחרות.

במקביל לא חסכו חברות הכבלים מאמצים כדי לתקוע מקל בגלגלים. שש עתירות לבג"ץ הוגשו נגד כל שלב ושלב: נגד חוק ההסדרים, נגד החקיקה עצמה, נגד חלון הטיי-רינג (ברירת סל תוכניות למינויים). שדולה רחבה הופעלה בכנסת, נשכרו יחצנים שהיו מקורבים לשלטון הקודם (איל ארד, מוטי מורל) וכאלה שמקורבים לשלטון הנוכחי (עליזה גורן, טל זילברשטיין). בסתר לבם קיוו ראשי חברות הכבלים שטומי לפיד,

הוספת כמה ערוצים חדשים, הוא מגיע לשבעה דולרים לכל היותר. למרות זאת משלם הצרכן כארבעים דולר לחודש. מתח הרווחים של חברות הכבלים גבוה באופן בלתי מוצדק. "התחרות", מצהיר צביקה האו"ר, יו"ר מועצת הכבלים ויו"ר מינהלת הסדרת השידורים במשרד התקשורת, "היא חלופה לרגולציה ותרופה למרבית החוליים של המוצר".

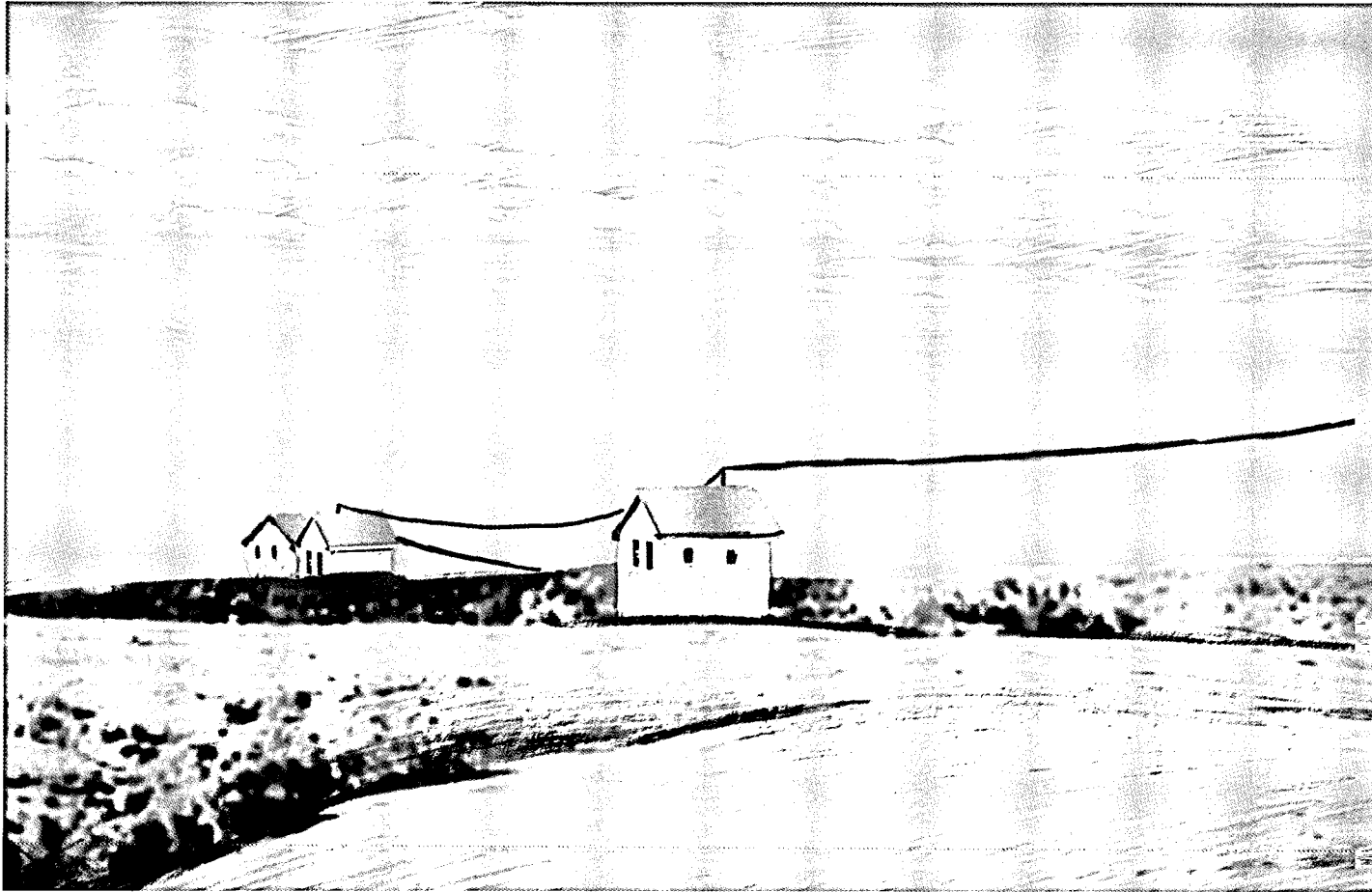
השאלה היא למה לא עשיתם יותר עד עכשיו כדי לחייב את הכבלים לתת שירות טוב יותר בפחות כסף?

ניסינו לכופף את ידיהן של חברות הכבלים, אבל לא הצלחנו במשימה עד היום. אנחנו

למספר חבילות השידור שירכוש נוסף לחבילת ערוצים בסיסית ("ביסיק") שימשיך לקבל בכל מקרה, והיא תכלול כעשרה ערוצים ובהם הערוץ הראשון, השני, ערוץ המשפחה, ערוץ הסרטים, ערוץ הילדים, סי.אן.אן ועוד.

חלון הטירינג משאיר ללוויין גם את האפשרות הבלעדית להציע שירותי pay per view - צפייה בתשלום בשידורים מיוחדים של ספורט או סרטים בהיצע גבוה יותר מזה שקיים היום רק בחברת תבל של הכבלים (באמצעות הום-סינמה). להערכת האזור, יגיע מספר הערוצים לצפייה בתשלום לשלושים, ברמת גיוון גבוהה. מטרת המהלך הרגולטרי הוזה היא לאפשר לחברת יס חדירה לשוק של

איורים: דינאלה לונדון

כ-250 אלף עד 300 אלף מנויים, מספר מינימלי. אם תגיע חברת הלוויין למספר הזה לפני גמר תקופת החלון - יותר גם לחברות הכבלים להציע חבילות שידור לבחירה.

בינתיים נראה שהחלון הולך ונסגר. את מרבית היתרונות היחסיים הטמונים בו הולכת ומאבדת חברת די.בי.אס עוד בטרם החלה לפעול. סיכוייה להעביר מאות אלפי מנויים מצפיורנו החזקות של מונופול הכבלים קטנים והולכים.

חברות הכבלים עושות הכל כדי לחנוק את חברת הלוויין בעריסת לידתה. נכון לעכשיו, הן מצליחות בכך לא רע. עם כוח קנייה עצום,

נאבקים בהן עשר שנים, וההישג היחיד היה הוספת שני ערוצים (ויווה ונשונל-ג'יאוגרפיק; א"ה), וגם זה רק אחרי מיזוג חברות וכיפוף ידיים. רק התחרות מצליחה להזיז אותן: היום הן כבר מתדפקות על דלתות מועצת הכבלים ומבקשות פתאום עוד ועוד ערוצים.

בית-המשפט קיבל את דרישת שידורי הלוויין ין לחלון טירינג. משמעות החלון הזה: חברת יס (שמה הרשמי של חברת די.בי.אס) תוכל למכור לצרכנים במשך 18 עד 27 חודש חבילות ערוצי צים, במקום בלוק השידורים שמספקות חברות הכבלים היום, שברובם אינם מעניינים את הצופים. הצרכן יחליט כמה הוא משלם בהתאם

לשעבר יו"ר התאחדות הכבלים, ייכנס לממשלה ויקבל את תיק התקשורת (מידת הכשרות של האפשרות הזו אף החלה להיבחן בלשכת היועץ המשפטי בימי הרכבת הקואליציה). הרחובות הוצפו במסעות פרסום: "למה אין אינטרנט בכבלים" מול "עשר שנים עבדו עליך בעיניים". מרבית מאמצי העיכוב נכשלו, והספינה יצאה לדרך.

בתיאוריה תאפשר פתיחת השוק לתחרות את הוזלת המוצר. בתחילת דרכם מכרו הכבלים לים מוצר לא גמיש ששוויו האמיתי הוערך בשלושה דולרים לחודש למנוי. המספר הזה גדל רק מעט בשנים האחרונות וכיום, עם

התשואה שצברו ממציצת האזרח במשך עשר שנים (מיליון ומאה אלף מנויים משלמים כ- 500 דולר בשנה, כלומר כחמישה מיליארד דולר הכנסות), הן בולעות את שוק התוכניות במחירי היצף. בכבלים יודעים שאף מנוי לא ישקיע את הנדרש (מבחינה פסיכולוגית וכס' פית) במעבר לטלוויזיה לוויינית אם זו לא תציע לו שידורים בלעדיים.

לכן רכשו חברות הכבלים את זכויות השידור של משחקי הליגה במחיר עתק של 21 מיליון דולר לשנה ואת זכויות השידור של ספקי הסרטים והסדרות הגדולים בארה"ב, וורנר וקו-לומביה, במחירים גבוהים פי כמה מבעבר. הן גם מנהלות משא-ומתן מזורז לרכישת הזכויות מפוקס, דיסני, יוניברסל ופרמונט. ביחד מחזיקים אולפני הענק האלה שישים אחוז מחומרי השידור בשוק. על-פי ההערכות, הכבלים קרו-בים לסיכום חיובי עם פוקס ודיסני. בכבלים מאשרים את המידע הזה, לפחות חלקית. מנכ"ל ערוצי-זהב, אליאב אשכנזי: "אנחנו נאלצים לשלם פי שלושה מבעבר בעבור הבלעדיות בשוק התוכן. נעמדנו על הרגליים האחוריות כי מדובר בעניין של תחרות. הלו-ויין חשב שהוא יוכל להתבסס על המוצרים שאנחנו פיתחנו - כמו 'חברים' ו'אי.אר' - ולהתחבב על הלקוח. אשם בכך הרגולטור שנתן ללוויין את התחושה הזאת ויצר מפולת שלגים בתוכן ובהוצאות".

מדינת ישראל נרדמה בשמירה. חשבנו שהמ-מונה על ההגבלים העסקיים יפעל כי מדובר במונופול וחשבנו ששר התקשורת יפעיל את סמכותו, אבל שניהם לא עשו כלום.

תגובת ראשי חברת הלוויין למדיניות הרכש התוקפנית של הכבלים היתה, עד כה, רפה למדי: הם רכשו כמה מוכבי ערוץ הילדים (גיל סובר, מיכל ינאי ויעל בר-זוהר), שכבר אינם

הסדרת שוק התוכן, מהלכים ההכרחיים לחד-רת הלוויין, יקוממו עליו את חברות הכבלים, הכוללות גופים חוקים במשק. בינתיים מאס צביקה האוור במדיניות ההש-היה של השר והחליט לפרוש מתפקידו כראש מנהלת התקשורת. נכונותו המסתמנת של השר להעניק לחברות הכבלים הארכת זיכיון אוטומטית, מבלי לדרוש מהן תמורה, היתה

בני כהן, יועץ אסטרטגי לחברת יס: חשבנו שהממונה על ההגבלים העסקיים יפעל כי מדובר במונופול וחשבנו ששר התקשורת יפעיל את סמכותו, אבל שניהם לא עשו כלום

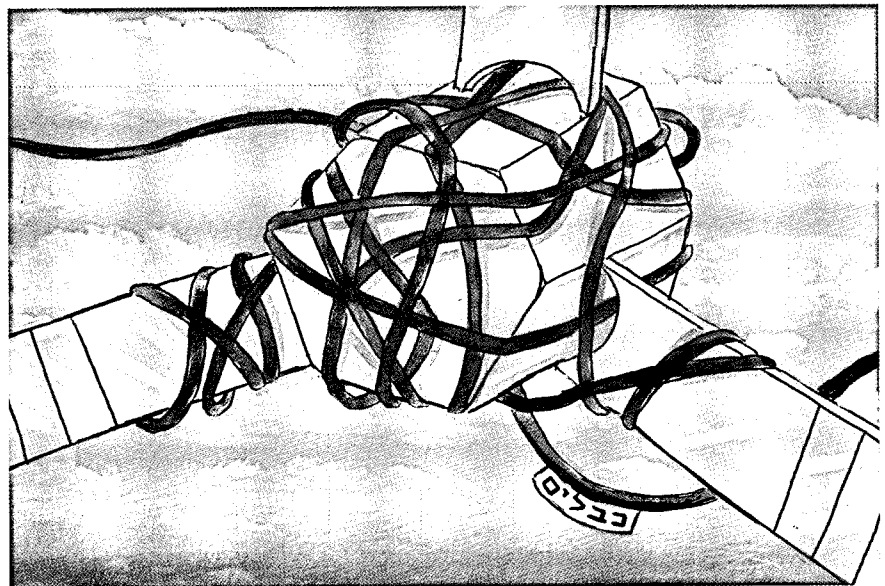
אחד הגורמים להתפרטותו. האוור בתחושה שמהפכת "השמים הפתוחים" שלה קיווה עומדת בפני התרסקות בכל הקשור לסיכויי כניסת הלוויין לשוק.

הקרב הגדול נסוב גם על שאלת הזכויות. תוקף הזיכיון של חברות הכבלים מסתיים בהדרגה בין שנת 2001 ל-2005, תלוי באזורים. החוק מאפשר הארכה של ארבע שנים. בחברות הכבלים דורשים הארכה של עשר שנים, כפיצוי על הפסקת הבלעדיות לפני גמר הזיכיון. שר התקשורת נוטה להיע-נות לבקשתם, אך בינתיים עומד משרד האוצר על הרגליים האחוריות ודורש מכרו. בלוויין טוענים שעשר שנים נוספות של מכרה זהב הן פיצוי מופרז ומופקע לאובדן אפשרי של עד 300 אלף מנויים, שהם כ-600 מיליון ש"ח בשנה. האוור נוטה להאריך את הזכויות בתמורה לדרישות קפדניות בתחום התוכן, שיאפשרו מתן חומרי שידור בלעדיים ללוויין, ואת חזירתו לשוק בסופו של תהליך. המדינה נאבכת בכבלים גם בשאלת הבעלות על הערוצים הקיימים - ערוץ המשפחה, ערוץ הסרטים, ערוץ הספורט, ערוץ הילדים וערוץ 8. כיום, במסגרת הסדר אי.סי.פי שפג בתודשים האחרונים, שייכים ערוצים 3 ו-4 לכבלים, ערוצים 6 ו-8 שייכים לחברת נגה-תקשורת, וערוץ הספורט שייך לשניהם. האו-ר: "אנחנו בדעה שהבעלות של חברות הכב-לים גם על ערוצים היא בעייתית וחוסמת גורמים אחרים בשוק. אנחנו רוצים לפתוח את שוק התוכן לגורמי הפקה חדשים, קטנים יותר, דוגמת ויווה, שמפיקה את ערוץ הטלנובלות". בכבלים רוצים את ההפך: לקבל לידיהם עוד ועוד ערוצים ולשלוט גם על הפקתם. אשכנזי: "אנחנו לא מוכנים לוותר על הנכס הכלכלי הזה".

החברות המעורבות במאבק אינן מונעות רק מרצון לנצח בשוק הטלוויזיה. למעשה הקרב הגדול הוא על שוק התקשורת העתידי בכלל. מאחורי קבוצת יס עומדת קודם כל חברת בזק, האוחזת לעת עתה בשלושים אחוז ממני-ות החברה. הרישיון מאפשר לה להגדיל את

ילדים, ואת הלהיט "שמש" של חברת קשת (הרכש הזה עדיין מחכה להחלטת בית-משפט). אבל גם ביס מסכימים שסיכויי החדירה תלויים ביכולת לקבל חומרי שידור בלעדיים לכל המשפחה: סרטים, סדרות, וכמובן ספורט. זו אחת הסיבות למגעים המתקדמים לרכישת קבוצת בית"ר ירושלים במהלך יקר שמסמן את הכיוון העתידי: זכויות שידור בכדורגל יינתנו לבעלי הקבוצות (ראו מסגרת).

חברת יס כבר דחתה את מועד עלייתה לשי-דור פעמיים: מספטמבר '99, המועד הראשו-ני, לינואר 2000 ואחר-כך לאפריל 2000. גם עכשיו מסרבים ביס להתחייב שלא ידחו את

המועד שוב. "הכל תלוי בשר התקשורת", אומר כהן. "אם פואד יסדיר את נושא הבלע-דיות בזמן, נעלה בזמן. אם הסדרת התוכן תתעכב, תתעכב העלייה". ולמרות שסיכויי די.בי.אס לחדור לשוק נראים קטנים, הוא מדגיש: "הקרב עוד לא נגמר". בינתיים הקפיא בנימין בן-אליעזר את המהלכים ומסתתר מאחורי הטיעון של לימוד החומר. בפועל מה שמטריד את בן-אליעזר הוא החשש שמהלכים נחושים הנדרשים ממנו לשם

לאשכנזי יש טעות קלה: "אי.אר" ו"חברים" אינם "מוצר שהכבלים פיתחו"; אלה מוצרים שמוצאם בחו"ל, למי ששכח. הכבלים בסך-הכל רכשו אותם. את הזיכיון לרכישה נתנה להם המדינה, קרי הציבור. הם לא נולדו עם הזכות לרכוש את "אי.אר". "מדובר בטענה קלאסית של מונופול", אומר בני כהן, יועץ אסטרטגי לחברת יס. "קיבלנו רישיון בפברו-אר השנה, ומאותו רגע הכבלים בולמים אות-נו: שופכים כספים וחוסמים את השווקים.

בעיה חברתית

מספרם של בעלי היכולת הכלכלית פה אינו גדול, ואת בעיות הבעלות הצולבת לא יצליחו לפתור. עורק, פישמן, ידיעות-אחרונות, בוק - אלה נמצאים והיו בכל מקום בתקשורת גם בעתיד: בטלפונים, בערוץ 2, בכבלים. הריכוזיות לא תפחת.

החוק מאפשר הקמת חברות חדשות בכ"ל לים ובלוויין. מהם הסיכויים שזה יקרה?

קטנים. חברת-החדשות של הערוץ השני מתקצבת ב-17 מיליון דולר בשנה לשעה וחצי שידורים ביום בערך. לכבלים וללוויין אין אינטרס להשקיע במעין חברת-חדשות שתגוול להם מזמן השידור. אפילו הזכיינים של הערוץ השני לא רצו את חברת-החדשות בהתחלה. אם מדברים על ערוץ חדשות ייעודי בסגנון הסי.אן.אן, מדובר בעסק שהפסדו ברור מראש. הם יצטרכו לייצר הרבה יותר סנסציות כדי למשוך פרסומות, ומאידך להיות ממש מעולים כדי למשוך צופים, בשעת משר, מהערוץ הראשון והשני, וקשה לראות את זה קורה. לכבלים או ללוויין גם אין אינטרס להשקיע בזה. בניו-יורק, הגדולה מאיתנו, יש רשת חדשות מקומית מסביב לשעון שעובדת חכם מאוד, ועדיין לא מתרוממת כלכלית. בכל מקרה, ערוצים ייעודיים הם הצעד הכי מטופש בכל מהלכי הרגולציה: הם יפגעו בערוצים המסחריים וייצרו גטואיזציה. זה בדיוק ההפך מפורלוריום.

הדעה הרווחת כעת היא שהלוויין יתקשה לחדור לשוק המקומי. מה המצב בארה"ב? באמריקה הדי.בי.אס התחיל לפני חמש שנים, והיום הוא מגיע בסך-הכל לתשעה מיליון מנויים. זה לא מדהים. אלה בעיקרם מנויים מפורזים, בפריפריה, בהרים. פה הכב"ל לים ממחרים לחבר את הפריפריה, כך שכל עיכוב ביציאת הלוויין סוגר לו פלח שוק.

"אני לא רואה את התרומה האדירה שהלך" ויין יביא לצופה מבחינת תכנים", אומר פרופ' ארנון צוקרמן מהחוג לקולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת תל-אביב. "ההפקה הישראלית בלוויין ממילא תשאף לאפס. המלחמה נראית לי יותר על הכניסה העתידית לבתים בתחום האינטרנט והטלפונים. לרבות מהחברות המעורבות בכבלים ובלוויין יש אינטרסים בטלפונים ובאינטרנט". מה תהיה ההשפעה של שירותי pay per view על הצופים?

אני חושב שהבעיה הכי גדולה היא הפרטת הספורט. מחיר זכויות השידור עולה כל הזמן, גופים עסקיים משתלטים על שידורי הספורט, וזאת בעיה חברתית ממדרגה ראשונה כי ספורט אמור להיות דבר נגיש, חיובי, נטול פוליטיקה, ששכבות רחבות ועממיות יכולות לצפות בו, ולא רק שכבה שיש לה אמצעים. אני חושב שחובה להסדיר את זכויות הספורט בחוקים, כדי שלא יצטרכו לשלם עד שבעה דולרים לצפייה במשחק אחד כבר בעתיד הקרוב. כיצד יתנהג הצרכן הישראלי עם הצעצועים החדשים?

זה עדיין לא ברור. אנחנו יודעים שהתנהגות הצרכן הישראלי משונה לעתים. הוא אוהב טכנולוגיה חדשה, ממש סוגד לה, ראה מקרה הסלולרי. חשוב לו מאוד לקבל מה שיש לשכן. יכול להיות שתהיה שכבה גדולה שתגיד, אני רוצה הכל: גם כבלים, גם לוויין, גם pay per view. ואו נשלם הרבה הרבה יותר על טלוויזיה, אבל מחירי הטלפון יורדו כי התשתית תהיה אחידה. במשרד התקשורת מדברים על ביזור המשק ומתן הזדמנות לגורמים עסקיים נוספים. בפועל מדובר באתם גופים כל הזמן.

"ההחלטה להעניק רשיונות אינטרנט לכבלים היא החלטה רעה, כי כל ניתוק של הסדרת שוק התוכן משוק התקשורת בכלל משרת רק את הכבלים".

העתיד, אם כן, נראה מעורפל. בעבר כבר החזירה חברת די.בי.אס (או יס בשמה החדש) את הרישיון, בצעד שמקובל לראות בו טקטיקה של איום. כיום, אחרי שכבר הוציאה כמאה מיליון דולר מתוך 400 המיליון המצויים בתשקיף שלה, יקשה עליה לשוב ולהחזיר את הרישיון. ולמרות זאת, קשה להוציא מתברת הלוויין הבטחה חד-משמעית בעניין זה: "אנחנו מתחייבים לעשות הכל כדי לעלות לאוויר", אומר רוב. גורמים בחברת יס מצהי"רים כי חלק מנמיכות הרוח המורגשת כיום בחברה נועד גם הוא לצורכי טקטיקה, ואם

חלקה עד ל-39 אחוז. יו"ר מועצת המנהלים של די.בי.אס הוא דוד ברודט, אבל בתעשייה מקובל לראות בקובי בן-גור, חבר מועצת המנהלים של בוק, האיש החזק באמת. בן-גור, יו"ר דירקטוריון פלאפון, הוא מינוי של השרה לימור ליבנת, מקורב אליה ומוזוהה עם הליכוד. הוא גם עומד מאחורי העסקה עם בית"ר ירושלים. בכבלים מותחים ביקורת על ההחלטה להעניק כוח כה גדול לענק כמו בוק, השולט בכל שוק שיחות הפנים ובנתחים בשוק הסלולרי, האינטרנט והשיחות הבינלאומיות.

אלא שחלקה של בוק בדי.בי.אס אינו מסתכם בשלושים האחוזים, שצפויים לגדול. לפועלים-השקעות, המחזיקה בעשרה אחוזים מיס, יש גם חמישה אחוזים בבוק. קבוצת בוק בלעה לתוכה גם את הקבוצה השנייה שהתמודדה על זיכיון בשידורי הלוויין. הקבוצה, בראשות לוני הרציקוביץ', כללה את אישפאר (עשרה אחוזים), כלל (עשרה אחוזים) ולאודר (עשרה אחוזים). בינתיים נטש הרציקוביץ' את מועצת המנהלים של יס על רקע סכסוכים אישיים, והקבוצה השנייה כולה רוצה למכור את חלקה בדי.בי.אס. גורמים המקורבים לקבוצה מאשימים את האנשים בראשות קבוצת בוק בחוסר ניסיון בשוק הטלוויזיה ובמהלכים שגויים בהובלת המלחמה על התוכן. איתן רוב, מנכ"ל יס: "טבעי שישנם חילוקי דעות בין שני גופים שכל אחד רגיל להיות דומיננטי, ולכן החליטו חלק מבעלי המניות לפרוש. לא רק אצלנו אין אנשים שמבינים בטלוויזיה, גם בקבוצה השנייה אין כאלה. אנשי עסקים לא צריכים להבין בטלוויזיה. בשביל זה אנחנו עובדים עם יועצים". בני כהן, היועץ האסטרטגי של יס: "נגיח שתמי פרידמן (שהיתה מנהלת הקבוצה של הרציקוביץ'; א"ה) היתה זו שאחראית על הרכש. האם היא היתה מסוגלת להתגבר על המונופול? אני מסופק".

למרות הצהרות אנשי הלוויין שבוק אינה השחקן הדומיננטי היחיד, קל להבחין ביתרו-נות שיפיק מונופול הטלפונים מכל בית-אב שיעבור מהכבלים ללוויין: בעתיד יוכלו הכב"ל לים לספק שירותי אינטרנט (את האישור לכך קיבלו בחודש האחרון, ולדבריהם יוכלו להפ-עילו לציבור הרחב בתוך שישה עד תשעה חודשים), טלפונים, טלקונופרנס, בנקאות ועוד, הכל באמצעות אותה התשתית. כל לקוח שבוק שואבת מהכבלים, אם כן, הוא חייל נוסף במלחמה על שוק הטלפונים, מה גם שתשתית הלוויין אינה מאפשרת קבלת שירותי תי אינטרנט, והצרכן יחויב בקו טלפון נוסף. גם לכבלים יש אינטרס ישיר בתחום האינטרנט: חברת דיסקונט-השקעות, מבעלי תבל, מחזיקה את נטוויין. בהנחה ששירותי אינטרנט נט בכבלים יהיו פופולריים בתוך שנים אחדות בגלל מהירותם ומחירם הוזל, יהפכו הכבלים למונופול גם בתחום תשתית האינטרנט. רוב:

משרד התקשורת לא ייחלץ לעזרתם, יימצאו המשאבים להיערך להחזרה קשה וממושכת יותר לשוק.

מי שיישא בהוצאות התחרות יהיה הצרכן. כדי לקבל שירותים טלוויזיוניים נצטרך לשלם הרבה יותר - או לקבל הרבה פחות. אם שוק התוכן יתחלק בין הלוויין לכבלים, ושידורים מושכי קהל כמו משחקי כדורגל וסרטים טובים יוצעו ב-pay per view, יאמירו תעריפי הטלוויזיה השנתיים עד לאל-פיים דולר ויותר לבית-אב בשנה (כולל מחירי לוויין, כבלים, שידורים בתשלום ואגרת רשות-השידור), במקום 600 דולר שאנו משלמים כיום. ■

אבנר הופשטיין הוא עיתונאי

טלטלת נפש

"משפט חברים" בהנהלת מערכת "הארץ"

משך 12 שנה (1973-1985) סיקרתי את השטחים ב"הארץ", ובדרך-כלל זכיתי למלוא הגיבוי והסיוע מהמערכת ומהעורך הראשי, גרשום שוקן המנוח. אולם פעם אחת, בתחילת שנות השמונים, מצאתי את עצמי במצב מכיך שבו הנהלת המערכת והעורך הראשי סירבו לפרסם כתבה שלי על עינויים קשים שעבר עציר פלסטיני בחברון, משום שלא האמינו כי המקרה אכן התרחש במציאות. עתה, משנחשפת התנהגות השב"כ בחקירות ומשאסר בג"ץ על הפעלת עינויים, דומני שמאלף להיווכח כיצד גם עיתון נאור כמו "הארץ" נפל בפח הדימוי של משטר מתוקן שבו הוא פועל.

סיקור השטחים בעבור עיתון יומי, רדיו וטלוויזיה בשנות השבעים והשמונים היה לרוב העיתונאים שעסקו בכך מטלה פיזית ונפשית יותר, לעתים הרבה יותר, מאשר משימה עיתונאית רגילה. כתב השטחים נאלץ לעבוד בתנאים קשים במיוחד משום שעמד מול שלוש חזיתות: ב"חזית הבטחונית" - קרי צה"ל והשב"כ - היה עליו לבחור בין שתיים: להוכיח "נאמנות למדינה" ולקבל ללא עוררין את הגרסה הרשמית ולכן, אוטומטית, להזים את הגרסה הנגדית הפלסטינית. אם הכתב בחר לפרסם את הגרסה הפלסטינית ולתת בה אמון יותר מפעם או פעמיים, הוא נכנס ל"רשימה השחורה" הבלתי-כתובה של גורמי הביטחון ולא זכה כמעט לשיתוף פעולה מצדם, פרט להודעות רשמיות של דוברים ומסיבות עיתונאים.

ב"חזית הפלסטינית" היה על הכתב לענייני שטחים לעשות את דרכו בזהירות מופלגת: לעתים נועדו הסיפורים שהגיעו אליו, בעיקר על חקירות ועינויים השב"כ, לתת כיסוי למשתף פעולה או לעציר שנשבר בחקירה, שבחר להפליג בגוזמאות כדי להצדיק את העובדה שהסגיר את חבריו למחתרת. אבל במקרים רבים היו הסיפורים נכונים ולא תמיד ניתן היה לבור את המוץ מהתבן. החזית השלישית והמסובכת מכולן היתה "החזית המערכתית". כל כתב לענייני שטחים כפוף למערכת, להנהלת מערכת ולעורך ראשי, שעליהם - במקרים מסוימים - הופעלו לחצים מצד המערכת הבטחונית במטרה לנטרל אותו באותם מקרים שבהם, למרות הנסיבות הלא קלות, התעקש להגיע לחקר האמת של תלונות העצירים הפלסטינים.

לא תמיד היתה המערכת הבטחונית צריכה להפעיל לחצים. בדרך-כלל היתה למערכות העיתונאים ומערכות החדשות ברדיו ובטלוויזיה צנזורה עצמית שהופעלה בידי העורכים לא כתוצאה מלחצים חיצוניים ים אלא בגלל אי-היכולת הנפשית להאמין, שאנו, הישראלים הנאורים, מסוגלים להגיע לשפל המדרגה.

בתוך מערכות העיתונאים, הרדיו והטלוויזיה, היו (ועדיין יש) למערכת הבטחונית "נאמנים", עיתונאים ועורכים, שלהם היא דאגה להדליף גרסה "מוסמכת" כביכול, המבטלת כעפרא דארעא את גרסת המעונים הפלסטינים (שכאמור, לא תמיד היתה נכונה, אך היו בתחלט גם תיאורי אמת של מקרים קשים). "לא היו דברים מעולם", "המצב אמת", "גוזמאות מזרחיות" - היו התגובות המקובלות של דוברי רשויות הביטחון על סיפורי העינויים. לעתים היו מודיעים: "הסיפור נבדק ונמצא לא נכון מעיקרו".

...

בערב קיץ אחד, בתחילת שנות השמונים, הגיע למערכת "הארץ"

בירושלים צעיר פלסטיני תושב חברון וביקש לשוחח איתי. הוא סיפר לי על חקירה קשה שעבר במתקני השב"כ בבניין הממשל הצבאי בחברון, שכללה מכות יבשות, חיבור אלקטרודות חשמליות לאיבר-מינו והפעלתן, השארתו בחבית מים קפואים מחוץ לבניין בקור שהתקרר לאפס מעלות ועוד סדרה של התעללויות והשפלות. "עורכת-הדין פליציה לנגר (חברת המפלגה הקומוניסטית, שהיתה אז אחת הבולטות מקרב עורכי-הדין שהגנו על עצירים ואסירים פלסטינים. היה כיום בגרמניה; י"ל) שלחה אותי אליך", אמר הצעיר החברוני, "ואני מבקש שתפרסם את המקרה שלי בעיתונך". למרות שטיל-פנתי אל עו"ד לנגר לוודא את דברי הצעיר, והיא אישרה אותם, לא האמנתי בתחילה לרוב הפרטים שמסר לי. שמעתי עד אז סיפורים רבים - כולל מחברים ששירתו במילואים בשטחים ותיארו באוזני ני בפרטי פרטים התעללויות גופניות שבהן נכחו - אולם הוועה שגולל הצעיר האפילה על כולם. הוא היה אמנם חבול בכל חלקי גופו (הוא הראה לי את סימני ההתעללות שנעשתה בו לדבריו, והציג תעודות של רופאים פלסטינים ויהודים שאישרו זאת), אולם רוב פרטי הסיפור לא התקבלו על דעתי. פשוט לא האמנתי כי ייתכנו תופעות כאלה בממשל הישראלי.

התחלתי לבדוק את הסיפור אצל מקורו-תי, ולאט לאט התברר כי הצעיר צדק בכל הפרטים שמסר לי. ולא רק זאת, אחד

ממקורותי במערכת הביטחון בחברון סיפר לי כי סיפור ההתעללות של הצעיר אינו חריג, וכי זו תופעה שחוזרת על עצמה לעתים קרובות. "אני יושב במרחק קצר מחדרי החקירות של השב"כ", סיפר לי המקור, קצין צה"ל, "וכל לילה עולות משם צעקות רמות עד שאני נאלץ לאטום את חלונות חדריי". המקור אישר לי כי ראה את מכשיר האלקטרודות בחדר החקירות של השב"כ, וכי כן, החוקרים מחברים אותו לאברי-המין של הנחקר. עוד אישר לי הקצין כי חוקרי השב"כ

גרשום שוקן לא האמין לסיפור שהבאתי

והורה לזאב שיף לבדוק אותו

נוהגים לעתים, במסגרת החקירה, להשאיר את הנחקרים בחביות מים צוננים בלילות החורף הקרים.

באותם ימים חזר ידיד שלי משלושים ימי מילואים באזור גינין וסיפר כי הוצב לשמש עוזר לחוליית חקירה של השב"כ. "התפקיד שלי", סיפר הידיד, "היה לשפוך מים על הנחקר בכל פעם שהתעלף מהמכות שהונחתו עליו". הוא סיפר כי מספר נחקרים הוכו מכות "יב-שות" כה עזות שהם נזקקו לטיפול רפואי מיידי. בסופו של דבר אותו ידיד התעלף בעצמו בזמן אחת החקירות שבהן נכח, והועבר לתפקיד אחר. אנשי השב"כ שלהם סייע אמרו לו שהוא "עדין מדי לתפקיד כזה".

לאחר שאספתי את כל המידע הנוגע לסיפורו של הצעיר מחברון, ביקשתי להיפגש עם עורך העיתון, גרשום שוקן. כששמע שוקן את הדברים מפי אמר כי הוא מתקשה להאמין בהם וכי הוא מבקש לכנס

חשמלי, לכן כל הסיפור שלי עומד על כרעי תרנגולת. אותו ערב טילפן אלי "המקור", הקצין מחברון, וסיפר כי בלילה שלפני ביקורו של שיף בבניין הממשל שיפצו עובדי השב"כ את חדר החקירות, טייחו וסיידו אותו, והעיקר - עקרו משם את כל התקעים החשמליים וכיסו אותם בטיח וסיד. "הוציאו משם את כל הרהיטים וכל מכשירי החשמל. הוא בא לחדר כמעט ריק. עשו לו הצגה יפה", אמר הקצין, "והוא בלע אותה, אבל אל תדאג - הסיפור שלך נכון".

סיפורי על השיחה הטלפונית לגרשום שוקן, שהחליט כי שיף ייפגש - בנוכחותי - עם המקור, הקצין מחברון, כדי לבדוק שוב את הסיפור. נפגשנו שלושתנו באכסדרת מלון הילטון בירושלים ושיף שמע מפי הקצין את סיפור הטיוח ואת סיפור העינויים. גם אז התקשה להאמין. הוא חזר לתל-אביב, דיווח מה שדיווח ("קיימות פירכות בסיפור הקצין") לגרשום שוקן, שהחליט לגנוז את הסיפור. כעבור שנים אחדות השתחרר הקצין מצה"ל והתקבל לעבודה במערכת "הארץ" בתפקיד בכיר. זהו צבי בראל, כיום פרשן "הארץ" לענייני המזרח התיכון.

כיום, כמעט עשרים שנה לאחר אותו מקרה, קשה להאמין כי מערכת "הארץ" והנהלתה היו מטפלות בסיפור מעין זה בצורה דומה. חלק מהאנשים נפטרו לעולמם, חלקם יצאו לגמלאות, וחלקם עדיין חברים בהנהלת העיתון. ואילו אני נושא איתי עד היום את זכרה של אותה ישיבת הנהלת המערכת כבבואה של השכבה "הנאורה" ו"המתקדמת" של ישראל בתחילת שנות השמונים; או, אולי, אפילו של סוף שנות התשעים. ■

בדחפיות ישיבה של הנהלת המערכת כדי לדון בנושא. בישיבת הנהלת המערכת הצגתי את המקרה, סיפרתי כי גם אני התקשיתי להאמין, אולם יש בידי הוכחות מוצקות לאמיתות הסיפור, הוכחות שהצגתי בפני הנהלה.

...

מי שהפך בדיון ההנהלה למושא ההתקפות לא היה השב"כ, אלא אני. חברים בהנהלת המערכת, שידעו להציג באורח משכנע עמדות "ליברליות" ויפות-נפש במאמרים שכתבו, יצאו מגדרם באותה ישיבה כדי להוכיח למשתתפים האחרים שמרוב התעסקות עם פלסטינים וערבים, הפך יהודה ליטני לערבי בעצמו, עם דמיון מזרחי מפותח. אחד מהם אפילו אמר כי הוא מבין אותי, שכן כדי לסקר את הפלסטינים אני חייב להזדהות עימם, אולם הסיפור שהבאתי נראה לו "קשקוש ותעמולה ערבית פרימיטיבית".

לאחר שנים ארוכות שבהן האמנתי כי המערכת עומדת מאחורי וסומכת על שיקול דעתי, הועמדתי לפתע למעין "משפט חבריים" של הנהלת המערכת, כאשר העורך הראשי פולט מדי פעם מלמולי הסכמה עם חברי הנהלה שתקפו אותי. רק צדיק אחד היה בחבורה, מזכיר המערכת רן כסלו. הוא הגן עלי בלהט והוסיף כי אינו מבין מה קרה פתאום לחבריו בהנהלת המערכת. "יש לו הוכחות, הוא וידא את הסיפור, אין בו פרצות, בואו נפרסם אותו", אמר כסלו, אך חבריו היסו אותו.

לבסוף הוחלט כי זאב שיף יבדוק שוב את הסיפור עם מקורותיו בשב"כ. השב"כ הביא את שיף לחברון והראה לו את חדר החקירות. כאשר חזר לתל-אביב סיפר שיף כי בחדר החקירות אין אפילו תקע

יהודה ליטני עורך את היומן השבועי בערבית בערוץ 2

שפה העיתונאית נזקקת בעת האחרונה יותר ויותר לדימויים ומושגים מן הספרות; לא תמיד אנו עושים בהם שימוש מושכל. קל יותר להיאסף לחיפן החמים של הקלישאות ולשכות שלא כל צירוף מקרים לא-סימפטי או סבך ביורוקרטי מחייבים את הצירוף "סיפור קפקאי", "ש'לוליטה" (של נבוקוב) אינה ילדה-אשה מפתה אלא בת 12 שדווקא אינה נראית מבוגרת מכפי גילה, וכך הלאה.

מרגיזו במיוחד השימוש הנפוץ מדי בהשאלת המלה "טרגדיה" לתיאור תאונה, אסון או כל אירוע עצוב אחר. המלה טרגדיה במקורה מתארת יצירה דרמטית שגיבורה מגלה בשיא הצלחה-תו כי חרף מאמציו, אין מפלט מצו הגורל (או האלים) השרירותי. מחוסר ידיעה, הוא ממיט על עצמו ועל יקיריו את אובדנם. זו הסיבה שאנו חשים צער וחמלה, אותו "קתרוזיס" (ויכוח) מפורסם, ומזדהים עם הגיבור החיובי מעיקרו.

רוצחים ואנסים אינם גיבורים טרגיים, שאחריתם נגזרה מראש בידי שמים, אלא פושעים, וכך יש להתייחס אליהם. השימוש במלה טרגדיה מפחית מאחריותם ומשווה למעשיהם מראית עין של משהו בלתי-נמנע.

היה אפשר להסתפק בהערה הלשונית הזאת אלמלא היה מי שדווקא עושה שימוש מודע לא רק במלה טרגדיה אלא גם בתבנית הספרותית בהקשר מקומם במיוחד. כוונתי לכתבות ה"פוסט-מורטם", פשוטו כמשמעו, שמלוות בעת האחרונה מעשי פשע מחרידים במיוחד. הז'אנר הזה, שיגאל סרנה מ"ידיעות אחרונות" הוא נציגו הבולט, אינו מספר את סיפור הקורבנות, אלא מתמקד במושגים ובתלאות החיים שהובילו אותם למעשיהם. לכל הסיפורים נקודת מוצא אחת: הפושע הוא תמיד קורבן של עברו או, בלשונו של סרנה, "ההווה הוא רק ההק של עברו".

כמו בלש שנשכר בידי הסניגורים, סרנה מתחקה אחר עברם של הפושעים חמוש בנארטיב מוכן מראש ומשלים את העובדות באמירות כמו-ספרותיות ובניתוחים פסיכולוגיסטיים של מי שאין זה מקצועו. הרוצחים הם תמיד "הר געש", "מוקש", "פצצת-זמן חיה", "אוקיאנוס של לחץ", שלא נמצא "איש מקצוע שיציץ פנימה לנפשם להשליט סדר בכאוס הבוטח" (כך על אמנון כהן, יעקב קנטור וארו טבעוני, שרצחו את ילדיהם, "איך נולדה המפלצת"; "ידיעות אחרונות", 30.7.99). אגב, התואר "מפלצת" ניתן בידי העורך שלא על דעתו של סרנה. הרוצח חים מצטיירים כמי שרק ביקשו להשפיע אהבה על סביבתם, אך זו התאכזרה אליהם ולא השכיח לה לפענח את סימני המצוקה ואת "הרמזים לזוועה שפוזרו לכל אורך הדרך". זה מתחיל בילדות, שהיא "תמיד קשה ומסוכסכת וטראומה מדממת": ארו טבעוני היה "כבשה שחורה שהמ-שפחה מאסה בה", "בגידה, מוות ואש התקיימו בחייו של אמנון כהן מראשיתם", אצל יעקב קנטור "נקלט זרע הפורענות" שנים רבות לפני שרצח את משפחתו, וכך הלאה. מעולם לא היתה הקלישאה "כרוניקה של מוות ידוע מראש" כל-כך מקוממת.

זה נכון לא רק לגבי מעשי רצח במשפחה. בכתבה על האונס ביצרות הכרמל ("הלואי היו נהרגים ולא מביאים עלינו את הבושה הזאת", "ידיעות אחרונות", 26.6.98), הנאנסת וחברה מוזכרים רק כבדרך אגב. הם הניצבים במחזה הזה. גיבוריו הם ארבעת החשודים באונס מדליית-אלכרמל ומשפחותיהם, המתקשות לשאת את הבושה. אנשי הכפר הם המקהלה המבכה את מר גורלה. האנסים, כולם מ"משפחות טובות", הם תוצר של "קלחת רותחת של בעיות ולחצים, תאוה בהברה סגורה מאוד שכולה סודות". האונס עצמו מוצג כמשהו בלתי-נשלט, תיצוני למעורבים בו, כמעט מיסטי: "היה משהו רע בלילה הזה", "יום שישי אלים במיוחד", "משהו פרץ מתוכם כחיית טרף" וכו'.

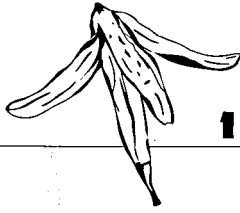
סרנה הסביר בראיון שנעשה איתו בתוכנית "תיק תקשורת" כי כתבות כאלה עשויות למנוע מעשים דומים בעתיד. לי קשה לראות מה אפשר ללמוד מן הכתבות האלה שייצע בכך, אבל גם אם נדמה לסרנה שחשף מחדלים של הרשויות, לשם מה דרושה לו האמפתיה עם מושאי כתיבתו? האם אלו הן הדמויות שבאמצעותן יפענח את מסתרי הרוע האנושי? האם בעצם אינן רק כן-שיגור ליומרות ספרותיות, תחליף לטיפול מעמיק יותר במדיום אחר? לי נדמה שסרנה רותם את כשרונו הרב ואת עצמם של הכתבים המסייעים לו להפקת כתבות שמטשטשות עוד יותר לא רק את האבחנה בין עיתונות צרופה לבין כתיבה "יצירתית", אלא גם את הקו המב-דיל בין הפושע לקורבנו. גם כך עבריינים למיניהם, שכבר נעשו אורחים רצויים בתוכניות טלוויזיה, עלולים להפוך בקרוב מאוד לגיבורי תרבות ממש. ■

רון נשיאל הוא כחב ועורך בקול-ישראל

רון נשיאל

הפושע הוא הקורבן

כמו בלש שונשכר בידי הסניגורים, מתחקה יגאל סרנה אחר עברם של הפושעים, חמוש בנארטיב מוכן מראש ומשלים את העובדות באמירות כמו-ספרותיות ובניתוחים פסיכולוגיסטיים

תמו אבידו

הזעם התפרץ בכתיבה

חת לשבוע מופיע במוסף "נשים" של "מעריב" מדור בחתימתי בשם "פרטי פרטים", המוגדר כ"הצצה לחיים הפרטיים מאוד של מפורסמים". עד כמה שניתן לנחתום להעיד על עיסתו, זה מדור לא צהוב ולא נשכני, והוא מצליח לעבור בין הטיפות ולא להיות טור רכילות. סופרים, מחזאים, שהקנים, זמרים וגיבורי תרבות אחרים מקבלים בשמחה את ההזמנה להתארח במדור ולשוחח גם על המוצר האחרון שלהם. לעומת זאת, ישנם רבים שאינם מוכנים לקבל את ההזמנה בטענה החוזרת על עצמה, "אני לא מוכן לדבר על חי הפרטיים", ואני לא מוכנה לנסות לשכנע אותם אלא במקרים מיוחדים.

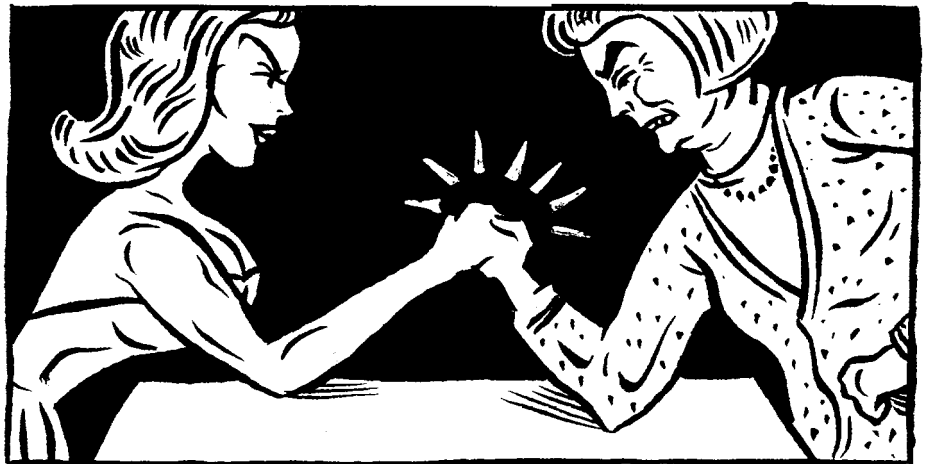
הפנקס וקבעה: "אני לא צריכה מין ראיון שכוה! איזה מין שאלות!". וכאן עשיתי את הטעות השלישית: לא קמתי ללכת, ועד היום קשה לי להבין מדוע. אולי משום שלא העליתי בדעתי מצב שבו אני מאכזבת את העורכת המצפה לחומר.

וכך, כולי שטופת זיעה אך ממשיכה לחייך ולדבר בנועם עם זו המתחזה למרילין מונרו במהדורה אינטלקטואלית (לדבריה, היא קוראת את ניטשה ופרויד), אני מנסה להרגיע את הכובדה המדברת. צר לי עליה, על חוסר הביטחון שלה הגורם לה לחשוך במראיינת שכל מטרתה לסלף את מה שיש לה, לאורלי ויינרמן, לומר לעם.

ברגע שהראיון הנורא הזה מסתיים, לובשת ויינרמן הבעה רגועה וחביבה, תפנית של 180 מעלות ממצב-רוחה הקודם. ואני, על הקרשים, לא ידעתי מה לעשות. אלמלא אילוץ הזמן, מן הראוי היה להשליך את הרשימות לפח, אבל איך אני יכולה לקלקל מסורת ארוכה ולומר בבוקר לעורכת: נכשלתי, אין השבוע ראיון.

הראיון שבכל זאת פורסם היה, בסופו של עניין, לא רע. אולי הזעם שלי, שהורשה להתפרץ רק כאשר כתבתי על הגברת ויינרמן ולא כאשר ישבתי מולה, הוא זה שהוסיף פלפל לכתוב.

את הבטחתי להשמיט את פליטת-הפה שהיתה לה ביחס להוריה - "הם כל-כך מאוהבים אחד בשני" - לא קיימתי, ועד היום איני מבינה מדוע ביקשה למחוק משפט כה יפה. שנאתי את עצמי על שאני כותבת את הראיון ולא מוותרת עליו. לבסוף נקמתי בה על הסבל שהסבה לי, וכתבתי לקראת הסוף: "יש לה כבר תחילתם של גיבוני פרימדונה, מה שעושה את הראיון איתה מסוג הדבריים שאחריהם בא לך לקחת חופשה. במשך מספר שעות ניסיתי לתהות על קנקנה. כנראה שאני במיעוט, אבל

איור: איציק תרמ

"דדיה הרוטמים". אני לא מאמינה למראה עיני. כך כותבת אשה בעלת מודעות פמיניסטית ביחס לעבודתה של אשה אחרת?!

קצרה בינתי מהבין איך אחת כמוה הפכה לדמות כל-כך מחוזרת על-ידי התקשורת, כשכל הצטיינותה מתמצית ב"דדיה הרוטמים". "דדיה הרוטמים". אני לא מאמינה למראה עיני. כך כותבת אשה בעלת מודעות פמיניסטית ביחס לעבודתה של אשה אחרת?!

"זה ראיון יוצא מהכלל - העמדת אותה על מקומה", החמיאו לי אחדים מעמיתי, ואני לא הסכמתי. אני סברתי שזה היה ראיון גרוע, ולא היה זה לפי כבודי לעשות חשבון עם מרואיינת שלי מעל דפי העיתון. ■

חמר אבידר היא עיתונאית ב"מעריב" וסופרת. ספרה האחרון: "אהבה וגברים אחרים"

העורכות של "נשים" הורגלו לקבל את החומר תמיד בזמן. ביום ג' לכל המאוחר עלי לשגר את המדור, רצוי אפילו ביום ב' או א'. שבוע אחד לא הצלחתי למצוא אף מרואיין. כל המועמדים שפניתי אליהם

סירבו להתראיין. אחד מהם, ח"כ עוזי ברעם, ביטל ברגע האחרון את הסכמתו, ונותרתי מול שוקת שבורה.

מי שהצילה באותו שבוע את המדור היתה אורלי ויינרמן, הבייב היש-ראלית הראשונה מזה אלפיים שנה, מסדרת הטלוויזיה "שמש". קבעתי איתה מפגש בערב יום ב' בקפה בול, וזו היתה הטעות הראשונה: ידעתי שהיא תהיה שם משעות הצהריים בסדרת פגישות, והנה מצאתי אותה מותשת, ואני כמה שעות לפני הגשת הראיון. הטעות השנייה היתה שמרוב בהילות לא הקלטתי אותה, אלא רשמתי רשימות בפנקסי והב-חורה הצליתה, תוך הצצה, לקרוא את אמרות השפר שלה בפנקסי, והגיבה רע ובאסרטיביות בלתי-מצופה. לאחר ויכוחים, דוגמתם לא ניהלתי עם אף אחד מ-250 מרואייני המדור, היא חטפה מידי את

ברכת הקללה

לפני שתוקפים את המשטרה על הדלפותיה, מתבקשת בדיקה קצת יותר מעמיקה

די פעם, ולאחרונה בפרשת נתניהו-עמדי, נתקלים במה שנראה כהדלפות של המשטרה מתוך חקירה מתנהלת. התגובה הציבורית כוללת התקפות קשות על המשטרה על ההדלפות. בשורות הבאות אבקש לטעון לטובת גישה זהירה יותר ומבחינה יותר ביחס להדלפות משטרתיות. אין הכוונה לבחון את הדברים מנקודת ראות משפטית, אלא מנקודת הראות של האינטרס הציבורי או האינטרסים הציבוריים השונים העשויים להיפגע או דווקא להיות מקודמים על-ידי הדלפות. אך פטור בלא כלום על הצד המשפטי אי-אפשר.

החוק במדינת ישראל מגדיר כעבירה פלילית כל מסירת מידע בלתי-מוסמכת על-ידי עובד הציבור שהגיע אליו בתוקף תפקידו. רבים וטובים כבר הצביעו על כך שאין הצדקה לעבירה פלילית כזו והציעו לבטלה. לאחרונה המליצה הוועדה הציבורית לעניין חופש המידע בראשות השופטת אוסטרובסקי-כהן, בדיון-וחשבון שלה משנת 1995, לבטל את העבירה ולהחליפה בעבירה שתחול על מידע סודי בלבד שיש הצדקה להחסותו. גם חקיקתו מאז של חוק חופש המידע תורתם לאופי האנכרוניסטי של העבירה ולא-התאמתה למציאות של ימינו. גם אם חוק חופש המידע אינו מחייב את מסירת כל המידע המצוי בידי השלטון ושאיינו סודי, ברור כי מסירת מידע כזה איננה פוגעת באינטרס ציבורי חיוני פגיעה כה חמורה המצדיקה הטלת איסור פלילי. לכל היותר באה בחשבון אחריות משמעית, וגם את זו צריך לתחם ולסייג היטב. כך, למשל, אין הצדקה להטיל אפילו אחרי-י ומשמעתית על מי שמפרסם מידע על עבירה שנעברה.

כאשר מתפרסם באמצעי התקשורת מידע על חקירה משטרתית, הנטייה הטבעית היא לייחס את מקורו ההדלפה משטרתית. המשטרה היא אכן מקור מובהק של מידע ולא אחת היא גם מקור ההדלפה, אולם לא תמיד. לעתים מקור המידע, הנראה לכאורה כהדלפה משטרתית, הוא דיון בבקשת המשטרה להארכת מעצרו של חשוד, שבו עשוי להימסר מידע המשמש בסיס לפרסום. בייחוד יש להיזהר מייחוס חד-משמעי של ההדלפה למשטרה כאשר המידע מצוי גם ברשותם של אחרים, למשל עורכי-הדין של הנחקרים. לאלה עשוי להיות אינטרס להדליף מידע המטיל צל על נחקר אחר. מה שמקשה עוד יותר את ההערכה העובדתית הוא שיש ועורך-דין מוסר מידע לתקשורת שאינו לטובת הלקוח שלו, בין משום שהוא טועה בהערכת האינטרס של הלקוח ובין משום שהוא מוכן לפגוע בטובת הלקוח לטובת הקשרים שלו עם התקשורת. המסקנה היא שלפני שפותחים באש על המשטרה יש לבחון היטב אם ההדלפה באמת באה מבין שורותיה.

...

כאשר ההדלפה אכן באה מן המשטרה היא עלולה להיות מוזיקה מבחינות שונות: היא עלולה לפגוע בשמו הטוב של הנחקר, כאשר הפרסום אינו נכון ומדובר בעניין הנוגע לציבור; למשל, כאשר מתפרסם שגרסתו של נחקר אחד עמדה בסתירה לגרסת נחקר אחר, והדבר אינו נכון. היא עלולה לפגוע ביעילות החקירה וביכולתה לגלות את האמת כאשר מודלף פרט חקירה מוכמן המסכל את היכולת לערוך בדיקת פוליגרף המבוססת על פרטים מוכמנים, או גרוע

מזה: כאשר עקב הפרסום משתבשות תוצאות הבדיקה. נזק אחר נגרם כאשר מודלפים פרטים עובדתיים נגד חשוד שאינם קבילים כלל במשפט נגדו, כגון שבבדיקת פוליגרף שלו נתגלו ממצאים של אמירת שקר או שלח-שוד עבר פלילי, בייחוד עבר פלילי מאותו סוג של העבירה שעליה הוא נחשד בחקירה הנוכחית. לפרסום כזה עלולה להיות השפעה, לפחות בלתי-מודעת, על ההחלטה השיפוטית אם לעצור את החשוד. הדעות חלוקות אם פרסום כזה עלול להביא להטיית משפט במשפט גופו, אך הוא עלול לפגוע באמון הציבור במערכת השופטת כאשר כתוצאה מן הפרסום נוצרת בציבור ציפייה לתוצאה משפ-טית מסוימת, ואילו בית-המשפט, הניזון מראיות קבילות, מגיע לתוצאה אחרת.

במצב דברים שבו רשות המופקדת על אכיפת החוק מפירה את החוק (האיסור על פרסומי סוב-יודיציה) או לפחות פוגעת באינט-רס ציבורי, קשה לצפות מאחרים לכבד את החוק. בנסיבות כאלה חשבון משפטי או אפילו ציבורי עם עורכי-דינו של חשוד או נאשם, המזינים את התקשורת בניסיון להשפיע על בית-המשפט או על דעת הקהל, איננו מוצדק. הם פועלים לאזן את התמונה שנוצרה על-ידי הצד שכנגד. כבילת ידי ההגנה בנסיבות אלה היא בבחינת מתן יתרון בלתי-הוגן למדינה. מקרים שבהם מדובר בהדלפה מוזיקה, שאין כל תועלת ציבורית בצדה, צריכים להיות אסורים. כאשר האיסור מופר, יש לאתר את המדליף ולהענישו.

למרות האמור לעיל, עשויים להיות מצבים שבהם פרסום מידע מחקירה הוא לתועלת הציבור. כך, למשל, כאשר יש חשש מבוסס (שהוא אמנם נדיר אצלנו, אך אין לתוציאו כליל מתחום האפשרי) מפני נסיונות בלתי-ענייניים למנוע את החקירה, לעכבה או לדחוק אותה לקרן זווית מבחינת אמצעים ומשאבים. הפרסום במקרה כזה עשוי לסכל הצלחתם של נסיונות כאלה. מקרה אחר, שבו הדלפה מסוג-לת לשרת את האינטרס הציבורי, עשוי להת-קיים כאשר היא באה לקדם מטרה חקירתית,

למשל, לעודד נחקר או נחקרים להסכים להצעה לשמש עדי מדינה. העובדה שהפרסום מקדם מטרה מועילה אינה מספיקה כדי להצדיק אותו. במקרה כזה יש לשקול את התועלת מול הנזק ולהכריע לפי המשקל היחסי שלהם. כאשר ההכרעה היא לטובת הפרסום יש לבחון אמצעים לצמצום הנזק שייגרם לאינטרס הנפגע על-ידי הפרסום.

שני מצבים מצויים באזור הדמדומים של הסוגיה. האחד, כאשר מדובר בפרסום על פעילות בלתי-תקינה או פשלה של המערכת, כדוגמת הפרסום בקול-ישראל על מחדלים בחקירת אונס הילדה בת ה-12 מחולון, שבעקבותיהם נעצר אדם שלא היה מעורב באונס. השני, כאשר מתפרסמים פרטים על דיון או התייעצות לקראת גיבוש מדיני-ות בתוך המערכת כשזו טרם הוכרעה. במערכת הפועלת היטב הגישה המתאימה היא הימנעות מפרסום ברבים בשני המקרים. במקרה הרא-שון יש להיזקק לאמצעים התוך-מערכתיים האמורים לטפל במחדלים, ובמקרה השני יש לאפשר למערכת התייעצות פנימית בלתי-פומבית. אינני בטוח שמה שנכון ביחס למערכות הפועלות כהלכה נכון גם

במאמץ לברר אם היה מתדל בחקירה, מי אחראי לו וכיצד למונעו בעתיד. בפרשה המוזרה של זוג הקשישים שנחשדו במסירת הידיעה על פטירתו בטרם עת של ח"כ רובינשטיין, יזכה לחיים ארוכים, התמקדה החקירה המשטרתית בתקלה החקירתית שהולידה את זימור גם המיותר לחקירה, אך לא נחקרה ההדלפה, שבה נעוץ עיקר הכיש-לון של המשטרה. שהרי אלמלא הפרסום בתקשורת היה נמנע רוב הנזק שנגרם בנסיבות אלה. הדחתו של האחראי על החקירה נראתה, בעיקר, כצעד לעשיית רושם על הציבור. לא ניתן שלא לתהות שמה נמנעה חקירה על ההדלפה בשל רום מעלתו של המדליף. סיכומו של דבר, לפני שתוקפים את המשטרה על הדלפותיה מתבק-שת בדיקה קצת יותר מעמיקה. בבדיקה כזו מחויבת גם המשטרה לפני שהיא מעלה על הכוונת את מדליפיה או נמנעת מכך. ■

מרדכי קרמיניצ'ר הוא פרופסור בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית ועמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה

במקומותינו. הניסיון מלמד במקרים רבים שהמערכת אינה מטפלת כלל, ומכל מקום אינה מטפלת כראוי, בתקלות המתרחשות בתוכה, ורק כאשר הדברים נחשפים לעין הציבורית הם זוכים להתייחסות ולטיפול מתאימים. הבעיה במצב השני היא שבמקרים לא מעטים המערכת אינה מקיימת הליכים הנחוצים כדי לברר את עמדת הציבור הרלבנטי או הכללי בטרם גיבוש מדיניות, וכידוע, לאחר שמדיניות כבר מתגבשת, קשה מאוד להביא לשינויה. כיצד צריך לפעול כאשר קיים פער בין הראוי למצוי? קשה להכריע, אך אין לגנות את מי שיצ-דיק את פעולתו בהתבסס על מציאות קיימת שהיא פגומה.

...

קשה שלא להתרשם ממידת השרירותיות המתקיימת בפועל בחקיר-תן של הדלפות משטרתיות: כך למשל נראה היה, לפי מה שהתפר-סם, כי המשטרה מחליפה עיקר בטפל כאשר בעקבות חשיפת המתדל בפרשת אונס הילדה היא התמקדה במאמץ לאתר את המדליף ולא

גיל ברקוביץ: יור: טא: יור

רן איציק

ייל ברקוביץ' הגיע לקבוצת סאו-תהמפטון האנגלית בתחילת אוקטובר 1996, והצטרף בכך לשורה ארוכה למדי של כדורגלנים ישראלים שנרכשו בידי קבוצות זרות. הרקורד המקצועי שלהם שונה, אך בתקשורת הישראלית מתרחש דבר מוזר: מרגע ששחקן ישראלי מצטרף לקבוצה בצרפת, באנגליה או בתורכיה, הקבוצה הופכת להיות "שלו". "סלטה ויגו של חיים רביבו הפסידה אתמול", וועקות הכותרות. "אסטון וילה של נג'ואן גראייב ניצחה", גם אם גראייב עדיין לא עלה על כר הדשא הירוק של אסטון וילה, ובוודאי שלא תרם לנצחון הקבוצה. טל בנין משחק בקבוצת ברשה שבליגה השנייה באיטליה, וכאן מתייחסים העיתונאים אל הקבוצה כאילו היתה מילאן לפחות. הוא הדין באלון מזרחי בניס, מן הליגה השנייה בצרפת, שעד היום לא הטביע ממש חותם על הקבוצה, אך כאן הוא כבר נחשב לכוכב צרפתי.

הפרובינציאליות לובשת ממדים מגוחכים, אך עיון בדיווחים בעיתונים על הישגי השחקנים הישראליים בחו"ל מגלה שזו אינה הבעיה היחידה של הסיקור העיתונאי שלהם. הנה, לדוגמה, מקרהו של אייל ברקוביץ'. ימים ספורים לאחר שהצטרף לשורות קבוצת סאו-תהמפטון, החל לפרסם טור בעיתון "מעריב". הפנייה אליו נעשתה בעקבות הטור הקבוע של חיים רביבו, חברו לנבחרת ישראל, במדור המתחרה של "ידיעות אחרונות". לאחר זמן-מה עבר ברקוביץ' לווסטהם הלונדונית, והקיץ החל לשחק בסלטיק הסקוטית, צעד שבזכותו נחשפים עכשיו הצופים בערוץ הספורט בכבלים בארץ למשחקי הליגה הסקוטית, שעד כה לא זכתה למעמד נכבד במיוחד. ברקוביץ' הוא בלי ספק שחקן מוכשר מאוד. אך האם הוא "כוכב העל" הטוב ביותר בכדורגל הישראלי, או אולי רק שחקן טוב?

בירור העלה שבין גאסן ואקד לאייל ברקוביץ' יש סכסוך, שראשיתו כשנה לאחר שהגיע האחרון לאנגליה ומקורו בטענה של ואקד כי השחקן מעניק ראיונות אך ורק ל"מעריב". מאוחר יותר נערכה סולחה בין השניים, אך הצלקות נשארו. לדעה אובייקטיבית יותר אפשר לצפות מהעיתונות הבריטית, שלא שמעה על התחרות בין "ידיעות אחרונות" ל"מעריב". לדברי ואקד, "יש התעלמות מוחלטת של התקשורת (האנגלית; ר"א) מברקוביץ'. מזכירים אותו פה ושם. הוא לא נחשב כוכב גדול, הוא לא אטרקטיבי, אף על פי שהוא ידוע כשחקן חכם". אך מבדיקה של מדורי הספורט של חלק מעיתוני אנגליה מתברר שהדברים אינם מדויקים. אפילו ה"טיימס" וה"דיילי טלגרף", שני עיתונים המסתפקים בדרך-כלל בדיווחים עובדתיים תמציתיים על משחקים, בלא לתת ציונים, כמעט לעולם

התשובה תלויה בעיתון. מי שקורא את "ידיעות אחרונות" חושב שמדובר לכל היותר בעוד שחקן ספסל בינוני. בסיכום הליגה האנגלית באפריל כתב גאסן ואקד, שליח העיתון בלונדון, סקירה תחת הכותרת "ארס" נל שוב ראשונה". רק בפסקה השביעית מסופר כי ברקוביץ' בישל את השער השני בנצחון ווסטהם 1:2 על טוטנהם, שיחק תשעים דקות וספג כרטיס צהוב בדקה השלושים. וזהו. קוראי "מעריב" קיבלו תמונה שונה לגמרי: תחת הכותרת "הופעה מבריקה של ברקוביץ' בנצחון ווסטהם על טוטנהם", נאמר שברקוביץ' הפגין את אחד המשחקים הטובים שלו באנגליה וכי היה המצטיין במג'רש: "בדקה החמישית כבר 0:1 לפטישיים. ברקוביץ' עבר שני שחקנים, הכניס כדור גאוני בין שניים לטרבור סינקלייר, שבטעם לשער...". שם התואר "גאוני" במשחקו של ברקוביץ' מוזכר ברשימה פעמיים.

מגורש ביתי

כשמדור הספורט של "מעריב" מדווח על משחקיו של אייל ברקוביץ' בחו"ל, לכדור יש ריח

היתה מעט טובה יותר לאחר הפתיחה, אבל זה הסתכם בנסיגותיו הכושלים של אייל ברקוביץ'. הקבוצה צפתה באיש ה-5.75 מילי-ון ליש"ט תוקע את רגלו באדמה ומחטיא".

...

כך באשר להישגיו של אייל ברקוביץ' בחוץ-לארץ. ומה באשר לתפקידו בנבחרת ישראל? נדמה שגם כאן לא נעלמים הדי היחסיים הקשים בינו לבין שליח העיתון כבריטניה. ב"דיעות אחרונות" מתקבל הרושם שכאשר נבחרת ישראל מפסידה, האשם העיקרי הוא ברקוביץ'. למחרת ההפסד הצורב לקפריסין בספטמבר השנה, הופיעה בעמוד הראשון של "דיעות אחרונות" הכותרת "כישלון צורב לישראל", ובצדה השמאלי תמונתו של ברקוביץ' הפצוע. ב-15.10.98, לאחר ההפסד לספרד, הופיעה תמונתו של ברקוביץ' בעמוד הראשון ליד הכותרת "הפסד מרגיז". בצורה זו נחקקת דמותו של ברקוביץ' עם הפסד צורב בתודעת הקורא. "מעריב" לא ויתר גם הוא על תמונתו של אייל ברקוביץ' בעמוד הראשון, לצד השוער רפי כהן, אך הכיתוב התייחס אך ורק לסילוקו של כהן מהנבחרת במשחק.

...

מידת החשיפה שאייל ברקוביץ' זוכה לה ב"מעריב" גדולה במיוחד וחורגת מתחומי מוספי הספורט. בהודשים האחרונים הוא זכה להופיע לא פחות מעשר פעמים בעמוד הראשון של העיתון, בתוספת כמה כתבות תדמית רחבות יריעה. הטור שלו – שאותו הוא כותב בעזרת אייל לוי – מקבל הפניה בעמוד

מה באמת התרחש? לא ברור. אבל לזכותו של קמיר ייאמר כי היה במשחק, גם ה"דיילי טלגרף" דיווח על המשחק ברוח הדיווח של קמיר ל"מעריב". שני השחקנים היחידים מקבוצת ווסטהם שצוינו לטובה בעיתון היו סטאן לזידיס ואייל ברקוביץ'. ואקד: "ברוב המשחקים אני נמצא, ונותן דיווח שלי. במשחק הזה לא הייתי, למרות שהוא זכור לי היטב. קשה מאוד להצטיין במשחק שאתה מובס בו 5:0". אמיר אפרת, עורך מדור הספורט של "דיעות אחרונות", העביר את התגובה הבאה:

אביב הברון: אם ברקוביץ' חלש במשחק, לא נכתוב שהוא היה גדול, כי נצא מגוחכים. אנשים רואים משחקים

"מדור הספורט מנסה לסקר באופן הגון ואובייקטיבי כל נושא שהוא מטפל בו, ללא שום קשר להתייחסותם, קשריהם או דעתם של המסקרים עם המדור ועליו".

בסוף אוגוסט השנה התמודדה קבוצתו החדשה של ברקוביץ', סלטיק הסקוטית, מול דאנדי יונייטד. סלטיק ניצחה ויקיר צור מ"מעריב" ידע לספר, מלונדון, כי "ברקוביץ' שיחק 90 דקות, אבל גילה יכולת בינונית כמו כל הקבוצה". אתר האינטרנט "סוקרנט" של רשת ESPN העביר דיווח אחר לגמרי: "סלטיק

אינם מתעלמים ממשחקו של ברקוביץ'. בדיווח על אותו משחק מה-29 באפריל הודגש משחקו הטוב, ונאמר כי "ברקוביץ' המשיך לזרוח במחצית השנייה" והיה המצטיין במשחק כולו.

ב-3.5.98 העביר אלי קמיר, אז שליח "מעריב" בלונדון, את הדיווח הבא: "ווסטהם הובסה אתמול באנפילד 5:0 על-ידי ליברפול... אייל ברקוביץ' הוחלף בדקה ה-52 על-ידי סאמסי אבו, לאחר שסימן למנג'ר כי הוא רוצה לצאת כבר בדקה ה-47, בגלל כאבים בשרירי הבטן. ברקוביץ' כבר מושך פציעה מספר שבועות... אנשי ליברפול העניין קו אתמול לברקוביץ' ככוד ופירסמו את תמונתו במרכז התוכנית של המשחק. 'האיש הזה', כך נכתב, 'הוא ההבדל בין ווסטהם של השנה שעברה לזו של השנה. אין ספק שהוא השחקן המוכשר ביותר בווסטהם'. ואילו גאסן ואקד כתב על אותו משחק עצמו ב"דיעות אחרונות": "אתמול הביסה ליברפול את ווסטהם 0:5 באנפילד כדי להבטיח לעצמה מקום בגביע אופ"א. 'הפטישים' ללא ג'ון הארטסון ועם אייל ברקוביץ' החלש ירדו למקום ה-10". במסגרת באותו עמוד הוסיף ואקד: "אייל ברקוביץ' היה חלש מאוד דווקא נגד ליברפול... ברקוביץ' הוחלף בדקה ה-52... ובעזבונו את המגרש סירב ללחוץ ידיים עם אבו... בהפסקה שטף רדנאפ (מנג'ר ווסטהם; ר"א) את השחקנים, כולל את ברקוביץ', אבל נתן לו ציאנס לתקן את הרושם במחצית השנייה. אבל אחרי שבע דקות שוב החליט שברקוביץ' אינו מתאים למשחקי חוץ, שבהם הדגש הוא על עבודה ולא על וירטואוזיות".

חיים רביבו ו"ידיעות אחרונות": הדשא של השכן צהוב יותר

'פארו דה-ויגו', 'אתלנטיקו דיאריו', שהע-ניקו לו כולם ציון 1 (הנמוך ביותר מבין חמישה; ר"א). מאקללה, ג'ובאנלה וואלרי קרפין קיבלו ציון 2.
רביבו זוכה בעיתון לחשיפה רבה לעומת ברקוביץ', שזכה להופיע רק פעם אחת בשער העיתון, בין יוני לאמצע אוקטובר השנה. שלא כמו במקרה של ברקוביץ' ו"מעריב", רביבו ו"ידיעות אחרונות" אינם יוצאים כפרויקטים משותפים, מלבד משחק הצדקה שאירגן רביבו בסוף יוני. המשחק זכה לחסות ולסיקור נרחב בעיתון, וההכנסות הועברו לעמותת פתחון-לב.

לעומת הקשר העמוק בין ברקוביץ' ל"מעריב", ב"ידיעות אחרונות" אימצו את חיים רביבו. השחקן החל לכתוב את טורו בעיתון בקיץ 1996, לאחר שעבר לקבוצת סלטה ויגו הספרדית. מאז הפך "ידיעות אחרונות" לעיתון הבית שלו.
באוגוסט השנה, למשל, הפסידה הקבוצה 1:0 לאובידו. "ידיעות אחרונות" דיווח כי "רביבו, הקפטן, שיחק 90 דקות ויחד עם מקאללה היה מהפחות רעים בקבוצתו". ואילו "מעריב" נתן את הכותרת "ציונים נמוכים לרביבו", ודיווח כי "חיים רביבו לא קיבל ציונים מהמיאם מעיתוני ספרד (אס, ספורט)

הראשון, כמו גם כתבת שער ענקית של חמישה עמודים שהופיעה בשישה באוגוסט במוסף "סופשבוע". על הכתבה היה חתום אלי קמיר, והעיתוי - פרסום ספר אוטוביוגרפי פרי עטו של ברקוביץ', "הקוסם", שפרקים נבחרים ממנו הופיעו בעיתון. אפילו "מעריב לנוער" גויס למערכה, עם "יומן אייל ברקוביץ'" שהופיע לקראת פתיחת שנת הלימודים וזכה לפרסום אגרסיבי מאוד.
אין ספק, מישוהו ב"מעריב" חושב שאייל ברקוביץ' הוא סחורה טובה וראויה להשקעה, בלי שום פרופורציות לשחקנים אחרים בנבחרת. מה שמחזיר אותנו ל"הקוסם". הספר יצא לאור באמצע ספטמבר, בתקופת החגים. פרט מעניין בו הוא שם שותפו של ברקוביץ' לכתובה - אלי קמיר. זוכרים? מי שבמשך חודשים ארוכים שיכנע את קוראי "מעריב" עד כמה הוא גדול. הספר והיומן יצאו בהוצאת פיל-זהב-תקשורת. אלי קמיר: "את היומן הוציאה הוצאת פיל-זהב ולא 'מעריב לנוער'. הם הוציאו גם את הספר. הם בעלי הזכויות.

"שישי ספורט" של "ידיעות אחרונות" עסק בראשית אוקטובר בפן הבעייתי באישיותו של ברקוביץ', ובהרחבה, וכך עשה גם איתן מרקוביץ' ב"כל העיר" של רשת שוקן בספטמבר. ב"מעריב" לא היה לכך זכר. "מעריב" מתגייס גם להגנה על האינטרסים של ברקוביץ' בנבחרת ישראל. כך, לדוגמה, ימים אחדים לפני משחק הגומלין מול ספרד העריך ברקוביץ' את סיכוייה של ישראל בעשרה אחוזים. שלמה שרף, מאמן הנבחרת, אמר כי התבטאות שכזו מצד שחקן אינה מקובלת עליו. דבריו של שרף הובאו בערוץ הספורט וצוטטו בעיתונים למחרת. ב"מעריב" טרחו להדגיש כי "ברקוביץ' צוטט רק בחלק מדבריו", וכי "רק שיחות עם מקורבים מאוחר יותר, שהבהירו כי דבריו של ברקוביץ' נערכו לפני השידור, הרגיעו את המאמן הלאומי". בתמורה ליחס החם של "מעריב" שומר לו ברקוביץ' אמונים. כך זכה אלי קמיר לידיעה הבלעדית כי ברקוביץ' נמצא על סף חתימת חוזה בסלטיק, שלושה שבועות לפני החתימה. נדב יעקבי, איש "ידיעות אחרונות" ופרשן בערוץ הספורט, מעריך ש"מעריב" לא החליטו טו מראש ללכת על ברקוביץ', אלא, לדבריו, ההזדהות גברה עם הזמן. ואילו ב"מעריב", כאמור, מדגישים את המאמצים שהם עושים להתייחס לברקוביץ' בצורה עניינית. לקורא שבאמת מעוניין לדעת מה מעמדו של ברקוביץ', או כל שחקן ישראלי אחר בחוץ-לארץ, לא נותר אלא לקרוא כמה מוספים, ואולי מוטב לעיין בעיתוני הספורט הזרים, שם אין לשחקנים שלנו קשרים אינטימיים כל-כך עם כתבים נבחרים. ■

חיים רביבו < משחק הצדקה סוקר בהרחבה

קצרה: "אייל ברקוביץ' קיבל חשיפה יתרה בעמוד הראשון לא בגלל הטור שלו, אלא בגלל (פרסום פרקים; ר"א) מהספר". ואילו אביב הברון, עורך מדור הספורט של "מעריב", כן יותר: "אם 'מעריב' החליט עסקית להשקיע בחברה כזאת, לא נהיה תמימים. חלק ממנגנון השיווק נעשה דרך 'מעריב'. ברמה המערכתית, אנחנו עושים את מירב המאמצים להתייחס לברקוביץ' בצורה עניינית, בסיקור שנובע ממעמדו ככוכב כדורגל. אם הוא היה חלש במשחק, דבר שקורה לעתים רחוקות, לא נכתוב שהוא היה גדול כי נצא מגוחכים. אנשים רואים משחקים".

הם חתמו עם ברקוביץ'. זה לא 'מעריב' ולא 'מעריב לנוער'. ומוסיף: "הספר הזה לא נקנה בגלל שבי'מעריב' או ב'ידיעות' כתבו שאייל שחקן טוב או לא טוב. אייל הוא מותג. הספר הזה הוא ראיון שמופיע בכריכה של ספר, ואין הבדל אם הדברים נאמרים בין דפי הכריכה או בין דפי העיתון. מדובר באוסף גדול של ציטוטים, שבאותה מידה אייל היה יכול להגיד אותם ל'ידיעות'".
אלא שבדיקה ברשם החברות העלתה שמעריב-הוצאת-מודיעין בע"מ מחזיקה בשליש ממניות החברה, יחד עם רו ומצקי, שהיה בעבר עורך מדור הספורט של "מעריב". יעקב ארוז, עורך "מעריב", העביר תגובה

רן איציק הוא טוודנט לסשפטים

יום א', החמישה בספטמבר, מיד אחרי הפיגועים בטבריה ובחיפה, הטילו המשטרה ושירותי הביטחון איפול רשמי על פרטי החקירה, ואף הזדרזו להוציא צו איסור פרסום גורף על זהות המפגעים, שנהרגו בטרם הוציאו לפועל את זממם. ואולם, שעות ספורות אחרי כן, עוד באותו ערב, מסרו מקורות בטחוניים לעיתונאים שהמפגעים הם ערבים ישראלים, תושבי הכפרים דבוריה ומשהד; לחלק מהעיתונאים נמסר שמדובר בתושבים מהכפרים דבוריה ושעב, אך מידע זה תוקן כעבור זמן קצר.

למחרת בבוקר מצאו רוב אמצעי התקשורת דרכים עוקפות וישירות להפך את צו איסור הפרסום כדי לספר לקוראיהם, מי בגלוי ומי ברמזים, שהמחבלים היו ערבים ישראלים. "ידיעות אחרונות" כתב זאת במפורש ובאותיות קידוש לבנה, ואילו קול-ישראל, כבר מהשעות המוקדמות של הבוקר, ציטט בהרחבה ובהבלטה שרים וחברי-כנסת מהקואליציה ומהאופוזיציה שהפנו הודעות גינוי ואזהרה מפורשות אל עבר האוכלוסייה הערבית.

באותו יום פלשו עשרות עיתונאים לדבוריה ולמשהד ותבעו במפגיע מראשי שני הכפרים להגיב על הידיעה. באותה שעה עדיין היה בתוקף צו בית-המשפט שאסר לזהות את המפגעים ואת מקומות מגוריהם. עיתונאים שהיו בידיהם שמות המפגעים – שאותם קיבלו ממקורות בטחוניים – פנו גם למשפחותיהם ולחצו עליהם לקבל תגובה. ראשי שתי הרשויות המקומיות ונציגי משפחות המחבלים ההרוגים פנו לשלטונות כדי לברר את המידע שמסרו להם העיתונאים, אך לא נענו; הכתבים הוסיפו ללחוץ עליהם להגיב. הם לא הסתפקו בתגובת גינוי עקרונית וכללית; הם דרשו מידע מפורט על שלושת הצעירים ההרוגים, שזהותם ומעורבותם בפיגועים עדיין לא נקבעו רשמית וסופית באותה שעה. בהמשך היום ניגשו צלמים לצלם את אוהלי האבלים שהוקמו בשני הכפרים, אך מצאו אותם ריקים מאדם. באותו שלב של ההתרחשויות הסתגרו התושבים בבתיהם וסירבו להצטלם.

אחד מראשי הרשויות המקומיות הערביות בגליל קבל בדיעבד: "עיתונאים שידעו מה שהתושבים לא ידעו הטילו מצור על שני הכפרים, והפעילו לחץ פסיכולוגי כבד על התושבים". מצב עניינים זה אינו חדש ביישובים הערביים בישראל; הוא נמשך מאז הקמת המדינה. המשטרה ושירותי הביטחון למיניהם מוציאים צווים לאיסור פרסום, ויחד עם זאת מדליפים לעיתונאים מידע מגמתי על האירוע שבגיננו פורסמו הצווים. כתבים ועורכים, המונעים על-ידי תחרות עזה, יוצאים למסע לאיסוף פרטים כשהם ניזונים ממקורות בטחוניים במידע שאין

הם מסוגלים לוודא את נכונותו. לכאורה זה תהליך מוכר ומובן בכל תחום של סיקור עיתונאי, אך התוצאה היא שכתבים אלה מופעלים על-ידי מקורות בטחוניים עלומים, לפי צרכיהם ושיקוליהם של האחרונים. במקרים כמו בדבוריה ובמשהד, יותר מאשר העיתונאים פועלים בשירות קוראיהם, הם פועלים בשירות גורמים ברשויות הביטחון, המעוניינים ליצור אווירה של החשדה קולקטיבית ושל דה-לגיטימציה כלפי האוכלוסייה הערבית בישראל.

עיתונאים ומערכתיהם חייבים להבין שבמצב שבו הוטלו צווי איסור פרסום, אך מידע סלקטיבי, ולא תמיד אמין, מודלף משלטונות הביטחון, משתמשים בהם כדי להפעיל לחץ פסיכולוגי על ציבור שלם. עליהם להבין שהם הופכים, מבלי דעת, לכלי שרת לשם ביצוע מניפולציות על דעת הקהל. המשטרה, השב"כ וזרועות ביטחון אחרות משתמשים בשיטה זו שנים רבות, בעיקר כלפי האוכלוסייה הערבית, אך לא רק נגדה. צר לי להיווכח שרבים מעמיתי משלימים עם השיטה הזו. כשהיא מופעלת כלפי אזרחיה הערבים של המדינה אף שר, וגם לא ראש האופוזיציה, אינם מכריזים שההדלפות הן "מרושעות" ו"מהוות פגיעה חמורה בכבוד האדם". ■

יוסף אלגזי הוא עיתונאי ב"הארץ"

יוסף אלגזי

מסתנים

**כשעשת ההדלפות
המגמתיות מופעלת כלפי
אזרחיה הערבים של
המדינה, אף שר, וגם לא
ראש האופוזיציה, אינו
מכריז שהן "מרושעות"
ו"מהוות פגיעה חמורה
בכבוד האדם"**

איור: בתיה קולטון

פק רב אם אפילו חדי-העיץ שבין קוראי היומון "אריזונה רפליק" הבחינו בשנים האחרונות בהופעתה החוזרת ונשנית של אשה אחת, ג'ניפר מורגן, בין דפי העיתון. מורגן צוטטה על עניינים שברומו של עולם, אלא שבכל פעם היו לה דמות ועיסוק שונים. פעם אחת הופיע שמה כנציגה של משרד פרסום, ופעם אחרת צוטטה כבעלת סוכנות לקבלת הודעות טלפוניות. בקיץ האחרון שוב צצה ג'ניפר מורגן, תחילה כאשה הזועמת על מתקפת הפרסומות המסחריות המצפה לה כל אימת שהיא מגיעה לטיפול שיניים, ופעם אחרת כעורכת-דין.

ג'ניפר מורגן היתה עשויה לשוב עוד ועוד בזהויות שונות, אלמלא החל מישהו לחשוך שמשהו איננו כשורה בידיעות ובמדורים שכתבה ג'ולי אמפרנו, הכתבת שהיתה חתומה על כל הקט"עיים שבהן צוטטה האשה רבת-הדמויות. עורכי היומון, המופיע בפניקס בירת אריזונה, פתחו בחקירה. לא נדרשו להם ימים רבים עד שנאלצו לפרסם, בסוף אוגוסט השנה, הודעה מביכה בעמודו הראשון של העיתון על פיטוריה המיידיים של הכתבת.

"גילינו שכמה מן האנשים שג'ולי אמפרנו ציטטה במדוריה אינם ניתנים לאיתור. איננו יכו"לים למצוא אותם, או להוכיח שהם קיימים. גם אמפרנו לא היתה מסוגלת לעשות זאת", גילה העיתון לקוראיו.

"מדובר במשהו חמור בהרבה מטעות עובדתית הנופלת תחת הלחץ היומי של דד-ליין", נכתב עוד בהודעה. "אנחנו מודאגים מכך שדבר כזה היה יכול לקרות ושנוהלי העריכה שלנו לא חשפו אותו קודם לכן. פיטרנו את אמפרנו. אנו גם בוחנים את נוהלי העריכה שלנו.

"אמינותנו היא קריטית עבורנו. אנו מצפים מן הכתבים ומן העורכים שלנו לדבוק בערכים העיתונאיים הגבוהים ביותר. כאשר הציפיות הללו אינן מתמלאות - אנחנו נפגעים, וכך גם הקוראים שלנו", כתבו עורכי העיתון, וסיימו בפנייה לקוראים: "אנחנו מתנצלים בפני כולכם".

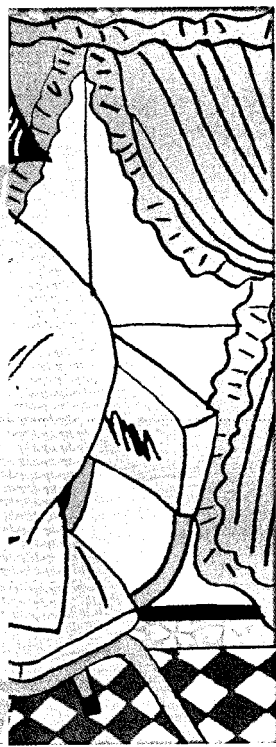
פרשת ג'ולי אמפרנו ניחתה כמכה נוספת על עיתוני ארצות-הברית. אחרי קיץ 1998, שבו נחשפו כמה וכמה מקרים של ציטוטים פיקטיביים, דיווחים חסרי בסיס והעתקת טורי אישיים - שהסתיימו בפיטוריהם של כמה עיתונאים (ראו "עיץ בינלאומית", "העיץ השביעי" עית", גיליון 16) - שוב עוסקת העיתונות האמריקאית בחודשים האחרונים בנזק שגורמות הפרשות הללו לאמינותם הנשחקת של אמצעי התקשורת.

אמפרנו, עיתונאית מנוסה, הספיקה לעבוד בסוכנות הידיעות איי.פי ובעיתון "וול סטריט ג'ורנל" לפני שחזרה לעיר הולדתה פניקס והצטרפה לצוות כתבי "אריזונה רפליק". "היא היתה אחד הכוכבים שלנו", הודה העיתון בכתבה נרחבת על הפרשה, "עורכים התמוגגו מן הכתיבה שלה, מיכולתה לספר סיפורים אנושיים מבעד לעיניהם של אנשים פשוטים. העובדה שהיא ממוצא היספני הפכה את הצלחתה למתוקה עוד יותר מנקודת הראות של העיתון, המנסה לפנות אל יותר ויותר מבני הקהילה ההיספנית המתרחבת באזור".

"היא הביאה חומרים מצוינים", סיפרה בהתלהבות עורכת העיתון ג'וליה וואלאס, "היא ידעה להתחבר לאנשים, במיוחד בקרב המיעוטים". בחודש יולי החלה לפרסם שלוש פעמים בשבוע בעמודי ה"סגנון" מדור בשם "שיחות": הצצה לעולמם של אנשים פשוטים. כאשר התפוצצה הפרשה, ואמפרנו הכחישה בתוקף את כל הטענות נגדה, היא הסבירה את המשימה שהטילו עליה עורכיה: "אמרו לי להיות כמו זכוב על הקיר, להאזין לשיחות, להביא אותן לעיתון.

רפי מן

מחפשים את ג'ניפר מורגן

"יצאתי לשטח, הסתובבתי בכל מיני מקומות בעיר", סיפרה הכתבת בראיון רדיו, "חיפשתי אנשים מכל שכבות הציבור. והם היו אנשים אמיתיים". לרוע מזלה של אמפרנו, כללי הכתיבה במרבית עיתוני ארצות-הברית אינם מאפשרים, גם בסוג כזה של כתבות, להסתפק בזיהוי כללי ומעורפל של אנשים המצוטטים בכתבות; כל ציטוט - פרט למקרים נדירים ביותר - חייב להיות מלווה בשם המלא של הדובר או הדוברת. ייחוס מעורפל, כמו "גבר צעיר באחד מבתי-הקפה בעיר טוען כי...", אינם עוברים את שולחנו של העורך.

אמפרנו סיפקה סיפורים עשירים בציטוטים ("הציטוטים היו מצוינים, לפעמים טובים מדי", הודה לאחר מעשה אחד העורכים בעיתון), וכמובן עם שמות מלאים. כאשר התחילו להתעורר החשדות, לא היה על עורכי העיתון לגשש באפלה: היה עליהם רק לאתר את האנשים שצוטטו בטורים בשם המלא, כדי לוודא אם הם אכן קיימים וכי אמרו את הדברים המיוחסים להם. לצורך זה נעזרו אנשי "אריזונה רפבליק" בספרי טלפון ומאגרי מידע אחרים, וכאשר התברר שחלק מן האנשים אינם ניתנים לאיתור, גייסו למשימה גם משרד חקירות פרטי.

כך נבדקו 67 שמות של מרואיינים, שדבריהם צוטטו ב-11 מדורים שכתבה אמפרנו. העורך כים לא ביקשו למצוא אנשים בעלי שמות מקובלים ונפוצים כמו ג'ון סמית ורוברט בראון, אלא רק שמות ייחודיים יותר, שיש סיכוי לאתר אותם. מתוך 24 שמות כאלה, הצליחו למצוא רק ארבעה אנשים. עשרים אנשים שצוטטו כביכול לא היו ניתנים לאיתור, אפילו לא בבדיקה ברשימות במשרדי ממשלה שונים.

גיניפר מורגן, למשל, האשה רבת-הזהויות שצוטטה ארבע פעמים, לא נמצאה בשום מקום. בדיקה בלשכת עורכי-הדין העלתה שאין שום פרקליטה בשם זה, וכך גם במקומות אחרים שבהם צצה במדוריה של אמפרנו. אחד האנשים שתחקירני העיתון ביקשו במיוחד למצוא היה לואיס אדלר ואלרה, שסיפורו האישי עורר תגובות רבות לאחר הפרסום: לואיס, כך סופר במדור "שיחות", היה צעיר בן 25, גזען לבן שמעולם לא הסתיר את דעותיו העוינות כלפי בני מיעוטים, עד שגילה יום אחד להפתעתו שאחד מהוריו הוא היספני. כאשר התעוררו החשדות,

כשהתברר שהכתבת

ג'ולי אמפרנו מתכחשת

לשמה של אחייניתה, הסיקו

ב"אריזונה רפבליק" שהגיע

הזמן לפטר אותה

איורים: מירה פרידמן

ביקשו עורכי העיתון לקבל מאמפרנו את כתובתו של לואיס ואת מספר הטלפון שלו, כדי לוודא שאכן איש כזה קיים ושסיפורו האישי איננו פרי דמיונה. אמפרנו חיפשה ומצאה את המספר. אחרי כמה נסיונות ענה מישהו מעברו השני של הקו. לא, לואיס לא היה שם, אלא אשה שלא ידעה בכלל על מה מדובר. אחר-כך סיפרה שהיא בעצם אחייניתה של הכתבת. העורכים הנבוכים ביקשו את תגובת אמפרנו, וזו הגיבה בהיסוס. לבסוף אמרה שאיננה מכירה

כלל את האשה הזו. זה היה הרגע שבו החליטה עורכת העיתון לפטר אותה מיד. "אם היא אומרת לנו שאיננה יודעת מי היא אחייניתה, מה הטעם בכל העניין? אי-אפשר היה יותר להאמין לכל מה שהיא סיפרה לנו", הסבירה העורכת.

אמפרנו מצדה דבקה בטענה כי כל מה שנכתב היה אמת לאמתה. "אם הם במערכת חשבו שאני צריכה לבקש מכל מרואיין את רשיון הנהיגה שלו כדי לוודא שהוא מוסר לי את שמו האמיתי, ולקחת ממנו גם את מספר הטלפון, היו צריכים להגיד לי קודם... הם לא יכולים לשנות עכשיו את הכללים", טענה בתוקף. ופרקליטה, סטפן מוטויה, אמר לכתבת איי.פי.: "במקרים רבים האנשים האלה אינם מעוניינים שימצאו אותם. אם אתה יהודי החושש מהתקפות גזעניות או הומוסקסואל שמפחד מהתנכלויות, בהחלט ייתכן שתמסור שם בדוי לעיתונאית". אלא שלטענת העיתון, היו גם מקומות בעיר שהכתבת דיווחה עליהם במדור שלה, אבל אחר-כך התקשתה לשחזר היכן הם נמצאים.

הפרשה, כצפוי, עוררה מבוכה וזעזוע בקרב עורכים בדרגות שונות ב"רפבליק". אחת מעוררות כות המדור הודתה: "קראנו דברים שהיו טובים מכדי להיות אמיתיים. במבט לאחור, העובד דה שקיבלנו ממנה חומר כל-כך שונה וחדש, שהתאים כל-כך למטרות שלנו, טישטשה את שיקול דעתנו".

צמרת העיתון היתה מודעת לסכנות מסוג זה. כחלק ממאמץ שעושים עיתונים רבים בארצות-הברית לשקם את אמינותם הוקמה בעיתון, עוד לפני הפרשה, "ועדת אמינות", שבה משתתפים כתבים ועורכים. אחד הרעיונות שגיבשה הוועדה היה לפנות מדי פעם בכתב לאנשים שצוטטו בעיתון, ולבקש מהם לדווח אם צוטטו במדויק ואם העובדות שפורסמו עליהם היו אמינות. מנג'ון הבקרה הזה טרם החל לפעול לפני שהתפוצצה פרשת אמפרנו. עורכת העיתון הודיעה שהיא מתכננת לערוך "שיחות רענון" ארוכות עם הכתבים והעורכים על אתיקה ועל אמינות.

כחלק מן המאמץ לצמצום הנזק לא הסתפק העיתון בפיתורי הכתבת ובהודעה לקונית על

הפרשה, אלא פירסם כתבה נרחבת על הפברוק ועל הכשל המערכתי, כתבה שהחלה בעמוד הראי-

שון של העיתון ונמשכה על פני כמה מעמודיו. "רפבליק" גם ציטט את פרופ' דני אליוט, העומד דת בראש המרכז לאתיקה מעשית באוניברסיטת מונטנה, המטילה את האשם בפרשות מסוג זה על האווירה השוררת במערכות העיתונים ברחבי ארצות-הברית. "יש לחץ בכל מערכת על הכתבים להביא את הציטוטים הקליטים, ליצור סיפורים וטורים שיתאימו לציפיות", היא מאשימה.

אליוט מותחת ביקורת חריפה על תעשיית העיתונות האמריקאית, שמטפחת דור של כתבים ועורכים שאינם עומדים בסטנדרטים הנדרשים. "כתבים רבים הם פשוט טיפשים. הם עצלנים, לא מאוד יצירתיים ובפירוש לא אמיצים", אמרה פרופ' אליוט בנואם שנשאה בכנס של אנשי יחסי-ציבור לאחרונה, האשמה בכך מוטלת, לדבריה, בין היתר על בעלי העיתונים ועל "אווירה של חברות עסקיות" המשתלטת על מערכות עיתונים רבות, שבהן המבחן האמיתי הוא המאזן השנתי ועליות מניות העיתון בבורסה. בחיפוש אחר רוו-

חיות, מעודדים העיתונים בינוניות, עבודה קלה, ואינם משקיעים משאבים בדיווח מעמיק ורציני. הקיצוץ המתמיד בהוצאות מצמצם באופן ניכר את התחקירים (תחום שמצריך כוח-אדם מיומן, כסף וזמן) ומפחית את יכולתם של העיתונים לספק לציבור את המידע הדרוש לו.

את ג'ולי אמפרנו איש לא האשים בחוסר יצירתיות: כמו עיתונאים קודמים שנתפסו בפברוק, גם היא היתה בהחלט יצירתית, אבל היא גרמה נזק עצום לא רק לעצמה ולעיתון שבו עבדה, אלא לאמינות העיתונות כולה. "בכל פעם שדבר כזה קורה", סיכמה עורכת העיתון וואלאס, "זה נוגס ופוגע בכל מה שכולנו עושים". ■

עמוס נוי

ציטוט מתוך ציתות

מעמם פעם על עורך-דין שמתרברב בפומבי על האופן הממש מתוחכם שבו סידר לקוח שלו? יצא לכם להיתקל ברופא שמספר בגאווה איך רימה פצינינט? אני לא. נתקלתי, כמובן, באנשי מקצוע בתחומים בעלי אתיקה קפדנית שהתנהגותם האתית היתה חשודה, מפוקפקת, נתונה לפירושים, שנויה במחלוקת. אבל ככה, תוך הפגנה של גאווה בריש גלי, עם הודאה מפורשת ופומבית? לא שמעתי.

זאת אומרת, עד שקראתי את "7 ימים", מוסף השבת של "ידיעות אחרונות", בעשרה בספטמבר 1999. להלן ציטוט: "השיחה הזאת היא בפירוש לא לציטוט, אבל לא גבר מי שלא מצטט את השיחה הזאת", כותבת דנה ספקטור (דווקא לא גבר, כנראה) לאחר שצותתה מעבר לדלת לשיחת טלפון פרטית שנערכה, לרוע מזלו של המרואיין הנכבד, בעיצומו של ראיון רשמי. ספקטור פירסמה, כמורבן, את תוכנה של השיחה הפרטית שלא לציטוט הוו. איזו שנינות! איזו הינניות!

ועל זה אפשר לומר שני דברים. ראשית, יש לי חשש סביר שאם המרואיין לא היה מאמץ נבחרת ישראל בכדורגל, אלא פוליטיקאי בכיר או מנתח לב, ספקטור ועורכיה לא היו מעיזים להפר את הצופן המקצועי בעט כה גסה. ושנית, בפעם הבאה שעיתונאי או עיתונאית נתקלים בשנאה לעיתונות, בעוונות ציבורית, בסירוב להתראיין או להגיב, יידעו נא למי להודות. את הקללות, הנאצות, היריקות, הדחיפות והמכות נא להעביר הלאה, לדנה ספקטור, בית "ידיעות אחרונות".

במחשבה שנייה נראה לי שהמשפט האחרון יכול להתפרש כקריאה לאלימות. הקריאה הזאת היא בפירוש לא לציטוט!

•••

משהו רע מאוד קורה לשפה העברית לאחרונה, לפחות בשלושת העיתונים היומיים הגדולים. תחביר עילג, תרגום קולקל של הודעות מסוכנויות ידיעות זרות, ובעיקר - טונות של שגיאות. הסך-הכל העגום הזה מעלה חשש רציני מאוד שמישהו, אי-שם במערכת, החליט שאיוו בדיקת כתיב ממוחשבת עדיפה על הגנה קפדנית של איש מקצוע מיומן.

כי אם, לרוגמה, בידיעה על ההתקפה הרוסית בצי'ניה יודע "הארץ" לספר כי ראשי הממשל הרוסי "היו בטוחים" בהצלחת המבצע (במקום "היו משוכנעים" או "הפגינו ביטחון"), ואם, באותו עיתון, מופיעה "קרקע משותפת" במקום "בסיס משותף", אפשר בהחלט לחשוד שאיזו תוכנת תרגום (בבילון?) זריזה מנסה לחפות שם על מתרגם שאינו יודע עברית (ו/או אנגלית).

ואם, ב"ידיעות אחרונות" וב"מעריב", רעש האדמה בתורכיה "שכח" (את מה בדיוק?), ואם מישהו עשה שם חבילה "לא ראה" (במקום "לא רעה"), די ברור שתוכנה לבדיקת כתיב אישרה את

תקינותן של המלים החוקיות הללו, המאיתות, מה שנכון, ממש כהלכה. דוגמאות דומות, ואף גרועות מאלה, מתפרסמות כמעט מדי יום. מה קורה פה? עיוורים, דברו עברית! (וצ"ל: "עברים" וכו'). במחשבה שנייה, יכול להיות שדנה ספקטור מהסעיף הקודם, או איזו תוכנה משוכללת דומה, פשוט טעתה בין "ציטוט" ל"ציתות".

•••

אם יש משהו שהעיתונות שונאת זה כשמאשימים אותה בכל החולי-ים החברתיים. אבל את זה בדיוק היא עושה לאחרונה, בהנאה מרובה, כמעט לכל אחד אחר. התקשורת המקומית הופכת לחוד החנית בתרבות ההאשמה וההוקעה שהתפתחה במחוזותינו, זו המתפשטת בכל טרגדיה את האשם המיידית, בלי יותר מדי תחכום או הבנה, ותובעת עריפת ראשים עוד בטרם יבשו הדיו והדם.

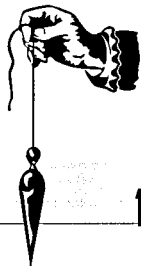
הטשטוש המוחלט שעושים עיתונאים בין אשמה, אחריות והפקת לקחים הוא גם לא אינטליגנטי וגם לא יעיל. ההבדל העצום בין מי שהתירשלה והפר כללים והנחיות (חוקיים, אתיים, מקצועיים, ארגוניים) למי ששגה בהפעלת שיקול דעת במסגרת הכללים, או בין זה האחרון ובין הרשויות שניסחו כללים לא מספקים או כשלו באכיפתם, הוא תהומי. בתאונות דרכים רבות בין שני כלי רכב, למשל, יש אשם אחד (שלא שמר על כללי התנועה), כמה אחרים (שלא ביצעו פעולות מניעה אפשריות), והרבה רשיונות שיכלו להפחית את הסיכוי לתאונה בעזרת עבודות תשתית, תימרוור ושילט, אכיפה או חינוך. וזה לא אותה דבר.

אבל עיתונאים רבים הם עצלנים. אב רוצח את בתו? נעלה את פקיד הסעד לראיון כדי לצלוב אותו בשידור חי. תשובותיו המורכבות, הדרושות הבנה תיאורטית ומקצועית בעבודתו המסובכת, נקטעות בתוקפנות. ההשקפה הוולגרית שמייצג העיתונאי (למרות שהוא יכחיש זאת) אומרת שיש להוציא מתוקתו של כל חריג חברתי את ילדיו. ושום עובדה או תובנה לא תזיז אותו מדעתו זו. פקיד הסעד אשם. ערפו את ראשו.

לתרבות ההאשמה הישראלית יש שורשים תיאולוגיים. היא מתבססת על שלוש הנחות. ראשית, בכל טרגדיה יש "אשם". שנית, ה"אשם" הזה הוא רע (או מייצג את הרע). ושלישית, על-ידי הוקעה תו נטהר את עצמנו (כלומר, נפטור את עצמנו מהצורך לנתח, להבין, להסיק מסקנות, או אפילו להודות בקיומו של רוע שרירותי בעולם עצמו). שיתוף הפעולה של התקשורת עם תרבות מתפתחת זו הוא הרסני.

כי ברעידת האדמה הנוראה בתורכיה לא היו "אשמים". כי צוות החילוץ הישראלי נשלח לשם כמהווה הומניטרית לעם התורכי. כי גורל טרגי ואכזר גרם לכמה ישראלים להיות קורבנותיו של האסון. כי צוות החילוץ עשה כל שביכולתו, בתנאים הנתונים, כדי להציל תורכים וישראלים כאחד. כי מההאשמה האופיינית, שלובתה על-ידי התקשורת בקול תרועה, כאילו היה על צוות החילוץ להציל ישראלים בלבד, נודף ריח רע מאוד של פרטיקולריזם לאומי. כי, למרבה הצער העיתונאי, אין באמת את מי להאשים במותם של ישראלים ברעידת אדמה אקראית בתורכיה. מה לעשות. ■

עמוס נוי הוא איש מחשבים

איתן להמן

פרסום מדלתיים סגורות

בית-המשפט העליון קבע לאחרונה כי גם כשמתנהל דיון בדלתיים סגורות, יאפשר בדרך-כלל בית-המשפט את פרסום פסק-הדין עם סיום ההליכים. בית-המשפט הוסיף שבמיוחד יש לאפשר את פרסומם של פסקי-דין על שומות מס שהוצאו לנישומים, הגם שהחוק מחייב שהדיונים בעניינם יהיו בדלתיים סגורות.

השופטים אהרן ברק, אליהו מצא ודליה דורנר דנו בערעור של עיתון "הארץ" על החלטת בית-המשפט המחוזי בתל-אביב, שדן בערעור שהגישו זרחה ועדנה גהל (מבעלי חברת דובק) על שומות מס שהוצאו לזרחה גהל בראשית שנות השמונים.

לפי החוק, כל ערעור מס-הכנסה בבית-המשפט המחוזי יידון בדלתיים סגורות, אלא אם כן המערער (הנישום) יבקש מבית-המשפט להורות אחרת.

בשאלת הפרסום, כאשר הכלל הבסיסי הוא שאין לפגוע באפשרות הפרסום. נקבע, כי בית-המשפט לא ייענה לבקשה לפרסם פסקי-דין רק אם השתכנע כי הסיבה שבשלה נסגרו הדלתות בדיון עומדת בעינה. הסיבה לסגירת דלתות בית-המשפט בערעורי מס-הכנסה היא הגנה על אינטרס הציבור, ולא על אינטרס הנישום. סגירת הדלתות בשלב הדיון ניתנת כדי לאפשר לנישום למסור מידע מלא על עסקו והכנסותיו בלא לחשוש מגילוי סודות מסחריים, במטרה לאפשר בסופו של דבר גביית מס אמת. במקרה הנדון, גהל לא נידב כל מידע ולא גילה סודות מסחריים שלו, וממילא לא נותרה סיבה לאסור את הפרסום. בית-המשפט אף הדגיש כי בעתיד, גם כאשר יסבור שיש סיבה אמינה תית לאיסור הפרסום, יעשה זאת במידה המצמצמת ביותר האפשרית, כגון על-ידי פרסום חלקי של פסק-הדין.

לפיכך בוטלה החלטתו של בית-המשפט המחוזי.

קובלנה פלילית של נפגעים ישירים

בחודש יולי האחרון התפרסם פסק-דינו של בית-משפט השלום בירושלים, אשר ביטל את הקובלנה שהגישה התנועה למען איכות השלטון בישראל נגד הרב עובדיה יוסף ונגד הרבנים דוד יוסף ומנחם פרוש בגין דברים שאמרו נגד שופטי בית-המשפט העליון. במסגרת זו נדונה אף השאלה, מי זכאי להגיש קובלנה פלילית נגד מפרסמי לשון הרע.

השופט נועם סולברג נדרש על-ידי התנועה למען איכות השלטון לדון בדברים שאמרו שלושת הרבנים, ובראש ובראשונה הרב עובדיה יוסף, אשר באחת מדרשותיו השבועיות תקף בחריפות את שופטי בית-המשפט העליון וכינה אותם, בין היתר, "רשעים, ריקים ופוחזים". לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה החליט שלא להעמיד את הרב יוסף לדין עקב דבריו, החליטה התנועה לאיכות השלטון להגיש קובלנה פלילית פרטית. זה אמצעי שחוק איסור לשון הרע מעמיד לרשות נפגעים מפרסומים.

טענת הרבנים היתה כי התנועה איננה "נפגע", ובית-המשפט דן בשאלה מיהו "נפגע" הרשאי להגיש קובלנה פלילית. השופט סולברג החליט שלא ניתן לקבוע שכל אדם שחש נפגע מדברים שנאמרו על אדם אחר יכול להגיש קובלנה. את הקובלנה יכול להגיש רק מי שהדברים נאמרו במישרין נגדו, והינו, לכן, נפגע ישיר מפרסום לשון הרע. בית-המשפט הדגיש את הצורך לצמצם את מוסד הקובלנה הפלילית, מההווה חריג לכלל שהמדינה היא המאשימה במשפט פלילי. עוד הדגיש השופט כי הקובלנה נועדה לאפשר לאדם פרטי שנפגע מדברי רבים שפורסמו עליו לתבוע את עלבונו, אך היא לא נועדה לתת מעמד לגופים ציבוריים "להתחרות" בפרקליטות וביועץ המשפטי לממשלה, שהם האמונים על ההגנה על האינטרס הציבורי.

השופט סולברג ביטל, לפיכך, את הקובלנה. עם זאת, הוא הדגיש כי דברי הרבנים מעוררים חלחלה, וראוי היה שלא יאמרו מלכתחילה. ■

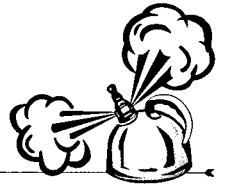
אור: מירה פרידמן

עם סיום ההליכים בבית-המשפט המחוזי ניתן פסק-דין, ועיתון "הארץ" ביקש את רשותו של בית-המשפט לפרסמו. פקיד השומה תמך בעצמו בפרסום, אולם גהל התנגד וטען שאין לפרסם הליך שהתנהל כולו בדלתיים סגורות.

השופט איתמר לפלל קיבל בזמנו את התנגדותו של גהל, וקבע כי אין לפרסם פסקי-דין בערעורי מס-הכנסה, שכן אלה נידונים בדלתיים סגורות. על החלטה זו עירער עיתון "הארץ", ופקיד השומה הצטרף לערעור.

בית-המשפט העליון קיבל את הערעור, ובראש ובראשונה קבע כי עצם קביעה בחוק שהליך יתנהל בדלתיים סגורות אינה מונעת את פרסום פסק-הדין. להפך, לבית-המשפט ניתן שיקול דעת נפרד

איתן להמן הוא עורך-דין

ענקי הרוח של רשות-השידור

מגליונו הראשון גורם לי "העין השביעית" הנאה מזוכיסטית עצומה. מכאן, כנראה, הרצון, הפיתוי להגיב, שרק בכוח רב הצלחתי להתגבר עליו.

אך בגיליון האחרון הודפסו שני מאמרים שלא נותנים לי מנוח. האחד, על בחירתו של מנכ"ל הבי.בי.סי, הוכיר לי שחוק רשות-השידור שלנו אמור היה להיות חיקוי לדגם של

השידורים בתוכניות פוליטיקה, על פוליטיקה, של פוליטיקה... מעניין לברר מה קדם למה - העם ההיסטרי או שטיפת המוח החד-שותית הבלתי-פוסקת. ואם בחוק רשות-השידור מדובר: האם זכור למישהו מה כתוב שם? מה חייבים לשדר? אך אולי זאת רק השמצה ובכל אשמה התקשורת.

המאמר השני הקרוב ללבי הוא הרשימה של דוד ויצטום, המכה על חטא. לא מובן לי כל-כך למה, אך אם כך הוא מרגיש... הסיפור

חיסול תוכניות הילדים כדי שיהיה כסף לשידורי כדורגל. וויצטום מעז לדרוש תקציב ותנאי הפקה נאותים לשידורי תוכניות אמנות... מובן שעדיף שידור ישיר של כדורגל בתוספת שידור תוכנית של שתיים (!) לקראת ההפסד. האם מישהו זוכר מתי שודרה הצגת תיאטרון? מובן שאיני מתכוון לכתבות הפרסומת בעקבות לחצם של היחצנים.

מתי סוף-סוף יבינו הבריות שהסיבה היא פשוטה: קברניטי רשות-השידור אינם צרכני תרבות, לכן אף אינם חשים שמשוהו חסר בלוח השידורים. עד כמה הנחה זו נכונה ניתן ללמוד מכך שב"מהיום למחר" מוקדש לעתים קרובות זמן לכתבה על אמנות. אך הוא נדיר ב"מבט". למרות שעכשיו יש זמן די והותר; שידור ראשון ב-7:30 ושידור חוזר בתשע. זה אמנם יכול לגזול זמן יקר מממותה שאינה יודעת לשאול ומטרידה בשאלות סרק, אבל לפעמים צריכים להקריב משהו, לא?

מובן שאינני מתייחס לערוץ השני, שקברניטי טיו מעוניינים רק בדבר היחיד החשוב באמת, הוא הרייטינג, שבתרגום לעברית הוא כסף.

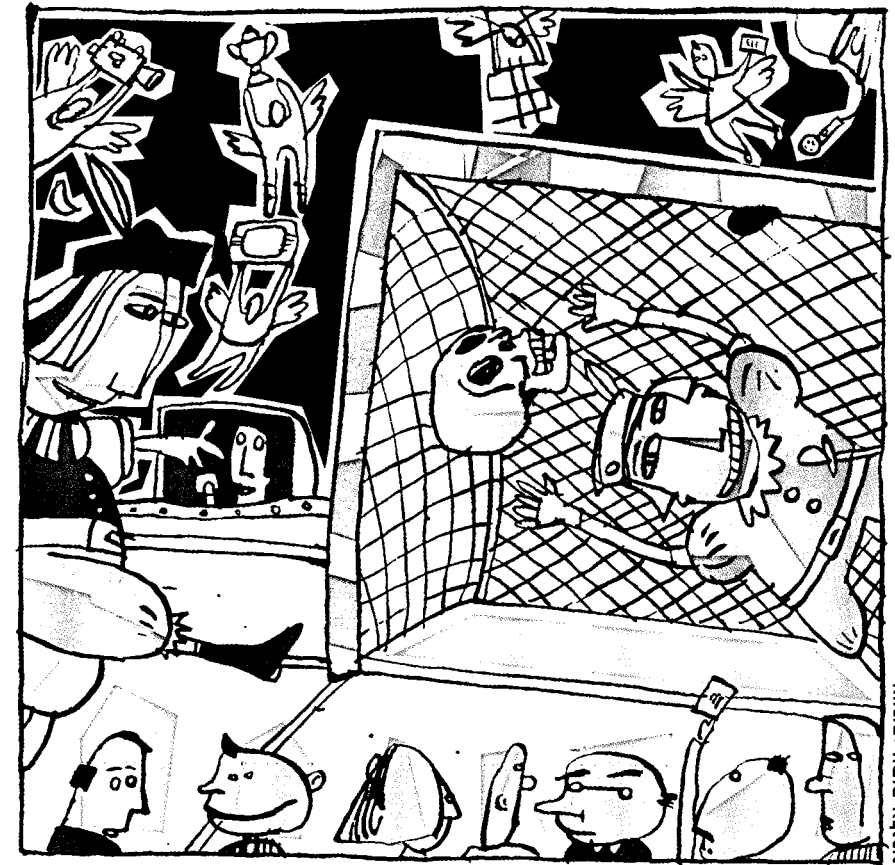
אפרים סטן

הכותב עבד תקופה ארוכה ברשות-השידור ועסק בנושאים שונים ברדיו ובטלוויזיה

אליהו עמיצור כמשל

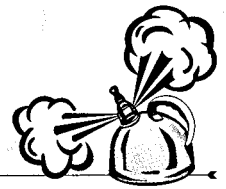
אמירתו של אליהו עמיצור (בסרטו המרתק של פרדי גרובר בערוץ 1), שאין הוא צופה בערוץ המסחרי כיוון ששם "מנסים לפתות אותו בדברים שאין הוא צריך", מקפלת בתוכה את לוח ההבדל הגדול בין הרצוי בערוץ ציבורי ובין המצוי בערוץ המסחרי. אני אומר "רצוי" שכן גם סרט התעודה המעולה הזה, שבמרכזו דמות טולסטואית מכפר יהושע, שודר, כדברי יוצרו, "כהתגנבות יחידים, נגד כל המערכת". הסרט שודר ביום ו', ערב חג הסוכות, במקום "יומן", וערוץ 1, שכה מרבה בהעלאת גירה בקידמונים העצמאיים שלו, לא הפליא במתן פרסום לתעודה חזותית במיטבה. אך גם אילו היה "משווק" אותו כהלכה, ספק אם הצופים בערוץ המסחרי באותו זמן, בתוכניות "פסטיגל 1988"

אירוס: עמוס אלנבוג

מוכר לי, כי שנים התעסקתי במישרין או בעקיפין בתוכניות מן הסוג הזה. אמת: אינני אוהב את ההגדרה "תוכניות תרבות", אפילו בפירוש של ברונובסקי. לדעתי, נכון יותר לומר שאלו תוכניות המוקדשות לאמנויות. כבר לפני שנים, כשעדיין עבדתי בטלוויזיה, התברר לנו שמספר הצופים בתחרויות כדורגל הוא כשליש ממספר צופי התיאטרון. או מה? האם נבדק היהס בין כמות שידורי ספורט לאלה המוקדשים לאמנות? הרי הממונים על רשות-השידור שקלו אף את האפשרות של

הבי.בי.סי. דובר אז שחברי המליאה ו/או הוועד-המנהל יהיו נציגי הארגונים ואגודות היוצרים או מוסדות ההשכלה, ושלמוסדות הרשות לא תהיה זיקה פוליטית כזו או אחרת. בפועל אוכלסו המוסדות האלה דווקא בעסקני מפלגות סוג ח', שנשלחו כפיצוי על שלא נמצאו ראויים לאיש אפילו מועצות מקומיות. זאת, כנראה, גם הסיבה שאנו עדים למאבק הבלתי-פוסק בין שני ענקי הרוח העומדים בראש רשות-השידור. רק הוא מעניין אותם, או מילוי חובתם כלפי שולחיהם והצפת

עוסקים, כאמור, במלחמות. לגבי הערוץ השני, ניתן להפעיל את האופציה של הוספת ערוץ מסחרי או שניים; אולי בכל זאת אחד מהם יגיע למסקנה שיש גם קהל כמותי לתוכניות פופולריות איכותיות. לגבי ערוץ 1, צריכה לקום מועצה ציבורית בלתי-ממונה פוליטית, מעין גוף ציבורי לצרכנות תקשורתית, ביוזמת גופים כמו המועצה הציבורית למען תקשורת דמוקרטית שהוקמה במסגרת המכון לדמוקרטיה, אך אינה פעילה באורח

"בשידור ישיר" - במחזורים הראשונים שלה - פעלה, חזותית, לפי המתכון של "העולם הזה" בשעתו ובמיטבו: שער אחד פוליטיקה ושער שני בעיקר רכילות וקריצות מיניות. אלא שבמרוצת הזמן, כאשר ספינת הדגל הזאת של רשת עלתה על גלי מבוול הרייטינג, השתבש משהו בחלוקה. יתר על כן, הוכח כי ל"תיבת גוח" זאת מוכנים להיכנס בכל זיווג פוליטיקאים, אמנים, הוגים ועוד ועוד. שילון לא זו בלבד שהוא שומע היטב

ו"אולפן שישי", היו עוברים לערוץ 1. גם בערוץ 1 אמרו לפרדי גרובר, "מי זה יצפה בסרט באורך חמישים דקות עם קשיש". יחד עם זאת, אני כמעט משוכנע שאם היו כאלה שעברו באמצע לערוץ 1 או צפו בסרט מתחילתו, הרי שהם נשארו איתו עד לסוף. מי שהיה מנכ"ל רשות-השידור, מוטי קירש-נבאום, התבטא פעם על הטלוויזיה ש"כל פעם שהוא חושב שזאת הגיעה לתחתית, הוא שומע נקישות מלמטה". סרטו של פרדי גרובר הוכיח שיש גם נקישות, אמנם נדירות, מלמעלה. אולי זה מקרי בערוץ הזה, שמתפרסם בעיקר בקרבות הרחוב שלו בין הגורמים שמרכיבים את מוסדותיו. אלא שגם מקריות זו מלמדת שסרט כזה לא היה יכול להשאיר רישום עמוק אילו שודר בערוץ 2 כיוון שהיו מרסקים את עצמותיו בפרסומת ובקידומת.

אני מביא אפוא את הסרט הזה כמשל ובהקשר של סוגיה שעשתה לצערי גלים נמוכים מדי, וכוונתי להתבטאות של רוגל אלפר במדורו "טלוויזיה" בשלושה בספטמבר. הוא כתב בין היתר כי "דן שילון מזהם ביודעין את מי השתייה התרבותיים שלנו". בתגובה פירסם ב-8.9 סמנכ"ל רשת, משה שלונסקי, מודעה גדולה בתשלום שבה קבע בין השאר כי "עיי-תון 'הארץ', שמסכים להדפיס כי דן שילון הוא פושע תרבות, עושה פשע גדול בעצמו לעיי-תונות הישראלית ולתרבות הישראלית...".

תהיה אשר תהיה הסיבה לפרסום התגובה כמודעה, אי-אפשר שלא להתייחס לביקורת הבוטה של המבקר, או לפסוח על התגובה, בהקשר הרחב יותר, לרבות מושא הביקורת, דן שילון. "הארץ", במקום שיקדיש מקום נרחב לסוגיה הזאת במוסף כמו "גלריה", הסתפק בהבאת כמה מכתבי קוראים במדורו "מכתבים למערכת", שאחד מהם גינה את הביקורת ושניים שיבחו אותה, ובוה נסתם הגולל. בסוגריים אבקש להעיר שלשילון יש קבלות מוכחות על תרומתו למדיום הטלוויזיוני, לאו דווקא בתחום הבידור אלא בתחום מי הספורט והאקטואליה, ולא בערוץ המסחר. רי אלא בערוץ הציבורי. לעניות דעתי, גם במסגרת התוכנית "בשידור ישיר" התאפיינו הראיונות שלו במתן אפשרות לנשאל להשיב. ואין זה דבר של מה בכך ב"תרבות" הראיון הטלוויזיוני אצלנו, כאשר המראיינים רוצים לשמוע בעיקר את עצמם, ומתווכחים בצווחנות עם המראייין ומסעפים אותו. אך לא בכך העניין.

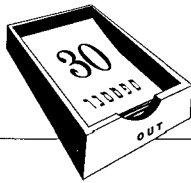
שוטף. גוף כזה, אם יפעל באורח נמרץ, תהיה לו השפעה על תכניו של הערוץ הציבורי, ותוכנית כמו זו על אליהו עמיצור לא תהיה חיוני נדיר, אלא דוגמה למה שניתן לעשות כדי לגרות את התיאבון למשהו טוב יותר, מהנה ומרתק, משהו שהערוץ המסחרי אינו עושה.

את משק כנפי קהלו, מלמטה ומלמעלה, אלא כמו אנני אוקלי, "כל דבר שמישהו יכול לעשות, הוא יכול לעשות טוב יותר". משום כך, ועל משקל אמירה ידועה, לא שילון גונב לנו את התרבות, אלא שזו נופלת לתוך החור השחור של הערוץ המסחרי. שילון בסך-הכל מערבל את מי המדמנה.

אולם החמור מכל הוא העדר כל מעקב ציבורי. גם בערוץ 2 יש מועצה ציבורית שאינה מצליחה לרסן את החמדנות הכספית של הזכינים, וגם ברשות-השידור הציבורית

צבי גני

הכותב הוא עיתונאי וסופר. מילא חפקידים בכירים ברדיו ובטלוויזיה

1 בספטמבר. **מחאה ב"הארץ".** קבוצה של עיתונאים בכירים ב"הארץ" פנתה למו"ל, עמוס שוקן, בעצומה שבה הוא מתבקש לבטל את תוכניתו לקיים שותפות עסקית עם עופר נמרודי, מו"ל "מעריב". בפנייה כותבים העיתונאים, בין השאר: "נראה לנו שכל שותפות, ולו גם שולית, בינך לבין עופר נמרודי תטיל צל על 'הארץ', על שמו הטוב ועל אמינותו".

5 בספטמבר. **החל משפט ערוץ 7.** משפטים של ראשי תחנת הרדיו הפי-ראטית ערוץ 7 החל בבית-משפט השלום בירושלים. הנאשמים כפרו באשמת הפעלת תחנת שידור ללא רישיון ובניגוד לחוק וטענו כי על-פי החלטת הכנסת, הערוץ עומד לקבל מעמד חוקי, ומשום כך יש לבטל את כתבי-האישום. טענתם נדחתה, ונקבע מועד לתחילת שלב הצגת הראיות.

9 בספטמבר. **נדחתה תביעת דיבה.** תביעת דיבה שהגישה רשת שוקן נגד העיתונאי רון מיברג נדחתה בבית-משפט השלום בתל-אביב. תביעת הדיבה עסקה בכמה מאמרים שפירסם מיברג לאחר שעזב את רשת שוקן ועבר ל"מעריב", נגד הרשת והמו"ל עמוס שוקן. בין היתר קיבלה השופטת דליה מארק-הורנצייק את הטענה שמיברג פעל בתום לב, כיוון שחש עצמו נפגע על-ידי רשת שוקן.

13 בספטמבר. **קשת, שמש ולוויין.** תביעה נגד העברת סדרת הטלוויזיה הפופולרית "שמש" מערוץ 2 לשידורי הלוויין הוגשה לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב. זכיינית ערוץ 2, קשת, הגישה את הבקשה לצו מניעה זמני נגד השחקן צביקה הדר והמפיקה סמירה ירדני, לאחר שנודע על הכוונה להגיע להסכם על הפקת "שמש" עבור ערוצי הלוויין.

14 בספטמבר. **זוהר בלי נשים.** ברגע האחרון בוטלה השתתפותן של שתי נשים, הסופרת יוכי ברנדס והמחנכת רותי רביצקי, בתוכנית טלוויזיה בערוץ הראשון. הסיבה: מנחה התוכנית, אורי זוהר, התנגד להשתתפותן, כיוון

שהשתיים עמדו לדבר בין היתר על פסטיבל "הקהל", שבו עמדו ליטול חלק גם רפורמים וגם האב מרסל דיבואה, על גישות שונות ליהדות. רשות-השידור מסרה כי הראיונות עם השתיים בוטלו בגלל "גודש של מרואיינים".

15 בספטמבר. **קריאה להדחת מנכ"ל הרשות.** 19 חברים במליאת רשות-השידור - יותר ממחצית חברי הגוף, המונה 28 איש - חתמו על מברק המופנה לראש הממשלה אהוד ברק, בתביעה לפטר את מנכ"ל רשות-השידור אורי פורת. במכתב מזכירים החותמים שורה של טענות המצביעות, לטענתם, על ניהול כושל. פורת טען בתגובה כי מדובר בצעד נוסף מצדו של היושב-ראש, גיל סמסונוב, ומתח עליו ביקורת חריפה.

15 בספטמבר. **כתב המקומון ייכנס למגרש.** שופט בית-המשפט המחוזי בחיפה, עודד גרשון, אסר על קבוצת הכדורגל הפועל חיפה למנוע את כניסתם של כתבי המקומון החיפ"אי "כלבו" ליציע העיתונות באיצטדיון קריית-אליעזר ולמסיבות עיתונאים שעורכת הקבוצה. נציג הקבוצה, עו"ד יצחק ריינפלד, טען כי הפועל חיפה היא גוף בבעלות פרטית, וכי זכותה לא להכניס "עיתונאים שלא כותבים את העובדות אלא כותבים רכילות". השופט דחה את טענת הקבוצה וקיבל את תביעת המקומון לאסור את החרם על כתביו.

15 בספטמבר. **תביעות לשחרור עיתונאית לבנונית.** הארגון הבינלאומי עיתונאים-ללא-גבולות דרש במברק לראש הממשלה אהוד ברק לשחרר מיד מכלא אלהיאם בדרום לבנון את העיתונאית הלבנונית קווס אליאס איבר-הים, כתבת העיתון הלבנוני "אלליווא", אשר נעצרה בשניים בספטמבר על-ידי אנשי צבא דרום לבנון. על-פי ידיעות שפורסמו בביירות, נעצרה הכתבת, יחד עם שני אורחים לבנונים, בחשד שאספו מידע על תנועות צה"ל וצד"ל; נטען נגדה גם שהיא פירסמה כתבות על הנעשה ברצועת הביטחון בדרום לבנון.

22 בספטמבר. **דובר מדיני לברק.** גדי בלטיאנסקי, לשעבר דובר שגרירות ישראל

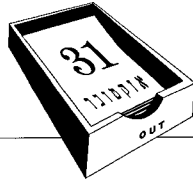
בוושינגטון, מונה לתפקיד דוברו של ראש הממשלה אהוד ברק, ויהיה אחראי על נושאים מדיניים. בלטיאנסקי ישתלב בצוות הדוברים שהקים ברק ב"אגף תקשורת" חסר תקדים בהיקפו, שיוקם במשרד ראש הממשלה. בלטיאנסקי, אשר כיהן לאחרונה כיושב-ראש ועד עובדי משרד החוץ, היה בעבר כתב ב"ידיעות אחרונות". בצוות הדוברים של ברק ישתלב גם עו"ד אלדד יניב, שיעמוד בראש החטיבה האסטרטגית באגף התקשורת. יניב היה בעבר עורך "במחנה".

22 בספטמבר. **המכרז נדחה בחודשיים.** המכרז לבחירת מנהל חדש לטלוויזיה הישראלית, במקומו של המנהל הנוכחי יאיר שטרן, נדחה שוב. הדחייה נעשתה על-פי המלצת היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין. הסיבה: החקירה המתנהלת נגד מנהל מחלקת החדשות, רפיק חלבי, בטענה כאילו העביר מידע מוקדם לאריה דרעי על תוצאות מדגם הטלוויזיה בבחירות לכנסת. חלבי הוא אחד המועמדים לתפקיד מנהל הטלוויזיה, ותוצאות החקירה עשויות להשפיע על החלטת ועדת המכרזים.

26 בספטמבר. **מחריף הקרב על "דוקומדיה".** מנכ"ל רשות-השידור, אורי פורת, דוחה את דרישת ועדת התוכניות של רשות-השידור להפסיק את שידורה של תוכנית ביקורת התקשורת "דוקומדיה". לדברי פורת, ההחלטה היתה בבחינת מחסף בלתי-תקין, ונבעה ממניעים אישיים - רמז לעימות החריף הנמשך בצמרת רשות-השידור בין המנכ"ל פורת ליושב-ראש הרשות, גיל סמסונוב.

28 בספטמבר. **מתחדש הקרב על גל"צ.** מפקד גלי-צה"ל, ד"ר זאב דרורי, לא השתתף בדיון בתוכנית הטלוויזיה "דוקומדיה" על עתיד התחנה הצבאית, לאחר שראש אגף כוח-אדם במטכ"ל, אלוף יהודה שגב, אסר עליו להתראיין. הדיון נערך בעקבות פרסומים על האפשרות שצה"ל יחליט לסגור את התחנה הצבאית במסגרת הקיצוצים בתקציב הביטחון. במקומו של דרורי הופיע בתוכנית נחמן שי, מפקד גלי-צה"ל לשעבר, שהציג את הנימוקים בעד המשך פעולתה של התחנה. ■

תקשורת אירועי

אירועי תקשורת

1 באוקטובר. ורדי חוזר לתפקיד עורך "ידיעות אחרונות". משה ורדי, מי שהיה בעבר עורך "ידיעות אחרונות" ונאלץ לעזוב את תפקידו בעקבות העמדתו לדין בפרשת האונות הסתר, מונה מחדש לתפקיד עורך העיתון במקומו של אלון שליו. ההחלטה על החלפת העורך התקבלה במועצת המנהלים של העיתון, ימים ספורים לאחר ששליו יצא לחופשה, על רקע משבר ביחסיו עם המו"ל ארנון מוזס. ההודעה על החלפת העורך עוררה תסיסה רבה במערכת העיתון, וכמה מן העיתונאים הבכירים הביעו את מחאתם באוזני מוזס. סגן עורך העיתון וראש מערכת החדשות, מיקי רוזנטל, הודיע על התפטרותו מתפקידו אלה (ראו עמוד 15).

4 באוקטובר. כתב כלכלי לשעבר הורשע. עיתונאי, ששימש בעבר ככתב כלכלי בעיתון "גלובס", הורשע בבית-משפט השלום בתל-אביב בפגיעה בפרטיות. הכתב, דורון רוזנצ'וק, הורשע במכירת מידע על לקוחות בנק המזרחי וחובותיהם לגורמים שניסו להתמודד על רכישת השליטה בבנק. השופט, מרדכי פלד, קבע כי רוזנצ'וק עסק בסחר במידע ולא בעבודה עיתונאית, והרשיע אותו בפגיעה בפרטיות. הוא זוכה מחמת הספק מעבירה של קבלת מידע בדרך של גניבה ממעביד.

5 באוקטובר. שפיגלמן במקום אבנרי. יושב-ראש האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל, אריה אבנרי, פורש מתפקידו. במקומו מונה כיושב-ראש זמני העיתונאי אלישע שפיגלמן.

5 באוקטובר. הרשות השנייה - למשרד התקשורת. האחריות על הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו תועבר משרד החינוך למשרד התקשורת - כך החליטה הממשלה במסגרת דיון על ארגון מחדש של סמכויות משרדי הממשלה. בדיון מסר שר התקשורת בנימין בן-אליעזר על כוונתו למנות את העיתונאי רוני דניאל, הכתב הצבאי של חברת-החדשות בערוץ 2, לתפקיד מנכ"ל הרשות השנייה.

6 באוקטובר. נפטר שמואל שניצר. העיתונאי

הוותיק שמואל שניצר, מי שהיה עורך "מעריב" בשנים 1980-1985, נפטר בבית "מעריב" זמן קצר לאחר שסיים כתיבת מאמר. שניצר, בן 81, היה במשך עשרות שנים מן הפובליציסטים הבולטים בעיתונות הישראלית. שניצר נבחר להיות חתן פרס ישראל לעיתונות, אך הפרס לא הוענק לו בסופו של דבר בגלל השגות על מאמר שפירסם בשנת 1994 נגד העלאתם ארצה של אתיופים שאינם יהודים, הנושאים מחלות מסוכנות. במקביל לעבודתו העיתונאית תירגם לעברית ספרים רבים, ביניהם "אלטנ-וילנד" של בנימין זאב הרצל.

10 באוקטובר. מנהל בית-הספר הריאלי - דובר צה"ל הבא. הרמטכ"ל רב-אלוף שאול מופז החליט למנות את אלוף-משנה (מיל') רון כתרי, מנהל בית-הספר הריאלי בחיפה, לדובר צה"ל הבא. כתרי אמור להחליף את הדובר הנוכחי, תא"ל עודד בן-עמי, בקיץ 2000. כתרי היה מפקד בית-הספר למודיעין וערך את בטאון החיל, "חמנית".

10 באוקטובר. ארבל לא תמשיך. שר החינוך יוסי שריד הודיע כי אין כוונתו להעניק מינוי קבע למיכל ארבל כמנהלת הטלוויזיה החינוכית. לדברי השר, בנסיבות שנוצרו "מתחייב מערך ניהולי חדש" לתהנה.

12 באוקטובר. בעד הפרטת גלי-צה"ל. הרמטכ"ל שאול מופז מתכוון לבדוק את האפשרות להפריט את גלי-צה"ל. בתשובה לשאלת ה"כ יוסף לפיד על עתיד גלי-צה"ל אמר מופז: "לי אישית מפריע שחייל במדים מגיש מיקרופון לפוליטיקאי".

12 באוקטובר. חוקרים הדלפות במשטרה. המחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים חוקרת שוטרים במרחב איילון במשטרת תל-אביב בחשד להדלפת מידע לכתבת קול-ישר-אל, עדי מאירי, על תקלה בחקירת אונס ילדה בת 12. מטעם המחלקה לחקירות שוטרים נמסר כי "הדלפות מהוות עבירה פלילית רק כשהן פוגעות בחקירה ולא כשהנזק היחיד שלהן הוא חשיפת מחדלים".

17 באוקטובר. חרדים ונשים נגד פלייבוי. חזית נדירה של ה"כים חרדים ופעילות ארגוני

נשים מכריזה על התנגדות לתוכנית של חברת פלייבוי להיכנס לפעילות בארץ, בין היתר באמצעות ערוץ השידורי הלוויין המתוכננים והפצת קלטות וידאו. "ערוץ תועבה", כינה ה"כ מאיר פרוש מיהדות-התורה את פלייבוי, ואילו שדולת-הנשים הבהירה כי תתנגד לכניסת פלייבוי כיוון שמדובר ב"ערוץ פורנוגרפי" המתייחס לגוף האשה כחפץ הנועד לספק את צרכיו של הגבר.

18 באוקטובר. רשת א' ניצלה. הוועד המנהל של רשת-השידור ביטל את החלטתו להפוך את רשת א' לרשת דתית. יושב-ראש רשת-השידור, גיל סמסנוב, אמר כי אם תוקם ברשת-השידור רשת דתית, היא לא תחליף את רשת א' אלא תפעל לצדה. קודם לכן נמתחה ביקורת חריפה מצד גורמים שונים על התוכנית לבטל את רשת א', ובעקבותיה הודיע שר החינוך יוסי שריד כי מנהל קול-ישראל, אמנון נדב, הודיע לו שאין כוונה לשנות את אופיה של רשת א', המשרתת ציבור מאזינים קבוע ומסור.

18 באוקטובר. רוצים יותר סרטים. סקר שבו השתתפו כמאה אלף מנויים של חברת הטלוויזיה בכבלים ערוצי-זהב מעלה כי רוב הצופים מעוניינים בערוץ הסרטים האמריקאי הולמארק. משתתפי הסקר אף ביקשו עוד ערוץ של סרטי פעולה וגם ערוץ אירוטי למבוגרים.

19 באוקטובר. האזור פורש. צבי האזור, יושב-ראש המועצה לשידורי כבלים ולוויין, פורש מתפקידו. האזור, אשר מונה לתפקיד בידי שרת התקשורת הקודמת לימור לבנת, פורש על רקע חילוקי דעות עם השר הנוכחי, בנימין בן-אליעזר, ובכירי משרד התקשורת, בין היתר באשר למדיניות כלפי חברות הכבלים (ראו כתבה בעמוד 20).

19 באוקטובר. 6.8 אחוזי בלי טלוויזיה. ב-93.2 אחוזי מכלל הבתים בישראל יש לפחות מקלט טלוויזיה אחד; 77.4 אחוזי מן הבתים מחוברים לתשתית הטלוויזיה בכבלים. כך עולה מסקר שנערך על-פי הזמנת הוועדה הישראלית למדרוג. עוד מעלה הסקר כי ב-41.4 אחוזי מן הבתים יש מחשב, וכי 17.2 אחוזים מבתי-האב מחוברים לאינטרנט. ■